

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Andra kammaren.

Nr 65.

Onsdagen den 19 augusti.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att herr riksdagsmannen A. R. Rosenqvist på grund av bronchitis acuta (akut luftrörskatarr) är förhindrad att delta i riksdagsarbetet under 1 vecka, räknat från och med denna dag, intygas. Sävsjö den 18 augusti 1914.

Hj. Tideström.

Leg. Läk.

§ 2.

Justerades protokollen för den 11 och den 12 innevarande augusti.

§ 3.

Till avgörande förelåg först statsutskottet utlåtande, nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vården av blinda dövstumma och blinda sinnesslöa m. fl. jämte i ärendet väckta motioner. *Ang. vården av blinda dövstumma och blinda sinnesslöa m. fl.*

I den till riksdagen den 18 sistlidna maj avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov hade Kungl. Maj:t under punkten 197 av åttonde huvudtiteln föreslagit riksdagen att i avbidan på propositionen angående vården av blinda dövstumma och blinda sinnesslöa med flera beräkna för ändamålet för år 1915 ett extra anslag av 150,000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 20 juni 1914 avläten, till statsutskottets förberedande behandling överlämnad proposition, nr 195, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden samma dag, föreslagit riksdagen att

dels, för anordnande genom statsens försorg av nödig anstaltsvård för blinda med komplicerat lyte, besluta upprättande av en för ändamålet erforderlig vårdanstalt samt för uppförande, i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten Th. Kellgren utarbetade rit-

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 65. 1

Ang. vården av
blinda döv-
stumma och
blinda sinnes-
slöa m. fl.
(Forts.)

ningar, av därför behövliga byggnader med tillhörande anläggningar å ett av Lunds stad erbjudet, av departementschefen i statsrådsprotokollet närmare angivet tomtområde bevilja ett anslag å 521,000 kronor och därav på extra stat för år 1915 anvisa ett belopp av 150,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel låta redan under år 1914 förskottsvis utanordna vad av sistnämnda belopp kunde under året erfordras,

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att vid den tid, då den föreslagna statsanstalten trädde i verksamhet, för statsverkets räkning övertaga drottning Sofias stiftelses och den till denna stiftelse anknutna vårdanstaltens dåvarande tillgångar under utfästelse å statens vägnar om fullgörande av de särskilda villkor och förbehåll, som innehölles i stiftelsens reglemente eller eljest kunde vara fästade vid sagda tillgångar eller särskilda delar därav.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två i anledning av Kungl. Maj:ts sistnämnda proposition inom riksdagen väckta motioner, nämligen, nr 95, i första kammaren av herr *Petrén* och, nr 253, i andra kammaren av herr *Rydén*.

Utskottets hemställan innefattade bifall till Kungl. Maj:ts framställning utom beträffande platsen för den ifrågasatta vårdanstalten för blinda med komplicerat lyte, i vilket avseende utskottet, i anslutning till vad som föreslagits i herrar *Petréns* och *Rydéns* förutnämnda motioner, förordat, att anstalten skulle förläggas till Malmö samt att de för densamma erforderliga byggnaderna uppföras å det av Malmö stad erbjudna, i ovanberörda statsrådsprotokoll närmare angivna tomtområde.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av greve *F. Cl:son Wachtmeister*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet oförändrad.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, gav herr talmannen på begäran ordet till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet *Westman*, som anförde: Herr talman, mina herrar! Genom en rad av åtgärder från statsmakternas sida har vården av de abnorma i vårt land i stort sett blivit ordnad på ett sätt, som bär ett vackert vittnesbörd om vårt folks känsla av den samhälleliga plikten att sörja för de mest vanlottade, de mest hjälplösa. Endast i fråga om de bland dessa abnorma, som äro sämst ställda, de blinda dövstumma och de blinda sinnesslöa, föreligger en brist, i det att vården av dem icke har omhändertagits vid någon av staten upprättad anstalt.

Den kungl. proposition, som nu föreligger, avser att råda bot på denna brist genom att upprätta en sådan anstalt, och statsutskottet har i sitt utlåtande instämt med Kungl. Maj:t däri, att vården av dessa vanlottade bör bli en statens angelägenhet.

Det är endast i en punkt som statsutskottet avvikit ifrån Kungl. Maj:t, nämligen i fråga om anstaltens förläggning. Kungl. Maj:t har föreslagit, att anstalten skall förläggas till Lund, statsutskottet, med undantag av dess ordförande, har föreslagit, att den skall förläggas till Malmö.

Ang. vården av blinda dövsamma och blinda sinnesslöa m. fl.

(Forts.)

I propositionens motivering har jag uttalat, att man kan vinna en i det hela taget fullt tillfredsställande förläggning, vare sig anstalten förlägges till Lund eller till Malmö. Man kan anföra skäl för både det ena och det andra, och det kan vara ganska svårt att göra sitt val, men för min del har jag utan tvekan bestämt mig för Lund, emedan jag funnit skälen för Lund vara de starkaste.

Jag ber att genast från början få förklara, att ett miss-tag, som överintendentensämbetet i ett av sina utlåtanden begått med avseende å Malmötomtens storlek varit utan varje betydelse för mig, när jag intagit min ståndpunkt. Av propositionen torde framgå, att jag haft alldeles klart för mig, hur stor Malmötomten är.

Vad jag i första hand har att anmärka mot en förläggning till den av Malmö stad erbjudna tomten är, att det förefaller mig som om man riskerade, att anstalten, förlagd dit, i framtiden skulle erhålla ett störande grannskap. Denna tomt ligger intill Lommabukten på ungefär 300 meters avstånd från stranden, skild därifrån av väg och järnväg. Enligt vad de sakkunniga upplyst ha emellertid inom Malmö framkommit planer att fylla ut Lommabukten och en del av Öresund för att där anlägga ett stort industrikvarter och därjämte även vinna utrymme för en ny stor hamn för Malmö. Det är givet, att närheten intill dylika anläggningar, vilka ju alltid komma att vara förenade med buller och en livlig trafik och omsvepas av rök, kan befaras verka störande på anstalten. Man brukar ju icke lägga dylika vårdanstalter i omedelbar närhet av stora industrikvarter och stora hamnar.

I motsats härtill har, som jag framhållit i propositionen, Lundatomten ett avskilt läge, vilket erbjuder fullt tillfredsställande garantier mot att anstalten i framtiden skulle erhålla något som helst störande grannskap. Men det är just detta avskilda läge, som synes ha varit det skäl, vilket hos statsutskottet har talat starkast mot förläggningen till Lund. I själva verket förefaller det mig, som om man gjort alldeles för stort nummer av denna synpunkt. Anstalten skulle, förlagd på Lundatomten, komma att ligga ungefär 1½ kilometer från stadens centrum, d. v. s. få ett avstånd, som är något större än härifrån riksdagshuset till Sabbatsbergs sjukhus. Vidare är att märka, att denna tomt i Lund ligger i nästan omedelbar närhet till de nya sjukhusanläggningar, som enligt beslut fattade vid denna riksdag skola uppföras i Lund. Om nu läget är lämpligt och tillräckligt centralt för dessa sjukhusanläggningar, förefaller det mig, att det också bör kunna duga för denna vårdanstalt,

Ang. vården av helst som de, vilka där vårdas, ytterst sällan lämna anstaltens område och endast i undantagsfall mottaga besök.

Herr Rydén har i den motion, som han har väckt, framhållit, att man vid förläggningen i första hand bör taga hänsyn till anstaltens egna intressen, men herr Rydén har icke själv lämnat någon utredning, som lägger i dagen, vilka dessa intressen äro, utan han hänvisar härom till den promemoria, som är uppsatt av fru Anrep-Nordin. Statsutskottet har ej heller lämnat någon självständig motivering, utan utskottet hänvisar i sin ordning till den motivering, som är lämnad i motionerna. Om man tager undan det dubbla skalet, återstår alltså som själva kärnan fru Anrep-Nordins promemoria. Jag hoppas, att samtliga kammarens ärade ledamöter tagit kännedom om detta dokument, som finns avtryckt i statsutskottets utlåtande. För min del kan jag icke säga, att det på mig gjort något övertygande intryck, och jag ber att få nämna, att den andra av de båda motionärer, som förordat Malmö, nämligen herr Alfred Petrén i första kammaren, har samma uppfattning som jag. När fru Anrep-Nordins promemoria under debatten i första kammaren underkastades kritik, skyndade sig herr Petrén att förklara, att han på intet vis ville stödja sig på denna promemoria. Den hade visserligen blivit honom erbjuden, men han hade avstått från att begagna sig av den.

Om man nu läser denna promemoria, finner man där, att fru Anrep-Nordin talar om, att anstalten i Lund skulle komma att ligga för avlägset från stadens centrum, och gör gällande, att om man lägger den där, man blir tvungen att hålla häst på stall för anstaltens räkning. Om man nu behöver häst för varutransporter, föreligger detta behov, såvitt jag kan förstå, lika väl i Malmö som i Lund, ty det lär väl icke gå att transportera hem varor på spårvagn till en anstalt av denna beskaffenhet, så som man ställt i utsikt, att det kunde ske, om den förlades till Malmö. Om återigen det är meningen, att denna häst skulle användas för lärarepersonalens behov, får jag säga, att det förefaller mig, som om det framställdes alldeles överdrivna anspråk från personalens sida, ty personalen bör mycket väl kunna gå den 15 minuters väg den behöver tillryggalägga för att komma till stadens centrum.

Vidare påstår fru Anrep-Nordin, att det är att befara, att bagerierna i Lund icke skulle kunna tillverka tillräckligt med bröd åt denna anstalt, och att man därför skulle vara tvungen att i anstalten anlägga ett särskilt bageri. Anstalten är beräknad för ett antal av 150 patienter, och fru Anrep-Nordin är väl ändock alltför misstrogen, när hon tror, att en så stor stad som Lund med över 20,000 invånare icke skulle kunna åstadkomma bröd för ytterligare 150 personer.

Sedan anför fru Anrep-Nordin, att varorna i Lund äro dyrare än i Malmö. Det föreligger icke alls bevis härför, och för min del vågar jag betvivla, att detta hennes antagande är riktigt.

Så slutar hon sin promemoria med åtskilliga uttalanden av så att säga mera lyrisk karaktär. Hon talar om de härliga bad man kan få i Sundet och det tillfälle till simning som Malmöalternativet erbjuder såväl för vårdanstaltens personal som för eleverna. Hon talar om den härliga utsikten över Öresunds blånande vatten, så långt ögat når, över staden och hamnen med dess livliga sjöfart samt över den fria slätten i öster och söder. Hon talar vidare om Öresunds saltmättade, ozonrika luft m. m. Det är en hel del argument av ett slag, som man icke är alltför van att träffa på i en motivering för förläggande av en anstalt för blinda dövstumma och blinda sinnesslöa.

Ang. vården av blinda dövstumma och blinda sinnesslöa m. fl.
(Forts.)

Härmed har jag genomgått de skäl, som anförts av motsidan, så när som på dem, som herr Petréén gjort gällande. Men herr Petrééns skäl är endast, att han anser, att om anstalten förlägges till Malmö, skulle därigenom kunna beredas vissa utsikter till att på anstaltens tomt få till stånd en sinnessjukavdelning för fängelsets räkning. Jag tror, att möjlighet att få en sådan avdelning inrättad, föreligger i alla fall; och om ingen annan tar upp det argumentet, tror jag att jag tills vidare kan lämna det åsido.

Då jag för min del förordat förläggningen till Lund, så hava för mig i hög grad varit bestämmande de vetenskapliga synpunkter, som framförts av medicinalstyrelsen och av universitet i Lund, och vilkas betydelse också erkänts av herr Petréén i hans motion, och i viss mån även av herr Rydén. Ingen må emellertid säga, att när jag tagit hänsyn härtill, jag fäst mig vid intressen, som äro främmande för själva vårdanstalten, som icke hava något med den att skaffa. Att vi genom de vetenskapliga studierna av de defekta individernas sjäsliv vidga våra kunskaper på detta område, det betyder, att i den mån vi lyckas tränga in i deras egendomliga sjäsliv, så olika de normala människornas, vi därmed också skapa bättre förutsättningar för deras vård.

Här föreligga nu i handlingarna åtskilliga uttalanden från vetenskapligt håll, av vilka det framgår, att vetenskapen skulle vara synnerligen betjänt av en förläggning till Lund. Så säger professor Herrlin i Lund, som är professor i pedagogik och psykologi, att om anstalten förlägges till Lund, därigenom skulle beredas tillfälle till bekväma studier, och han framhåller, att den »komparativa sjäslforskningen får där se former och yttringar av sjäsliv, som äga det största intresse för såväl psykologen som psykiatrikern. Å andra sidan — säger herr Herrlin — skulle också institutet därav skörda vinst. Den svåra och vanskliga uppgiften att uppfostra ifrågavarande slags individer behöver allt det stöd, som den vetenskapliga forskningen kan lämna. Den moderna pedagogiken, baserad på psykologiska iakttagelser, har visat, att förvånande resultat kunna uppnås med undervisningen för de sinnesslöa. Men såväl psykologi som pedagogik befinna sig i ständig utveckling. Det är därför av

Ang. vården av
blinda döv-
stumma och
blinda sinnes-
slösa m. fl.
(Forts.)

allra största vikt, att möjlighet till utbyte mellan vetenskap och praxis på detta område förefinnes.» Med honom har instämt professorn i filosofi vid Lunds universitet Hans Larsson.

Medicinska fakulteten i Lund har från sin synpunkt också med mycket starka skäl gjort gällande att anstalten bör förläggas till universitetsstaden. Fakulteten säger bland annat: »Visa av de sjukdomsformer, vilka enligt vunnit erfarenhet måste komma att till en stor del utgöra materialet vid en dylik anstalt, äro av sådan art, att de för den vetenskapliga forskningen, exempelvis för studiet av vissa ärftlighetsproblem med flera frågor, erbjuda ett stort vetenskapligt intresse. Att äga tillgång till materialet vid en dylik anstalt kan även i vissa fall vara till alldeles bestämd fördel för den medicinska undervisningen.» Fakulteten framhåller därjämte, att det för anstalten själv måste vara av den största betydelse, att den är förlagd till en stad, där det finnes tillgång till en medicinsk fakultet med alla dess talrika specialister och kliniker, vid vilka man kan erhålla hjälp. Vidare framhålles betydelsen av att i Lund finnes ett mycket stort hospital med en hel stab av läkare, som också kunna biträda vid vården av mera invecklade fall.

Vårdanstalten skulle dessutom kunna hava mycket gagn av samverkan med ännu en anstalt, som finnes i Lund, nämligen den dövstumskola, som där är förlagd. Ty det är givet, att en hel del problem äro gemensamma för de båda anstalterna och att ett ömsesidigt tankeutbyte mellan personalen vid båda kan vara av betydelse och verka främjande på strävandena att vid anstalterna nå fram till bättre resultat.

Man har sagt, att alla dessa fördelar vinnas lika väl, om anstalten förlägges till Malmö. Men så är dock icke förhållandet. Det måste, trots alla försäkringar om motsatsen, vara obekvämt och hindrande, om man har studiematerialet förlagt till en stad, medan de vetenskapsmän, som skola begagna sig av detta studiematerial och lämna råd och hjälp, äro bosatta i en annan.

Vad slutligen byggnadskostnaderna beträffar, framgår av motionen, att överintendentsämbetet förklarar, att byggnadskostnaderna icke bliva högre i Lund än i Malmö. Det yttrande, som överintendentsämbetet härom avgivit, är ganska kortfattat; men bakom detsamma ligga undersökningar, som på båda platserna verkställts av en särskild nedsänd arkitekt, och jag vågar därför tro att den gjorda beräkningen är fullt tillförlitlig. Jag för min del kan därför icke dela herr Rydén's oro för att kostnaderna skulle bli högre, i fall anstalten förlades till Lund, än om den förlades till Malmö.

Jag ber till sist att få framhålla en synpunkt, som i någon mån ligger på sidan av det här föreliggande ämnet. Man kan ju tycka, att det under dessa tider kan vara föga tillrådligt att lägga ned ganska betydande kapital på inrättandet av en anstalt sådan som denna. Men det är ju å andra sidan

tyvärr att befara, att det på grund av det stora världskriget, som avbryter våra handelsförbindelser, skall komma att uppstå ganska stor nöd i landet, icke minst bland kroppsarbetarna. Det är då givetvis av betydelse, att riksdagen bereder Kungl. Maj:t tillfälle att, om så erfordras och om det kan ske, sätta igång byggnadsarbeten för att, i den mån det låter sig göra, avhjälpa den hotande arbetsbristen. Ur den synpunkten synes det mig synnerligen önskvärt, att riksdagen icke låter denna fråga falla. Första kammaren har redan beslutat anstaltens förläggning till Lund; jag vågar uttala den förhoppningen, att andra kammaren skall fatta ett beslut i samma riktning.

Ang. vården av blinda dövstumma och blinda sinnesslöa m. fl.

(Forts.)

Vidare yttrade

Herr Sommelius: Herr talman, mina herrar! De filantropiska strävandena i vårt land äro ett uttryck för en alltjämt stigande kultur, och ett utslag av dessa strävanden se vi i det förslag, som här föreligger om åstadkommande av en vårdanstalt för sådana blinda, som därjämte äro dövstumma eller sinnesslöa. De sakkunniga, som haft att utreda detta ärende, ha fullgjort sitt uppdrag, och deras utlåtande är i allmänhet enhälligt utom på en punkt, nämligen beträffande platsen för anstalten ifråga.

Kungl. Maj:t har här föreslagit, att anstalten skulle förläggas till Lund, medan de sakkunniga tidigare föreslagit Malmö såsom varande en lämpligare plats. Om jag nu, ehuru herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet klart redogjort för fördelarna av anstaltens förläggande till Lund, ändå skulle inlåta mig på att något utreda detta ärende, så är det därför, att jag anser, att en orättvisa blivit begången, icke mot staden Lund, ty det kunde väl göra Lund detsamma, om staden får denna anstalt eller icke, utan en orättvisa mot den vårdanstalt, man tänker upprätta. Ty på detta sätt lämnas icke det stöd åt anstalten, som den rättvisligen bör kunna fordra från riksdagens sida. Den behöver naturligtvis för sin framtida trevnad så stora tillskott som möjligt av alla intellektuella krafter, som finnas tillgängliga, och jag anser i det fallet, att Lund har stora förtärderna framför den föreslagna platsen i Malmö. — Särskilt har jag fäst mig vid de sakkunnigas uttalande. De dölja icke för sig, sedan de en gång fastslagit Malmö och förslaget Lund därefter framkommit, att »om än Lund såsom universitetsstad i ett annat avseende erbjuder särskilda förmåner, är dock etc.» Vidare ha de sakkunniga på flera ställen uttalat åsikter, som tydligen visa, att de i allmänhet ingalunda hysa den uppfattningen, att Malmö är bäst, men, »ehuru» etc. bestämde sig de sakkunniga dock för att ge sitt förord åt Malmö. De göra till och med ett litet vilkor för Malmö och den plats, som där föreslås. De säga nämligen: »Under förutsättning att de ifrågaställda anstaltsbyggnaderna hålles allenast till den våningshöjd, som det uppgjorda ritningsförslaget utvisade, samt förlades på sådant sätt

Ang. vården av
blinda döv-
stumma och
blinda sinnes-
slöa m. fl.

(Forts.)

etc.». Redan där ha vi ett villkor, som vid förläggningen till Lund icke behöver ifrågakomma. Området, som Malmö har ställt till förfogande, har dålig belägenhet, det har nyss framhållits av statsrådet. Detta område har en areal av 4,1 hektar, det område som erbjudits i Lund, är högst 5 hektar och därjämte erkänt vara synnerligen välbeläget i alla avseenden. Vid Lund har man även förbundit sig att göra en 5 meter bred skyddsplantering utmed anstaltens gränser. Då de sakkunniga nu tillstyrka området i Malmö, kunna de alltså icke göra det på den grund, att den platsen i alla avseenden äger företräde. De ha icke i något avseende förringat Lund, men ha beträffande Malmö icke kunnat ge den staden obetingat företräde.

Det förvånar mig också, att statsutskottet icke fäst det ringaste avseende vid de tungt vägande uttalanden, som gjorts av professorerna Herrlin och Hans Larsson, vilkas uttalanden nyss av statsrådet citerats.

När man nu allmänt inhämtat myndigheternas uttalanden, har man först vänt sig till medicinalstyrelsen, som »icke känt sig till fullo övertygad av de av sakkunniga anförda skälen för Malmöplatsens företräde». Styrelsen vill dock säga den »icke motsätta sig det av de sakkunniga avgivna förslaget om anstaltens förläggande till Malmö». — Folkskolöverstyrelsen uttalar sig om de förmåner staden Lund erbjuder, och säger, att de »till viss grad kunna vinnas även vid anstaltens förläggning till Malmö». Överstyrelsen har därför icke heller något att erinra mot Malmö. Till och med Konungens befallningshavande i Malmöhus län, som absolut uttalar sig för Lunds stad såsom erbjudande den bästa platsen, säger likväl, att Konungens befallningshavande icke har något att erinra mot Malmö.

Det är ju precis, som om man anmodat alla dessa myndigheter uttala: vi veta mycket väl att platsen i Malmö icke är jämförlig med den i Lund, men gör oss dock den tjänsten att förorda Malmö. Så har naturligtvis icke alls varit fallet, men det ser nästan så ut.

Överintendentsämbetet däremot gör klart, att förslaget Malmö icke är jämförligt med Lund, och medicinska fakulteten i Lund har samma uppfattning.

Jag vill icke trötta kammaren längre med att citera dessa uttalanden, då jag tror, att herr ecklesiastikministern redan lagt saken på rätt bog, och jag vill endast tillägga, att även professor Kock har lämnat ett tillstyrkande för staden Lund. Det beror sålunda icke på en tillfällighet, och det är icke alls underligt, att herr statsrådet funnit sig föranlåten att, då här icke föreligger något verkligt avstyrkande för staden Lund — åtminstone såvitt jag kunnat läsa i handlingarna — draga den slutsatsen, att Lund vore den rätta förläggningsorten.

För att nu övergå till de framställningar, som blivit gjorda i de motioner, som väckts i första kammaren av herr Petréon och i andra kammaren av herr Rydén, ber jag få anmärka, att

jag sökt göra en jämförelse mellan dessa motioner, som båda tillstyrka Malmö, och Kungl. Maj:ts förslag.

Jag skall icke spilla många ord på en mycket naiv promemoria av fru Anrep-Nordin, som åberopats i motionen. Men de anmärkningar, som riktats mot Lundaförslaget, tror jag man kan sammanfatta i följande huvudpunkter:

- 1:o) saknaden av spårväg i Lund;
- 2:o) nödvändigheten av att anlägga bageri därstädes;
- 3:o) billigare förnödenheter i Malmö;
- 4:o) havsbad i Malmö;
- 5:o) läget i Malmö, som skulle vara gynnsammare.

Därjämte har herr Petrén skrivit, att »grannskapet av anstalten i närheten av fängelset är för detta fördelaktigare än en öppen plantering, som lätt kunde bli tillhåll för den lösa befolkningen eller en samlingsplats för nöjessökande». Herr Petrén tycks alltså se saken uteslutande från fängelsets synpunkt, men här var det väl meningen att se saken ur synpunkten av vad som är för anstalten nyttigast.

Vad nu till en början angår frågan om spårvägen, så ha ju de herrar, som varit i Lund, kunnat lägga märke till, att staden har ungefär till formen samma figur som andra kammarens plenisal. Man åker icke på spårväg i Lund, och man behöver ingen spårväg där. Jag vet icke heller, vartill den i detta fall skulle användas; för att framforsla förnödenheter till anstalten i fråga behövs den icke, ty allt sådant köres eller bäres dit av vederbörande leverantörer. I Malmö däremot behövs det spårväg, ty där är det långt från stationen till den plats, som är föreslagen till denna anstalt. Jag talade nyligen vid rektorn för dövstuminstitutet, som anmärkte, att han skulle beklaga, om det bleve spårväg i Lund, ty då skulle funktionärerna få vidkännas en del onödiga kostnader för resor å densamma, vilken för anstalten ifråga icke hade den ringaste betydelse.

Beträffande bageriet vill jag nämna, att Lund är beläget i Sveriges allra bördigaste bygd, och att man bakar bröd även där. Det är kanske icke nödvändigt att upplysa om den saken.

Vad angår de billiga livsförnödenheterna i Malmö, så ber jag att få upplysa, att koksen är billigare i Lund, att skatterna och hyrorna äro lägre och likaså arbetspriserna. I Malmö är det dubbelt så lång väg, när man skall framforsla byggnadsmateriel, som det skulle bli i Lund. Med ett ord, nästan allting i förnödenhetsväg är billigare i Lund. Jag tror därför icke, att det finnes något fog för den nu antydda farhågan.

Herr statsrådet citerade nyss de vackra ord, som slösats på baden i Malmö. Jag vill då säga, att det i närheten av Lund finnes en havsbadanstalt, som heter Bjerred, dit det tar 15 à 20 minuter att resa. Ingenting skulle vara lämpligare för de unga patienter, som intagas på en sådan anstalt, än att en vacker sommardag få göra en tur till denna härliga plats och vistas i

Ang. vården av blinda dövsamma och blinda sinnesslöa m. fl.
(Forts.)

Ang. vården av
blinda döv-
stumma och
blinda sinnes-
slösa m. fl.
(Forts.)

den vackra naturen. Något sådant kan absolut icke Malmö bjuda på.

Jag kan för övrigt icke underlåta att tala om vilka anstalter som finnas i närheten av den föreslagna platsen i Lund. Där äro bland annat allhelgonakyrkan, universitetsbiblioteket, länslasarettet, folkskoleseminariet, dövstumskolan och sinnesslö-anstalten. De erfarna lärarna vid de sistnämnda båda anstalterna skulle från den nu föreslagna anstalten kunna hämta ett rikligt material för sina studier, liksom den nu föreslagna anstaltens lärare säkerligen finge stor nytta av de möjligheter i studieväg, som dessa stadens anstalter ha att erbjuda.

Sedan jag nu i huvudsak bemött alla de punkter, som finnas framförda i motionerna, ber jag blott ytterligare få säga några ord. Först och främst vill jag fråga: Skulle det verkligen vara någon idé för riksdagen, när vi ha tillgång på utmärkta bildningsanstalter och vetenskapliga institutioner i Lund och dessa institutioner behöva material för sin undervisning och sina studier, att då säga: nej, vi underkänna våra egna institutioner, vi förlägga hellre denna inrättning till Malmö, som i detta avseende naturligtvis är långt mindre rustat än Lund. Jag kan icke tänka mig, att denna kammare skulle vilja vara med om en sådan åtgärd.

Sedan är det en annan sak, som också kan tänkas spela in, och det är rivaliteten mellan Malmö och Lund. Då vill jag säga, att jag tror icke, att Malmö stadsfullmäktige skulle vilja för det fall, att denna fråga skulle komma före där och det då tillkännagäves att även Lund ville komma i åtanke, jag tror icke, säger jag, att Malmö stadsfullmäktige i sådant fall skulle svara annat än: vi vilja icke konkurrera om denna angelägenhet med staden Lund och anstalten passar bättre i Lund än här. Jag är övertygad om, att så ridderliga skulle Malmö stadsfullmäktige vara, och detta med fullt fog, ty få städer ha blivit så väl tillgodosedda av statsmakterna som Malmö. Det är blott ett år sedan vi beslöto ordnandet av Malmö bangårdsfråga på flera miljoner kronor; man har uppmuntrat utställningen där och beviljat medel till en flytdocka. Jag tror det kan vara nog att påpeka detta, ehuru naturligtvis jag, såväl som alla andra, gärna tillönskar Malmö dessa fördelar.

Nu har, såsom herr statsrådet redan anmärkt, utgången i första kammaren blivit den, att man tagit förslaget Lund, och jag för min del skall be att få ansluta mig till detta förslag. Jag ber därför, herr talman, att få förena mig i den vid statsutskottets utlåtande fogade reservation, som avgivits av greve Wachtmeister.

Herr Rydén: Herr talman! Jag har ju den litet grannliga uppgiften att på samma gång representera den avdelning inom statsutskottet, som behandlat denna fråga, och Malmö stad. Jag vill då till en början säga, att jag nog kan skriva under, vad herr Som-

melius sagt, nämligen att malmöborna icke betrakta denna fråga såsom för dem av den betydelse, att de lägga konkurrenssynpunkter på densamma. Jag vill också i detta sammanhang tillbakavisa, vad herr Sommelius yttrade om att Malmö stad skulle rönt någon särskild välvilja från statens sida, av den beskaffenhet, att en sådan icke vid liknande förhållanden skulle kommit andra samhällen till del. Vi ha fått lära oss, att stå på egna ben och reda oss själva; vi ha icke kivat med staten som Hälsingborg har gjort och icke heller tiggat oss fram som representanter för vissa Göteborgsintressen. Vi ha som sagt rätt oss själva och följaktligen stå vi icke som tiggare, när det gäller denna anstalt.

Eftersom jag suttit i den sakkunnigenämnd, som berett detta ärende, och följaktligen inhämtat närmare kännedom om denna sak, skall jag dock be att få lämna en liten redogörelse för frågans utveckling sådan de sakkunniga haft tillfälle att följa den. Under år 1912 utarbetades av tillkallade sakkunniga ett förslag att bygga en anstalt för värden av blinda med komplicerade lyten, men enligt detta förslag ställde sig anläggningen ofantligt dyr. Förslaget gick ut på, att man skulle förlägga denna anstalt vid Hammarby i närheten av Uppsala. Det väckte också mycket stora betänkligheter i föl, när vederbörande statsråd i statsverkspropositionen begärde medel till uppförande av denna dyra anstalt, och sedermera under riksdagens lopp återkallade dåvarande departementschefen det ursprungliga förslaget om att det skulle reserveras medel härför i 1914 års riksstat. I stället tillkallades en senare sakkunnigenämnd bestående av samma personer som den föregående med det undantag, att en utav dess medlemmar utgick och jag i hans ställe insattes.

Såsom av de sakkunniges betänkande framgår — det står också omnämnt i propositionen här — var jag från början och ända till det sista mycket tveksam, huruvida man ej skulle kunna ordna det så, att man förlade denna anstalt till en ledig dövstumskola — det är ju så, att dövstumheten minskas i vårt land, så att en eller möjligen två dövstumskolor skulle kunna göras lediga. Ur vissa synpunkter skulle egentligen två dövstumskolor kunna anses lämpliga att användas för ifrågavarande ändamål, nämligen Lund och Vänersborg, där ju den nuvarande anstalten drottning Sofias stiftelse nu ligger. För min del höll jag sålunda på den uppfattningen, att man borde kunna aptera en dövstumskola för detta ändamål, för så vitt man ej genom en undersökning kunde finna på en möjlighet att disponera en i framtiden ledigbliven dövstumskola på annat sätt, som kunde vara ur statens synpunkt lämpligt. När vi verkställde en undersökning i detta hänseende funno vi till slut beträffande Växjö dövstumskola, som också skulle kunna göras ledig vid en blivande omorganisation av dövstumsväsendet, att denna skola skulle kunna med fördel inrättas till en anstalt för sådana sinnesslöa, som stå på gränsen till kriminalitet, och vilka äro mycket svåra att sköta i de vanliga sinnesslöanstalterna. Och det var möjligt, funno vi, att förena Växjö dövstumskola, om den bleve sinnesslöanstalt, under samma styrelse som Växjö hospital. Med hänsyn till dessa praktiska synpunkter

Ang. värden av blinda dövstumma och blinda sinnesslöa m. fl.
(Forts.)

Ang. vården av
blinda döv-
stumma och
blinda sinnes-
slöa m. fl.

frångick jag min föregående ståndpunkt, då jag anser det synnerligen trängande, att man verkligen får denna anstaltsfråga snart löst.

(Forts.)

Man har här på ett sätt, som jag knappast hade väntat i denna församling, försökt göra sig rolig över att föreståndarinnan för denna anstalt, drottning Sofias stiftelse, som den numera kallas, har i sin promemoria använt ordalag, som möjligen kunna ge anledning för dem, som vilja försöka driva med någonting, att göra det. Det är inte utan, att jag tycker, att detta är litet olämpligt. Om man tänker, att detta är en kvinna, som har skapat hela denna anstalt, som har offrat hela sitt liv för denna verksamhet och som är en av de första banbrytarna i hela världen på detta område, och vars namn är känt långt utanför vårt lands gränser just med anledning av hennes arbete i detta avseende, en kvinna, som nedlagt hela sitt livsarbete på denna sak och för vilken det bärande i hennes livsgärning har varit entusiasmen och medkänslan för dessa olyckliga, då tycker jag, att man borde ha kunnat visa den hänsynen för en sådan livsgärning, att man ej här försökt göra sig kvick över de ordalag som hon använt i sin promemoria, där hon gett uttryck åt, hur hon känner, att hon skulle trivas på de olika platser, där det är frågan om att förlägga anstalten,

Det första denna sakkunnigenämnd hade att göra, sedan dess sammansättning blivit på det sätt ändrad, som jag nyss nämnde, var att överväga, huruvida man ej kunde få en anstalt byggd till billigare pris än enligt det ursprungliga Hammarbyförslaget. Det blev då klart för oss, att man ej vidare kunde tänka på att förlägga den till Uppsala. Dels förmärktes, i motsats till vad fallet var i Lund, intet som helst intresse från universitetets sida att få till stånd denna anstalt, dels var byggnadsgrunden och förhållandena i övrigt sådana i Uppsala, att det måste bli mycket dyrare där, än det behövde bli på annan plats, och ävenledes ansågo vi, att levnadskostnaderna där skulle ställa sig högre. Under sådana förhållanden måste man söka efter nya platser. Man måste därvid uppställa såsom ett huvudvillkor beträffande läget för denna anstalt, att det skulle finnas ögonklinik och ögonspecialist på den ort, där anstalten skulle läggas. De skyddslingar som skola intagas på en sådan anstalt äro av mycket olikartad intellektuell och psykisk beskaffenhet. De ha ett gemensamt lyte, blindheten. Men bland dem finnas flera olika kategorier: blinda dövstumma, som ha full intelligens; det finns skyddslingar, som äro till och med i utpräglad grad intelligenta. Dessutom finns det blinda, som äro sinnesslöa, och det förekommer här alla grader av sinnesslöhet, från full bildbarhet till den fullständiga obildbarheten i dess allra, allra lägsta grader. Vidare finns det blinda, som äro fallandesjuka, och blinda — och en mycket stor kontingent av dem — som äro lama eller på annat sätt vanföra. Alla dessa, som ha blindheten som gemensamt lyte men i övrigt lida av synnerligen växlande grader och arter av abnormitet, skola nu sammanföras i denna gemensamma anstalt. Detta gemensamma lyte, blindheten, krävde följaktligen, att anstalten förlades till en plats, där man hade

ögonspecialist och ögonklinik i närheten. Och när man nu måste mönstra ut Uppsala såsom för dyrt och Stockholm, emedan där inte finnes något lämpligt tomtområde i närheten, så hade man egentligen endast kvar Lund och Malmö, ty dessa äro jämte de två andra nämnda städerna så gott som de enda här i Sverige, där det finnes ögonspecialister och fullständiga ögonkliniker. Detta är sålunda anledningen till att man måst välja mellan dessa två platser.

Ang. värden av blinda dövsamma och blinda sinnesslöa m. fl.
(Forts.)

När man nu kommit så långt i arbetet, fick nämnden i uppdrag av dåvarande ecklesiastikministern, Fridtjuf Berg, att nedresa till Malmö och Lund för att där under hand förhöra sig om möjligheten att få plats upplåten för anstalten. När vi så kommo till Lund, visades ej det ringaste intresse för saken från den persons sida, som vi trädde i förbindelse med, och den plats å stadens jord som då anvisades oss var en tomt, som låg mycket långt från stadens centrum, vida längre bort än de senare föreslagna tomterna, varjämte vi hänvisades att lägga anstalten på den s. k. hospitalsgården, som tillhör staten, men för vilken tomt skulle krävts en lösen till arrendatorn av kanske sina 20,000 kronor. Följaktligen fingo vi vid vårt besök i Lund ej något uppslag att reflektera på. Då, jag kan ju säga det, använde jag min ställning som stadsfullmäktig i Malmö för att där försöka på något sätt få denna tomtfråga löst. De sakkunniga gjorde också ett besök där, varvid de fingo anvisning på den tomt, som nu är ifrågasatt. Och eftersom vi funno denna tomt för ändamålet synnerligen lämplig, beslöt nämnden att tillstyrka förläggningen av anstalten dit. Sedermera, när vi kommit till den punkten, meddelades det under hand från Lunds stadsfullmäktiges sida, att *nu* var man villig att bjuda andra tomter i Lund. De sakkunniga reste då ned och togo dessa tomter i skärskådande. Det var flera stycken tomter att välja på, men särskilt en av dem befanns för ändamålet synnerligen lämplig. När vi hade gjort vårt besök där, fattade de tre bland de sakkunniga, som ej voro Malmöbor, landshövding Husberg, överinspektören Alfred Petron och fru Anrep-Nordin, föreståndarinnan för den nuvarande anstalten — jag ville såsom Malmöbo ej deltaga i detta — det beslutet att vidhålla sitt tillstyrkande av förläggningen till Malmö. Och det skäl, som föranledde detta, var i främsta rummet, som jag i min motion framhållit, hänsynen till anstaltens praktiska behov och dagliga arbete. Det, som föreståndarinnan och de andra sakkunniga i nämnden särskilt fäste sig vid beträffande Malmötomten, var fördelarna för anstalten i att man där kunde få en spårväg, som slutade alldeles utanför portvaktstugan till den blivande anstalten, och detta ansåg man för det dagliga arbetet vara av en synnerlig betydelse. Därigenom kunde man ju för övrigt alldeles sluta ut ur byggnadsprogrammet en del, som fordrades i Uppsalaförslaget, nämligen en stallbyggnad, byggnad för vagn och byggnad för en kusk. Genom att man kunde sluta ut ur programmet dessa byggnader, kunde över 10,000 kronor sparas i engångskostnader, och dessutom kunde årskostnaderna nedbringas med vad underhållet av en kusk och en häst skulle gå på. Och jag skall be att få meddela herr statsrådet, att vad som därvidlag var vägledande var visst inte hä-

Ang. vården av
blinda döv-
stumma och
blinda sinnes-
slöa m. fl.
(Forts.)

synen till varutransporterna, utan det vägledande därvidlag var ta-
ken på skyddslingarna. Jag har besökt denna anstalt och sett detta
utomordentliga mänskliga elände, som gömmes inom den. Där
finnes t. ex. en syskonkrets, kommen ifrån en fattig bondfamilj uppe
i Norrland — som alla ha det gemensamma lytet att vara döva och
stumma, att vara fullständiga idioter och vara lama i benen, så att
dessa barn ligga på armbågarna dygnet runt och måste bäras ifrån
det gemensamma asylrummet upp till matsalen, matas där och bäras
ner igen. Om man blir nödsakad, som det kan hända — ty de kunna
ju träffas av sjukdomar och dylikt som andra mänskliga varelser
— att föra en sådan stackars varelse ifrån anstalten t. ex. till läka-
ren, är det nödvändigt, att man kan forsla honom på ett eller annat
sätt. Detta gäller emellertid icke bara de allra sorgligaste fallen,
som jag här dragit fram; i denna anstalt finns exempelvis en hel del
blinda sinnesslöa, som ha utpräglade musikaliska anlag. Dessa sin-
nesslöa intressera sig för att gå i kyrkan och höra orgeln och dylikt,
och dessa blinda stackare ha naturligtvis mycket svårt för att ta sig
fram, ifall de skola behöva vandra t. ex. en och en halv kilometer.
Det blir också för svårt för vårdarinnan att ständigt följa dem på
detta sätt, medan, om det finnes häst och vagn eller spårvagn, man
i stället lätt kan föra dem dit de vilja. Det är faktiskt för anstalten
i dess dagliga arbete av utomordentlig vikt att ha bekväm tillgång
till ett fortskaffningsmedel, och det kan efter min uppfattning ej
bestridas, att, om Lundaförslaget går igenom, det måste anses obarm-
härtigt att icke inrymma i programmet byggnader för stall, så att
man kan ha häst och vagn och därigenom möjlighet att transportera
dessa människor, utan att bli beroende av folk utanför anstalten. Det
är det jag menar i min motion, då jag säger, att byggnadskostna-
derna ställa sig högre i Lund än i Malmö, därför att man måste
inrymma i byggnadsprogrammet stallbyggnad och bostadsbyggnad
för kusk, så att det finns häst och vagn, och man har möjlighet att
verkställa nödiga transporter. Går Lundaförslaget igenom, vädjar jag
bestämt till herr statsrådet, att man utrustar anstalten i Lund med
stall, så att man har tillgång till häst och vagn, ty i annat fall blir
det verkligen synd om skyddslingarna. Det var ett av skälen.

Det andra skälet är också av verkligt stor praktisk innebörd och
det både för det nya stora centralfängelset i Malmö och för denna an-
stalt. Nu är det så, att, när Malmö köpte, eller rättare sagt bytte
till sig mark för det nya stora centralfängelset, så ingick i detta byte
den överenskommelsen, att ett område av 100 meter utanför huvudin-
gången till fängelset skulle av staden anordnas såsom en öppen
plats i form av en plantering, så att man icke skulle kunna bygga
några hyreskaserner utanför fängelset, vilka skulle kunna ha stö-
rande inverkan på fängelset. Emellertid är det klart, att den lilla
planteringen, som kommer att ligga i utkanten av staden kan — så-
som också fångvårdsstyrelsen befarat — bliva i hög grad störande
för fängelset, emedan där kunde bli ett tillhåll för allehanda löst folk.
Det var därför denna överenskommelse träffades, som de sakkun-
niga föreslogo Malmö att ingå på, att man skulle taga det 100 me-

ter breda jordområde, på vilket servitutet vilade, och lägga till 85 meter, så fick man 8 tunnland, som skulle räcka för anstaltens behov. Detta vann också fångvårdsstyrelsens gillande. I stället för att ha en osäker omgivning fick man härigenom en anstalt med en plantering av 50 meters bredd omedelbart mitt för fängelset och för övrigt den tystaste anstalt ifråga om vilken man kan säga, att ingen av skyddslingarna skall kunna störa med sina blickar, och de flesta icke heller kunna störa genom tal. Således ur fängelsets synpunkt skulle man aldrig kunna få någon förmånligare ordning, än att man finge denna anstalt i sin närhet, och ur anstaltens synpunkt kan man ej heller gärna få det bättre ställt än på denna plats nära ett fängelse, och jag är övertygad om att det ej heller kommer att uppstå några obehag genom dessa byggnader, vilkas invånare, som sagt, icke kunna verka störande på fängelset. Detta var också anledningen till fångvårdsstyrelsens ståndpunkt i denna sak.

Nu har till min stora förvåning i statsutskottet föredragits en promemoria från den nuvarande fångvårdschefen, i vilken han yttrar sig med anledning av riksdagens skrivelse angående jordbruksarbete för fångar. Jag måste härvid säga, att det synes mig oerhört opraktiskt att ifrågasätta jordbruksarbete för fångar i Malmö på detta tomtområde. Det är ju en alldeles för dyrbar jord, 6 kronor kvadratmetern, och det är orimligt, att en så dyr jord skulle användas för jordbruksändamål. Och jag vågar säga, att fångvårdsstyrelsen missuppfattat den mening, som finnes uttalat i riksdagens ifrågavarande skrivelse angående jordbruksarbete för fångar. Det har nämligen icke varit meningen, att ett dylikt arbete skulle förekomma på en sådan plats, utan meningen har varit att inrätta ett eller flera fångelser på landet med möjlighet till jordbruksarbete för fångarna för att därigenom lära dem dylikt arbete, så att de kunna hederligt försörja sig och på så sätt få uppmuntran och impulser till förbättring. Jag kan ej underlåta att säga, att för en sådan karrikatyr av fångelsereform, som fångvårdschefen tänkt sig i denna promemoria till statsutskottet, tror jag, att riksdagen eller åtminstone de, som varit verksamma att få denna reform till stånd, måste betacka sig för framtiden. Ur fångelssets synpunkt måste det vara en fördel och ur anstaltens synpunkt likaledes att få det ordnat på sätt, som av de sakkunniga föreslagits.

Sedan vill jag gärna säga, om jag därmed kan i någon mån göra trestadskretsens övriga representanter mildare stämde, att det är min uppriktiga mening, att anstalten får en bra förläggning, vare sig den kommer till Malmö eller Lund. Jag fick häromdagen ett brev från ordföranden i kommittén, landshövding Husberg, i vilket han uttryckte sin förhoppning, att anstalten måtte förläggas till Malmö, därför att man ansåg det vara för anstalten fördelaktigare. Jag anser också för min del, att de övervägande skälen tala till förmån för Malmö, och detta både med tanke på kommunikationerna och på annat, såsom möjligheter till bad etc. Sjukhusförhållandena äro lika bra i Malmö som i Lund — ja, jag ser, att någon opponerar sig, men det är absolut säkert. Förresten, om jag skall skriva som Malmöbo för en gångs skull, så får jag säga, att det är faktiskt intet sjukhus i

Ang. värden av blinda dövstumma och blinda sinneslöva m. fl.

(Forts.)

Ang. värden av
blinda döv-
stumma och
blinda sinnes-
slöa m. fl.
(Forts.)

Sverige, som för ögonblicket kan tävla med Malmö allmänna sjukhus efter den utbyggnad, som tagits i bruk för några månader sedan. Detta sjukhus har bland annat en ortopedisk klinik för vanföra, där patienter kunna få långvarig behandling, medan i Lund endast finnes en poliklinik, som behandlar mera akuta, övergående fall. Men jag är för övrigt övertygad om att det är bra ordnat i läkaravseende både i Malmö och Lund. Vad sedan det vetenskapliga angår, vill jag erinra om att Uppsala ställt sig alldeles likgiltigt, och jag tycker det talar gott för Lunds universitet, att det varit påpassligt och intresserat sig, medan Uppsala ställt sig främmande för saken, så länge Hammarbyförslaget var före. Vad den vetenskapliga sidan av saken vidare beträffar, anser jag mig böra göra gällande, att det, som här är av särskilt intresse för vetenskapen, nämligen dessa abnormas hjärnor, detta material kan Lunds universitet tillgodogöra sig vid Malmöföreläggningen lika väl som vid Lundaföreläggningen. Det råder ett ständigt utbyte rum även på läkarevetenskapens område mellan dessa städer; Lunds universitet tillgodogör sig obduktionsmaterialet vid Malmö allmänna sjukhus; de ha i vissa fall gemensamma specialister, de medicine studerandena i Lund få sin undervisning i epidemiologi vid Malmö epidemisjukhus o. s. v. Om man betänker, att det endast är 25 minuters järnvägsresa mellan Malmö och Lund, så måste man erkänna, att personer, som vilja studera förhållandena på de olika platserna, utan svårighet äga tillfälle härtill.

Jag har ansett mig ha ett väsentligt stöd för min motion däri, att föreståndarinnan för den nuvarande anstalten — och jag tycker, att man får lov att med tanke på den utomordentliga livsgärning, hon har bakom sig, taga någon hänsyn till vad hon i detta fall känner — bestämt förklarat sig vara av den uppfattningen, att vederbörande i anstalten få det med avseende på sin trevnad och sina dagliga förhållanden bättre ställt i Malmö än i Lund. Jag vill emellertid absolut icke stå såsom representant för några lokalpatriotiska synpunkter i denna fråga. För min del hade jag icke velat motionera i ärendet, om saken icke haft den förhistoria den haft. Malmö stad hade icke kommit med detta anbud, det vågar jag säga, om det icke varit så, att en av medlemmarna av dess stadsfullmäktige suttit i nämnden och, när det icke inkom något annat antagligt anbud, tagit initiativet till att det blev ordnat på detta sätt.

Då förfrågan under hand framställdes till mig, huru det skulle gå, ifall här kamrarna stannade i olika beslut, så vill jag ha uttalat den uppfattningen med stöd av de överläggningar, som jag haft i saken med kamrater i statsutskottet, att frågan torde kunna komma att bli föremål för gemensam omröstning ehuru det finnes anledning till tveksamhet i detta avseende.

Jag ber för min del, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman, mina herrar! Då jag icke varit närvarande i statsutskottet, då denna fråga behandlades, skall jag be att med några ord få angiva min ståndpunkt.

Det, som här mest framträder, är, att alla äro eniga om att nu är rätta tiden inne för staten att övertaga denna stiftelse ävensom att bygga den nya anstalten. Alla äro också eniga om att båda dessa platser, som det här är fråga om, nämligen Malmö och Lund, äro lämpliga för anstalten. Kostnaderna ställa sig också lika, vare sig anstalten förläggas till den ena eller den andra platsen. Det gäller således att avgöra, till vilken av dessa städer anstalten bör förläggas.

Ang. vården av blinda dövestumma och blinda sinnesslöa m. fl.
(Forts.)

Utskottet har i detta fall icke anfört något som helst skäl för sin hemställan, utan inskränkt sig till att hänvisa till motionärernas framställning i avseende på platsfrågan. För min del anser jag däremot, att Kungl. Maj:ts skäl äro mycket bärande. Angående dessa skäl säger en av motionärerna: »Bestämmande för Kungl. Maj:t synes därvid framför allt hava varit dels fördelarna för den akademiska forskningen och undervisningen, som skulle vinnas genom anstaltens förläggning till Lund, och vilka särskilt framhållits av medicinska fakulteten därstädes» etc.

Om man då går till de skäl, som denne motionär anfört och som utskottet åberopat, så yttrar motionären ifråga om anstaltens förläggning till Lund och den akademiska forskningens tillgodoseende följande: »Naturligtvis vore det något bekvämare för universitetet att ha anstalten i Lund, men det är sannerligen icke något besvär att tala om, ifall vederbörande skulle för den sakens skull behöva underkasta sig en 25 minuters järnvägsresa o. s. v.» Det är alldeles givet, att det väl ändå är fördelaktigare att ha anstalten i själva universitetsstaden, då man för övrigt icke kan göra några anmärkningar ifråga om själva platsen.

En annan sak, som motionären bygger på, är en promemoria, som också finnes införd i utskottets utlåtande. Nu har visserligen motionären här sagt, att man ej skall göra sig löjlig över de skäl, som i denna promemoria finnas angivna, men å andra sidan har han uttryckligen förklarat, att i promemorian äro angivna synpunkter i avseende på förläggningsfrågan, vilka synts honom avgörande. Då motionären alltså fäst så utomordentligt stor vikt vid denna promemoria, bör man se till, huruvida de skäl, som densamma innehåller, verkligen äro så bärkraftiga. Man finner då, att det är en del praktiska saker, som för promemorians författarinna blivit avgörande. Först och främst är det frågan om bakning av brödet för anstaltens behov, i vilket avseende det i hennes promemoria heter, att om anstalten förläggas till Malmö, så vore det möjligt att erhålla bröd från bagerierna i staden, medan däremot, om den bleve förlagd till Lund, ett särskilt bageri måste inrättas, då denna mindre stad ej kunde tillgodose anstalten med bröd. Jag tycker verkligen, att ett sådant skäl, när det gäller en stad med 20,000 invånare, är ganska egendomligt, då det ju knappast är tänkbart, att man icke där skulle kunna skaffa bröd för en anstalt med ett hundratal skyddslingar.

Vidare anföres i promemorian, att varor i allmänhet, såsom specierier och manufakturvaror, skulle bli billigare i Malmö än

Ang. vården av
blinda döv-
stumma och
blinda sinnes-
slöa m. fl.

i Lund, därför att transportkostnaderna ställa sig dyrare på den senare platsen. Det är anmärkningsvärt, att sådana skäl skola vara bärande för en så stor sak som denna, då man vet, att varorna uppköpas på entreprenad.

(Forts.)

Det är löjligt, att sådana skäl som följande förekommit, visserligen i poetisk form, såsom när det heter, »att den eventuella platsen i Malmö också erbjuder en enastående vacker utsikt över Öresunds blånande vatten så långt ögat når, över staden och hamnen med dess livliga sjöfart samt över den fria slätten i öster och söder». Men, mina herrar, det är ju en anstalt för *blinda*, som skall upprättas, och dessa kunna ju icke särskilt njuta av utsikten över Sundets blånande vågor, och beträffande det skälet, att detta skulle gälla för personalen så vill jag säga, att det är här icke fråga om personalen, utan man bygger ju anstalten för skyddslingarna .

Det mest bärande skälet i promemorian och motionen är angående spårvägarna. Det kan icke nekas till, att det vid första påseendet kan synas vara vägande. Men då man närmare går in i undersökning, undrar man, om det är lämpligt att transportera dessa skyddslingar, vilka motionären nyss betecknat som »ett utomordentligt elände», i spårvagnarna bland andra resande. Jag tror icke, att det går an, utan det är bäst, att de, som icke kunna till fots taga sig fram i staden med sin vårdarinna, få anlita skjuts.

Beträffande det skäl, motionären framhållit, att det är obarmhärtigt mot skyddslingarna att låta dem komma till Lund, utan att det finnes ett stall där, vill jag säga, att det skälet gäller även för Malmö. Det är lika obarmhärtigt att skicka dem dit, om det icke finnes skjuts att få där.

I båda städerna finnas biler och droskor, som stå till buds för såväl den ena inrättningen som den andra, och det är väl icke svårare i Lund än i Malmö att kalla på en bil. Den enda transport det kan bli fråga om är väl transport till sjukhuset, och då är det väl icke lämpligt att anlita spårvagn för de sjuka.

Jag finner således, att de skäl, som åberopats för förläggning till Malmö, icke äro bärande, utan tvärtom synas skälen för Kungl. Maj:ts förslag vara mest bärande. Anstalten bör således förläggas till Lund. Dessutom kommer därtill, att den tomt, som erbjudits i Lund, är två tunnland större än den, som erbjudits i Malmö, och försedd med fri skyddsplantering. Det är något att taga fasta på, att man får ett så stort område som möjligt för skyddslingarna att röra sig på. Dessutom har första kammaren tagit Kungl. Maj:ts förslag, och då kan det vara nödigt att uppehålla frågan längre. Då alla äro ense om, vilket också motionären betonat i slutet av sitt anförande, att vare sig anstalten blir förlagd till Malmö eller Lund, så är den ena tomten lika väl som den andra tillräcklig, god och lämplig.

På dessa skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Lundström i Göteborg: Herr talman! Jag har icke begärt ordet, hur frestande det än kunde vara, för att giva herr Rydén svar på tal för den smädliga beskyllning för tiggeri, som han behagade rikta mot det samhälle, som offrat och offerar årligen mera för kulturuppgifter, som annars skulle åligga staten, för en del av Sverige än någon annan kommun i vårt land gjort eller gör, utan jag har endast med några ord velat uppträda i denna fråga, då det förefaller mig, att det verkligen här föreligger ett ganska betydande vetenskapligt intresse. Om det skulle frågas någon som helst opartisk utländsk sakkunnig, och vi bruka ju vara fallna för sådant, om man för en dylik anstalt bör välja en universitetsstad eller en annan stad, så är jag alldeles övertygad om, att svaret skulle bli absolut enhälligt, att naturligtvis bör universitetsstaden väljas.

Herr Rydén förvånade sig över, att Uppsala icke visat någon särskilt angelägenhet att få denna inrättning. Kanske beror det på, att i Uppsala finnes icke någon professur i psykologi, men jag hoppas, att, när den frågan kommer upp, herr Rydén skall särskilt intressera sig för densamma med sitt stora inflytande. I Lund ha vi en betydande psykologisk forskning, en början till en psykologisk skola i Sverige, och det förefaller vara av yttersta vikt, då det kan ske utan skada men väl till gagn för staten, att dit förläggas en dylik institution, som kommer att lämna ett ytterst stort forskningsmaterial. Det är icke tillräckligt, att man vid den psykologiska forskningen en gång kan göra en resa till en annan stad och där utföra sitt arbete, såsom herr Rydén m. fl. tycktes förutsätta. Den, som i någon mån varit i tillfälle att se, hur den psykologiska forskningen bedrives, har funnit, att den är beroende av en mängd iakttagelser under en ganska lång tidsperiod, och dylika iakttagelser måste naturligtvis göras på platsen, om de i någon mån skola bli till vetenskapens nytta. Herr Rydén, som annars är rädd för att professorerna skola resa från universitetsstaden för forskningar på annat håll, tycks i detta fall ha fullkomligt gått ifrån sin gamla ståndpunkt.

Jag har i detta fall minst lika liten lokalpatriotism som herr Rydén, ehuru han förklarade sig vara fullkomligt fri från sådan, och jag har sökt följa diskussionen och studera handlingarna, och det förefaller mig därvid så absolut klart, att alla övervägande skäl peka på Lund. Och till och med herr Rydén har medgivit, att, om man undantager kommunikationerna och den nuvarande, ytterst förtjänta och högt aktade föreståndarinans för den nu existerande anstaltens speciella åsikt, är Lund lika bra som Malmö. Därtill kommer det vetenskapliga skälet, som jag påpekat och som talar ytterst starkt för Lund, varemot för Malmö endast tyckas tala dessa omtalade kommunikationer. Ytterst ser det ut, som om hela frågan skulle reducera sig till frågan om en häst för anstalten eller ej. Det är en bra liten synpunkt på det hela. Hur dåligt det än är ställt i Lund,

*Ang. värden av
blinda döv-
stumma och
blinda sinnes-
slösa m. fl.*
(Forts.)

Ang. vården av
blinda döv-
stumma och
blinda sinnes-
slöa m. fl.
(Forts.)

såsom synes framgå av detta, vill jag dock nämna, att det finnes en åkare i Lund, och det skulle väl kunna göras ett billigt aekord med honom, vilket han nog har tillräckligt affärssinne för att gå med på, att vid behov tillhandagå anstalten med skjuts utan alltför stor kostnad.

Herr Rydén påpekade nyss, att dessa stackars blinda, döva, stumma och lama, som dessutom kanske ha någon annan sjukdom, behöva föras till läkaren, och att då det är omöjligt för dem att kunna gå dit, de måste forslas med åkdon. Det är ju klart. Men, herr Rydén, är det meningen att forsla dessa stackare till läkare på Malmö spårvägar? Jag vädjar till herr Rydéns goda hjärta och intresse även för Malmöborna, om han vill svara ja härpå. Mig förefaller det klart, att allt talar till förmån för universitetsstaden, icke minst att då ett statsintresse fyller.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen och Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Ström: Herr talman, mina herrar! Då jag inom utskottet biträtt det förslag, vartill utskottet kommit, skall jag be att helt kort få angiva min ställning till frågan, och jag skall därvid icke tillåta mig att i likhet med herr Sommelius inblanda frågan om flytdockan i Malmö eller annat, som icke har det ringaste samband med denna fråga. Jag för min del skulle önska, att anstalten kunde ha förlagts mera centralt, och skulle därför gärna varit med om att Hammarbyförslaget kunnat förverkligas, även om det blivit dyrare, men efter de sakkunnigas utredning kan man icke hålla på det förslaget. Dessutom betyder icke förläggningen så mycket i detta fall, då de elever, som komma att intagas på anstalten, icke så ofta komma att flyttas dit och därifrån. Vid sådant förhållande och då i alla fall anstalten skulle förläggas till det sydliga Sverige, tyckte jag det kunde vara nästan likgiltigt, om den förlades till Lund eller Malmö. Det har också betonats, även av herr statsrådet och andra, som uttalat sig för Lund, att de för sin del funnit, att det skulle vara tämligen likgiltigt, vilkendera platsen man valde. För min del har jag funnit Malmö lämpligast såsom förläggningsplats, enär anstalten då kommer att ligga närmare staden. Ty säga vad man vill om 1½ kilometers avstånd, så är det dock ett avstånd, som i många fall kan verka besvärligt. Det vore därför bra, om anstalten komme så nära som möjligt en stad. Av det skälet ställde jag mig på Malmöförslaget framför förslaget att förlägga anstalten till Lund.

Nu har särskilt framhållits såsom det mest talande skälet för Lund, att man där skulle ha så stort behov av anstalten för den vetenskapliga forskningens tillfredsställelse. I det fallet skall jag tillåta mig att anföra vad fru Anrep-Nordin sagt, och som jag tycker är mycket talande. Det är mycket i hennes promemoria, som jag icke anser ha något värde alls, men vad

hon säger i detta avseende synes mig ha ett visst värde. Hon säger: »Anstaltens huvuduppgift bör icke vara att tillhandahålla studiematerial åt vetenskapen, utan att vårda och uppfostra de vanlottade, för vilka den är avsedd. De förhållanden, som kunna befördra denna anstaltens uppgift, böra därför anses vara de viktigaste.» Jag anser, att vad fru Anrep-Nordin i detta fall uttalat har mycket berättigande. Visserligen kan den vetenskapliga forskningen här ha ett fält, men jag tror icke, att det bör vara huvudsaken, utan huvudsaken bör väl vara att vårda dessa olyckliga, att låta dem få skötsel och den undervisning, som de möjligen kunna göra sig till godo.

Ang. vården av blinda dövstumma och blinda sinneslösa m. fl.
(Forts.)

Man har skämtat och talat om att utsikten från anstalten skulle vara av mindre betydelse för de blinda. Det finnes dock lärare på platsen, och dessa skola väl vara seende, och för dem är det lämpligt, att platsen tilltalar skönhetsinnet. De ha mycket tråkigt ändå i denna anstalt, och något ljusst och tilltalande böra de väl ha. Jag tror därför icke, att man får helt och hållet bagatellisera den synpunkten.

Det ena med det andra gör, att jag icke kunnat komma till en annan åsikt än att förläggningen till Malmö skulle vara att föredraga framför Lund, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Lundblad* instämde häruti.

Herr *Waldén*: Då herr *Rydén* antydde något om, att trestadskretsens representanter skulle i denna fråga ha mobiliserats, så anser jag det vara min plikt att något tillbakavisa den insinuation, som ligger i denna antydning, nämligen att vi skulle rösta för Lundaförslaget endast på den grund, att vi representera detta samhälle.

Då jag sökt sätta mig in i denna fråga och väga de skäl, som tala för den ena eller andra förläggningsplatsen, har jag icke kunnat komma till annan övertygelse, än att de övervägande skälen tala för en förläggning till Lund, och jag har kommit till detta resultat, oavsett att jag representerar nämnda samhälle. Jag skall icke nu gå in på skälen för eller emot; de äro framhållna av herr statsrådet och av ett par andra talare. Särskilt vill jag dock understryka det skäl, som framhölls av herr *Lundström* i Göteborg, och som för mig varit övertygande, nämligen att de akademiska myndigheterna och särskilt den medicinska fakulteten liksom professorn i psykologi alldeles bestämt uttalat sig för den stora betydelsen av denna anstalts förläggande till Lund. Detta är för mig ett synnerligen tungt vägande skäl, och då jag icke kan finna, att de skäl, som särskilt skulle tala för Malmöförläggningen, äro av avgörande betydelse, måste jag, som sagt, ansluta mig till den ståndpunkt, som framkommit i *Kungl. Maj:ts* förslag.

Jag får även säga, att, då herr *Rydén* här sökt mobilisera

Ang. vården av
blinda döv-
stumma och
blinda sinnes-
slöa m. fl.

(Forts.)

till och med sina reserver av skäl till förmån för Malmöförläggningen, har jag funnit dem synnerligen svaga. Han har särskilt velat lägga stor vikt vid spårvägsfrågan eller den omständigheten, att det finnes spårvägar i Malmö och icke i Lund. Det har redan bemötts från flera synpunkter, och jag kan icke tänka mig annat, än att det är möjligt att i Lund erhålla skjutsar eller automobiler, då sådant är nödvändigt, oavsett att det väl med tiden kommer att bli spårvägar även i Lund. Och denna anstalt bygges ju icke endast för de närmaste åren utan för många årtionden framåt. Det skälet föreföll mig därför synnerligen svagt. Då herr Rydén även sökt påvisa, att sjukhusförhållandena skulle vara bättre i Malmö än i Lund, så är detta icke riktigt. Jag vill erinra om, att vi just i år fattat beslut om utvidgande av sjukhusinrättningarna i Lund, och dessa komma att ligga i omedelbar närhet av denna anstalt. Det finnes synnerligen stora förutsättningar för, att dessa individer, om vilka det är fråga, skola kunna få den allra bästa vård just i Lund även med hänsyn till att de medicinska auktoriteterna väl dock äro överlägsna i Lund.

Jag kan sålunda icke se annat, än att de övervägande skälen tala för förläggningen till Lund, och jag vill endast tillägga, utan att på något sätt vilja uttala klander mot fru Anrep-Nordin eller förringa hennes människovänliga gärning, att det knappast är till någon fördel för herr Rydéns motion, att han anfört hennes promemoria.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. I överensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den av greve F. Cl:son Wachtmeister avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

§ 4.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtande, nr 90, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om ökat statsbidrag till kommunernas folkskoleutgifter; och

memorial, nr 91, angående det under riksstatens åttonde huvudtitel uppförda anslaget till kungl. biblioteket.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtande och memorial hemställt.

§ 5.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget bankoutskottets utlåtande, nr 18, angående vissa framställningar rörande tionde hu-

vudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkten 9, angående tilläggspension åt tre distriktslantmätare.

Ang. tilläggspension åt tre distriktslantmätare.

I en den 20 mars innevarande år dagtecknad, till riksdagen avlåten proposition, nr 168, hade Kungl. Maj:t, under återopande av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att envar av distriktslantmäterna *Gustav Wilhelm Müntzing, Axel Fritiof Berg* och *Johan Oskar Adolf Sohlberg* finge från och med månaden näst efter den, varunder han efter uppnådda 65 års ålder avginge från sin berörda befattning, under sin återstående livstid åtnjuta utöver den pension, vartill han funnes berättigad, en årlig tilläggspension från allmänna indragningsstaten å sådant belopp, att tilläggspensionen tillsammans med distriktslantmätarpensionen uppginge för Müntzing till 2,080 kronor samt för en var av Berg och Sohlberg till 2,400 kronor för år.

Utskottet hemställde, att förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet Beck-Friis: Herr talman, mina herrar! Vid 1909 års riksdag antogs nya bestämmelser för avlöning för distriktslantmätare. Dessa, som förut kallades kommissionslantmätare, voro då så till vida statstjänare, att de hade fullmakt på sitt ämbete och voro berättigade till viss pension. Men däremot hade de icke någon avlöning. Denna vissa pension var så ordnad, att det fanns 48 pensionsrum, vilka, i den mån sådana blevo lediga, fingo av dem tillträdas. Genom 1909 års författning blevo dessa distriktslantmätare fullständigt statstjänare, berättigade till lön och till pension. Lönen fastslogs till 2,000 kr. i begynnelselönen, och därtill komma tre ålderstillägg vart och ett på 400 kr., och blev slutlönen således 3,200 kr. Pensionsrätten inträder vid 65 års ålder och 35 tjänsteår, och lönen är pensionsunderlag.

Nu ha några av dessa förutvarande kommissionslantmätare,

Ang. tilläggs-
pension åt tre
distriktslant-
mätare.
(Forts.)

som år 1909 överflyttades till distriktslantmätare, uppnått den ålder, att de äro tvungna att lämna tjänsten. På grund av de övergångsbestämmelser, som fastställdes år 1909, ha de emellertid icke rätt att av föregående tjänst räkna sig till godo mer än fem tjänsteår och hava således nu endast ett ålderstillägg. De skulle således, om de nu voro berättigade till denna pension, få 2,400 kr. men tyvärr ha de icke heller riktigt fullt antal tjänsteår. Nu ha dessa kommissionslantmätare begärt, att de på grund av sin ekonomiska ställning och på grund av de bestämmelser, som Kungl. Maj:t framlade år 1909, måtte få sig beviljad den pension, som de enligt dessa bestämmelser skulle vara berättigade till, nämligen 3,200 kr. Denna pension har icke Kungl. Maj:t ansett sig kunna tillstyrka utan föreslagit, att de skulle få 2,400 kr., och skälet, varför Kungl. Maj:t gjort det, är statskontorets uttalande i frågan. Statskontoret säger i detta fall: »Ehuru det måste medgivas, att det från principiell synpunkt framstår såsom i viss mån betänkligt att bereda en statens tjänsteinnehavare pension till högre belopp än det, som författningsenligt tillkommer honom, har man dock ansett, att i fråga om vissa distriktslantmätare så starka billighetsskäl föreligga för beredande av någon pensionsförhöjning, att de principiella betänkligheterna måste vika. Detta gäller sådana distriktslantmätare, som enligt pensionslagens bestämmelser nödgas från tjänsten avgå, innan ännu så lång tid förflutit från 1909 års avlöningsstats ikraftträdande, att de kunna intjäna mer än ett ålderstillägg, och därjämte vid avgången icke innehava det antal av 35 tjänsteår, som erfordras för hel pension, eller alltså, då bestämmelserna om avkortad pension komma till tillämpning på ett så lågt pensionsunderlag, som distriktslantmätarens lön med endast ett ålderstillägg.»

Det är på grund av dessa grunder, som statskontoret ansett sig kunna tillstyrka 2,400 kr. pension. Bankoutskottet har däremot tydligen fäst största vikt vid den principiella ståndpunkten och anser, att, då det finnes en verklig, för dem beräknad pension, som de ha rätt till, bör man icke överskrida densamma.

Nu äro förhållandena något olika mellan de tre distriktslantmätare som Kungl. Maj:t föreslår till denna pension. Två av dem, nämligen Berg och Sohlberg, äro nämligen berättigade till en pension av 2,270 kr. Den pension, som för dem har begärts på grund av statskontorets hemställan, är 2,400 kr., således är skillnaden 130 kr. om året. Huru önskvärt det än vore, att dessa män skulle få dessa 130 kr., anser jag dock icke skillnaden vara så stor, att jag fördenskull vill be om någon ändring av bankoutskottets förslag.

Värre ställer det sig emellertid med den tredje, distriktslantmätare Müntzing. Han har nämligen något färre antal tjänsteår och skulle därför icke bli berättigad till mer än 1,790 kr. i pension. På grund av den gamle mannens ställning och förtjänster vore det synd om han skulle få uppbära så låg pension,

och jag vågar hemställa, om det icke skulle vara med kammarens förut fattade ståndpunkt i detta fall rätt att ge honom den pension, som Kungl. Maj:t föreslår.

Vid 1909 års debatt om denna fråga var det mycket tal i båda kamrarna om lönerna men däremot endast i denna kammare om pensionen. Och herr Carl Persson i Stallerhult, som är en synnerligen framstående representant av denna kammare, särskilt just när det gäller löner och pensioner, och vilkens uttalande för övrigt var mycket avgörande för kammarens beslut i den debatten, han yttrade då om pensionsbeloppet: »Om man således höjer pensionen från 1,500 till 2,000 kr. för dessa äldre kommissionslantmätare, så är jag för min del viss om, att man i detta fall uppfyllt allan rättfärdighet. Och om det skulle befinnas, att en och annan, som avginge från sin befattning, vore i en sådan belägenhet, att han icke kunde reda sig med denna pension på 2,000 kr., så får väl riksdagen i varje sådant särskilt fall träda emellan och höja pensionsrätten, om så kräves; det har riksdagen förut gjort i andra fall, och så kunde den göra även här.» Av detta vill det synas, som om kammaren då ansåg, att 2,000 kr. var den minsta pension, som skulle kunna ifrågakomma för dessa män. Och, såsom herr Carl Persson här yttrade, skulle ett sådant fall uppkomma, att icke den pensioner kan uppnås, så får väl riksdagen pröva det fallet och träda hjälpande emellan. Jag tror, att just nu föreligger ett sådant fall, som herr Carl Persson då tänkte sig, och då ingen av denna kammares ärade ledamöter då hade någon invändning däremot, så anser jag, att detta hans uttalande godkändes av kammaren. Det är också på grund av detta hans uttalande och kammarens godkännande därav, som jag vågar hemställa till kammaren, om kammaren icke i det fallet skulle vilja godkänna Kungl. Maj:ts proposition och tillerkänna distriktslantmätare Müntzing det i den kungl. propositionen begärda pensionsbeloppet av 2,080 kr.

*Ang. tilläggs-
pension åt tre
distriktslant-
mätare.
(Forts.)*

Herr Ekerot: Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har framfört de synpunkter på denna fråga, som äro att framföra, och jag skall därför icke här upptaga kammarens tid med att upprepa vad herr statsrådet redan har sagt. Jag skall endast be att få framhålla, att då riksdagen år 1909 förändrade kommissionslantmätarnes ställning sålunda, att de numera icke hava rätt att bibehålla sin tjänster längre än till fyllda 65 år, så hava dessa därigenom berövats en rätt till fortsatt arbete som de förut hade, därest deras krafter det medgävo. Jag hade tänkt att yrka bifall till den kungl. propositionen oförändrad, därför att jag på grund av vad som förekommit vid detta ärendes behandling år 1909 finner, att starka skäl tala för den kungl. propositionen. Då emellertid herr statsrådet icke yrkat på förslaget antagande i dess helhet utan avstått från vad Kungl. Maj:t begärt beträffande två av dessa

Ang. tilläggspension åt tre distriktslantmätare.

(Forts.)

personer och endast fasthållit vid att distriktslantmätaren Müntzing måtte tillerkännas en pension av 2,080 kronor i stället för 1,790 kronor, som han har rättighet att få, så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till herr statsrådets framställning. Jag anser, att bankoutskottet bör kunna bära en sådan ändring med jämnmöd. Ofta nog när pensionsfrågor äro föremål för behandling, så är det billighetsskäl, som få tala, d. v. s. det är omständigheterna som få inverka på frågornas avgörande, och jag ber därför att få hänvisa till vad herr Carl Persson i Stallerhult yttrat 1909, nämligen att det är riksdagens rätt att i sådana fall låta billighetsskäl tala. Jag vill hoppas, att riksdagen begagnar sig av denna sin rätt i det här föreliggande fallet.

Herr Söderberg i Stockholm: Herr talman! Jag är alldeles övertygad om att åtminstone denna kammare, om den granskar bankoutskottets utlåtanden i fråga om pensioner, grundade på framställning antingen från Kungl. Maj:t eller från enskilda motionärer, skall finna, att utskottet, om det sett någon möjlighet att gå dessa framställningar till mötes, också har gjort det. Ibland kan man ju tycka, att framställningarna i de kungl. propositionerna, det vågar jag säga, söka ut den yttersta gränsen av möjligheter för att få upp respektive pensionstagares pensioner utöver de belopp, som författningarna egentligen tillerkänna dem, men även utskottet har i de flesta fall gått så långt som det över huvud taget varit möjligt utan att gå författningarna och de respektive tjänstnehavarnas anställnings- och pensionsvillkor för nära. När sålunda utskottet i någon punkt icke kunnat gå den kungl. propositionen till mötes, så har det icke varit i avsaknad av billighetssynpunkter eller god vilja att beakta de ifrågakarande personernas ställning, utan det har varit på grund av att man ansett, att det ges en gräns, över vilken man icke kan gå. Så har förhållandet varit i detta fall. Här är fråga om några stycken tjänstnehavare, lantmätare, tillhörande den grupp av tjänstemän som år 1909 flyttades över till ordinarie stat. De voro ju då fullt medvetna om vilka pensionsvillkor som därmed voro förenade. Nu ha de kommit i den belägenheten, att de måste avgå från sina tjänster innan de tjänat in de ålderstillägg, som berättiga dem till högsta möjliga pension; och de hava nu gjort framställning om att få ett avsevärt högre pensionsbelopp än de författningensligt hava rätt till, vilket belopp Kungl. Maj:t emellertid något prutat ned.

Det är hela detta förfarande, som har syntts utskottet vara av högst betänkelig karaktär. Då riksdagen beslutar angående en del tjänstemän att de skola överföras till ordinarie stat, så äro ju dessa tjänstemän, då de övergå till den nya staten, fullt medvetna om vad detta innebär. Att de då sedan, när de kommit till pensionsåldern och tycka sig få för liten pension, komma med framställning om att få mera än de enligt författningen ha rätt till, det finner utskottet vara en högst betänkelig sak. Det har således alls icke varit brist

på hjärta eller brist på uppfattning om att pensionen kanske behöves, som väglett utskottet, utan det har varit dessa rent principiella synpunkter.

*Ang. tilläggs-
pension åt tre
distriktslant-
mätare.*

(Forts.)

Vad beträffar det förslag, som herr Ekerot framställde, nämligen att höja beloppet endast för herr Müntzing, för vilken Kungl. Maj:t begärt 2,080 kronor, men icke för de andra båda, så vet jag icke vad utskottet har för uppfattning om denna förändring i framställningen. För min del vill jag yrka bifall till utskottets förslag, men på samma gång säga att jag icke skall ta mig allt för nära, ifall herr Ekerots förslag skulle vinna kammarens bifall.

Herr Wijk: Jag har varit förhindrad att deltaga i detta ärendes behandling inom utskottet och kan därför icke på något sätt uppträda på utskottets vägnar. Jag ber emellertid att i denna fråga få säga några få ord.

Utskottet har intagit den principiella ståndpunkt, som finnes uttryckt på sidan 21 i betänkandet med orden: det måste »möta starka betänkligheter att utan alldeles särskild anledning bereda en stans tjänst innehavare pension till högre belopp än det som författningens enligt skall utgå». Det är ju alldeles riktigt att fasthålla vid en sådan princip, och om man frångår den, så uppstå naturligtvis betänkliga konsekvenser. Men det ligger en viss reservation i utskottets uttryck »utan alldeles särskild anledning». Om således en alldeles särskild anledning föreligger, kan utskottet tänka sig ett frångående av principen.

Nu förefaller det mig, som om ifråga om en av de tre här föreslagna pensionstagarna, nämligen herr Müntzing, en alldeles särskild anledning kunde anses föreligga. Första kammaren har ju också varit av en sådan mening, och jag tror att även andra kammaren utan allt för stora betänkligheter skulle kunna sluta sig till den uppfattning, som första kammaren och nu herr statsrådet företrätt.

Jag får alltså framställa ett yrkande i samma riktning som herr Ekerot, vilket yrkande skulle lyda så: »Att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 168, måtte medgiva att distriktslantmätaren Gustav Wilhelm Müntzing må från och med månaden näst efter den, varunder han efter uppnådda 65 års ålder avgår från sin berörda befattning, under sin återstående livstid åtnjuta utöver den pension, vartill han finnes berättigad, en årlig tilläggs pension från allmänna indragningsstaten å sådant belopp, att tilläggs pensionen tillsammans med distriktslantmätarpensionen uppgår till 2,080 kronor för år.»

Jag ber, herr talman, att få framställa detta yrkande.

Med herr Wijk förenade sig herrar *Westman, Lindvall, Jansson* i Djursåtra och *Hermelin*.

Herr *Kristensson*: Herr talman! Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på, att bland dem, som deltog i denna frågas behandling inom utskottet, fanns icke någon avvikande

Ang. tilläggs-
pension åt tre
distriktslant-
mätare.
(Forts.)

mening beträffande denna punkt. Det stod klart för alla, att om man skulle bifalla Kungl. Maj:ts förslag i detta fall, så skulle man här öppna vida fältet, och vi skulle få igen samma historia vid varenda lönereglering, som kan komma i fråga. Här är det ju nämligen så, att man i varje fall alltid måste ha en viss gräns mellan dem, som stå på den gamla staten, dem som stå på den nya och dem som stå på övergångsstaten, och denna gräns måste fastslås vid löneregleringen. Om sedan tjänstemännen ingå på den nya staten och efteråt, då de blivit pensionsberättigade, begära att, oavsett om de hava ålder och tjänstår inne eller ej, ändå få komma i åtnjutande av högre pension än de äro berättigade till, så skulle detta leda till konsekvenser, som riksdagen faktiskt icke kan överskåda. Det kan visserligen en och annan gång förefinnas skäl för att avvika från den allmänna regeln, men då bör det åtminstone med handlingar kunna påvisas, att vederbörande på grund av särskilt omständigheter är i behov av denna högre pension. Så vitt jag kan finna framgår något sådant icke av den kungl. propositionen beträffande dessa personer.

Vidare kan det finnas ett annat skäl att göra undantag, nämligen om vederbörande skulle komma i mera ogynnsam ställning genom att ingå på den nya staten än om de varit kvar på den gamla. Ett sådant skäl föreligger icke heller i detta fall. För de här ifrågavarande tjänstemännen blir nämligen pensionsbeloppet högre på den nya staten än det skulle blivit på den gamla, och vad mera är: på den gamla staten fanns mindre antal pensionsrum, så det var icke alls säkert, att de kommo i åtnjutande av pension från den tidpunkt de lämnade sina tjänster. Enligt den nya staten bli de berättigade att komma i åtnjutande av ett högre pensionsbelopp samma dag de komma ur sin befattning.

Jag kan för min del icke annat än tillstyrka utskottets hemställan, och jag vill verkligen varna kammaren för att gå in på en sådan väg att låta tjänstemännen få högre pensionsbelopp än de äro berättigade till, ty den vägen skulle föra oss ut på det rena godtyckets plan. Vi hava alldeles tillräckligt av den varan förut utan att vi behöva skapa nya fall.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Sjöberg*.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet Beck-Friis: Herr talman! Liksom då jag nyss yttrade mig, skulle jag vilja säga, att jag bra gärna skulle velat be kammaren att bifalla Kungl. Maj:ts proposition i dess helhet, men just fruktan för det uttryck, som den siste ärade talaren använde, att man icke skall öppna dörren till vida fältet för godtyckliga pensioner, en princip som jag många gånger såsom ledamot av statsutskottet framfört, gjorde att jag icke vågade be om, att

kammaren måtte bifalla Kungl. Maj:ts proposition i det fall som rör Berg och Sohlberg, som äro berättigade till 2,270 kronors pension. Vad däremot denne Müntzing angår, föreligger just ett sådant särskilt fall, där man icke kan säga, att kammaren går med på något godtycke, om den bifaller Kungl. Maj:ts proposition. Jag har stött denna min begäran på det yttrande, som fälldes år 1909 i kammaren vid denna pensionsreglering med 2,000 kronor såsom lägsta pension, och jag vill meddela, att riksdagen redan år 1910 höjde pensionen för kommissionslantmätare från 1,600 till 2,000 kronor. Således, riksdagen har förut vidhållit denna år 1909 uttalade avsikt att hålla denna pension till lägst 2,000 kronor.

*Ang. tilläggs-
pension åt tre
distriktslant-
mätare.
(Forts.)*

Herr vice talmannen, D. Persson: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr statsrådets första anförande, då han nämligen ville åberopa Carl Perssons i Stallerhult anförande år 1909 vid det tillfälle, då lantmätarnes löner reglerades. Det förhåller sig så, att i den punkten anslöt jag mig också till herr Carl Perssons yttrande, men jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på, att detta yttrande innehöll icke något sådant, som gör att man kan åberopa detsamma som stöd för bifall till föreliggande förslag. Jag är övertygad, att om herr Carl Persson vore närvarande, han skulle hävda den uppfattningen, att han med sitt yttrande år 1909 icke velat på något sätt hindra kammarens prövningsrätt. Det var endast det han yttrade — och det var däri jag instämde i det anförande jag sedan hade — att kammaren för varje särskilt fall skulle pröva de föreliggande frågorna. Det är denna prövningsrätt, som kammaren har att i dag fullgöra. Den har verkställts först av bankoutskottet, och nu tillkommer det oss att utöva samma prövningsrätt på den fråga, som föreligger. Men herr Carl Perssons anförande kan icke åberopas som något stöd för bifall till det förslag Kungl. Maj:t har framställt. Jag skall icke så mycket yttra mig i sakfrågan, men det förefaller mig åtminstone som bankoutskottet haft goda skäl att pröva föreliggande förslag alldeles såsom herr Carl Persson förordade 1909, och vari jag instämde, och att det på grund av denna sin prövning kommit till det resultatet, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas. Jag har den uppfattningen på grund av det lilla jag har hunnit sätta mig in i frågan, att utskottet har rätt i det slut, vartill det kommit, och därför, herr talman, anhåller jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Jag har endast velat säga detta till försvar för herr Carl Perssons yttrande 1909, så mycket mera som jag anslöt mig till detsamma.

Herr Söderberg i Hobbarn: Herr talman! Det synes mig vara välbetänkt, om kammaren verkligen ville lyssna till de skäl, som utskottet anfört i denna fråga såväl som i de andra frågorna, pensionsärendena, som förekommit i detta betänkande. Man skall

Ang. tilläggs-
pension åt tre
distriktslant-
mätare.

Forts.)

icke kunna lägga bankoutskottet till last, att det varit njuggt i avseende på att tillgodose rättmätiga och humanitära krav på pensioner, utan om man ser på detta betänkande, så har verkligen utskottet gått så långt, att man verkligen haft stora betänkligheter mot att ansluta sig till det förslag, som blivit utskottsmajoritetens beslut. I ett par föreliggande frågor har jag anmält min reservation, men jag har icke velat uppträda därför, att det varit rent ömmande skäl, som legat till grund för framställningarna, ömmande omständigheter, som förestavat motionerna, men i denna fråga anser jag, att om riksdagens andra kammare följer Kungl. Maj:ts förslag, så skola vi verkligen göra oss skyldiga till att gå med på något, som skulle kunna medföra mycket äventyrliga konsekvenser för framtiden,

Jag skall icke uppehålla tiden längre utan endast be att få ansluta mig till de skäl, som utskottet har framställt och yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekerot: Herr talman! Det har talats om, att ett bifall till det förslag, som här föreligger, nämligen att pensionen skulle höjas från 1,790 till 2,080 kronor för denne man, skulle medföra konsekvenser, som i detta särskilda fall skulle bli ganska vidsträckta. Jag kan icke förstå detta, då det här icke gäller annat än vad herr Carl Persson framhöll, nämligen en pensionering i varje särskilt fall, och därför nämnde han ju också i sitt anförande det, att om någon icke kan reda sig med en pension på 2,000 kronor, får väl riksdagen i varje särskilt fall träda emellan och höja pensionsbeloppet om så krävs. Så är fallet här, och frågan gäller nu bara, huruvida dessa konsekvenser skola sträcka sig vidare än till detta särskilda fall. Det anser jag icke. Denna kår, det här gäller, är nämligen en kår som kommit in under nya förhållanden, och det är här således fråga om ett övergångsfall, som alltid inträffar vid sådana regleringar, och jag tycker därför att rättvisa och billighet tala för bifall. Jag undrar, om det icke är så, att denne man, om han fått kvarstå ännu någon liten tid, skulle erhållit ålderstillägg på 400 kronor, och därigenom också hans pension höjts. Det är sålunda en sak varom man kan säga, att det är omständigheterna, som inverkat så, att man icke har kunnat enligt föreliggande bestämmelser, komma längre än till 1,790 kronor, men här tycker jag billighetsskäl skulle kunna tala.

Jag vill beträffande herr Söderberg i Hobborn säga, att han talar om, att utskottet anlagt både rättmätiga och humanitära grunder. Jag tvivlar icke alls på det, och jag vill icke säga, att utskottet gått på någon annan väg än det ansett sig kunna. Det hade dock bort kunna tillstyrka högre belopp, men att det icke ansett sig kunna göra det beror kanske just därpå att man icke tänkt så mycket på detta särskilda fall. Jag hoppas, att kammaren bifaller förslaget om pensionens höjning till 2,080 kronor.

Herr Söderberg i Hobborn: Herr talman! En föregående talare och även herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, upptog ett yttrande av en enskild ledamot i denna kammare, nämligen herr Carl Persson i Stallerhult. Jag får för min del säga, att man bör vara försiktig med att använda enskilda riksdagsmäns uttalanden i kammaren på detta sätt, att efter som ett uttalande icke rönt någon motsägelse, så skall naturligtvis uttalandet uppfattas såsom hela kammarens mening. Om man fattar saken så, då skulle jag åtminstone känna mig mycket oangenämt berörd av mycket som säges i denna kammare, jag, som hör till dem, som i allmänhet tiga och icke ofta uppträda. Man skulle då fatta min tystnad, som om jag instämde i allt, som icke bleve emotsagt. Men det ber jag, herr talman, att få protestera emot.

Vad för övrigt det beträffar, som herr Ekerot nyss nämnde, att icke utskottet skulle särskilt ha fäst sig vid *detta* fall, som det nu är fråga om, då herr statsrådet frånträdde vissa anspråk i den kungl. propositionen, så vill jag säga det, att vi verkligen talade om den här mannen och tänkte på saken. Men om herrarna vilja se efter i utlåtandet — jag vill icke upptaga tiden länge med detta — så är det icke så många år, endast 26 år, som han tjänstgjort, och det är därför som pensionen också blivit satt till detta belopp. Från vilken synpunkt man än ser saken och huru man än läser handlingarna från år 1909, jag kan icke utläsa något annat, än att utskottet handlat fullt korrekt i detta fall. Det finnes andra statstjänare, som kunna få lov att taga sig ut på en ringa penning, och i dessa tider, då alla böra se till att iakttaga den försiktighet med statens medel, som förhållandena kräva, så ber jag, herr talman, att vi icke måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag i detta fall, även om ett avslag synes något hårt, utan verkligen tänka på andra berättigade krav, som ställas på statskassan.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Beck-Friis: Herr talman! Jag blev till en viss grad förebrädd av den siste ärade talaren för att jag upprepat de ord, som herr Carl Persson yttrade under 1909 års debatt. Jag vill instämma med honom i, att det vore förskräckligt, om allt vad som talas och säges i riksdagen och därvid lämnas oemotsagt skulle åberopas som prejudikat. Men förhållandet var det, att herr Carl Persson i Stallerhult i debatten fullkomligt var huvudtalare. Han ställde sig emot Kungl. Maj:ts förslag och det beslut, som kammaren fattade, grundade sig just på herr Carl Perssons yrkande. Då således beslutet grundar sig på hans uttalande i detta fall, då måste just i den debatten hans uttalande ha haft ett särskilt stort inflytande. För övrigt ber jag få upprepa, att jag åtminstone har den bestämda uppfattningen, att i vad som gäller löne- och pensionsfrågor är herr Carl Persson i Stallerhult en av denna riksdagens auktoriteter.

Ang. tilläggs-
pension åt tre
distriktslant-
mätlare.
(Forts.)

Ang. tilläggs-
pension åt tre
distriktslant-
mätare.
(Forts.)

Herr vice talmannen D. Persson: Herr talman, mina her-
rar! Gent emot herr Söderberg i Hobborn vill jag säga, att kam-
maren handlar i full konsekvens och överensstämmelse med herr
Carl Perssons åberopade anförande år 1909, om kammaren bi-
faller Kungl. Maj:ts förslag, och kammaren handlar i full kon-
sekvens och överensstämmelse med samma anförande även om
kammaren avslår Kungl. Maj:ts förslag, ty herr Carl Persson
i Stallerhult framhöll just, vad som är så riktigt, och vari
jag instämde, att kammaren i varje särskilt fall skall ha pröv-
ningsrätten kvar. Under sådana förhållanden kan man icke säga,
att herr Carl Persson bundit sig vid vare sig det ena eller andra
förslaget. Det beror i varje särskilt fall på kammarens pröv-
ning och det resultat, till vilket man vid prövningen kommer.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr tal-
mannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels
ock på bifall till det av herr Ekerot under överläggningen fram-
ställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava
utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Då vote-
ring emellertid begärdes av herr Ekerot, blev nu uppsatt, justerad
och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemstäl-
lan i punkten 9:o) av utskottets förevarande utlåtande nr 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Ekerot under
överläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen utföll med 114 ja mot 74 nej; och hade kamma-
ren alltså bifallit utskottets hemställan.

Ang. pension
åt kommis-
sionslantmäta-
ren M. W.
Huss.

Punkten 10, angående pension åt kommissionslantmätaren M.
W. Huss.

I en till riksdagen den 3 juli 1914 avlåten proposition, nr 197,
hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, att kommissions-
lantmätaren *Magnus Willgott Huss* finge från och med månaden
näst efter den, vari avsked från kommissionslantmätartjänsten bleve
honom beviljat, under sin återstående livstid å allmänna indrag-
ningsstaten åtnjuta en årlig pension av 900 kronor.

Utskottet hemställde, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition
icke måtte av riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Beck-Friis, som yttrade: Herr talman! I denna punkt, där det även gäller pension för lantmätare, kan jag endast vädja till kammarens goda hjärta. Förhållandet är nämligen, att kapten Huss icke är berättigad till någon pension som lantmätare. Kapten Huss uppbär pension som före detta kapten med 2,720 kronor. Han har emellertid under 33 år av sitt liv sysslat med lantmäteri. Men han kunde icke den 1 januari 1910, då kommissionslantmätare utnämndes, komma i fråga att erhålla sådan plats på grund av en ögonsjukdom, som han hade, utan han har fortsatt sitt arbete inom ett sådant där extra område, där han förrettat lantmäteriuppdrag. Hans sjukdom, som förhindrade honom från att då få ett ordinarie distrikt, har emellertid så tilltagit, att mannen nu är så gott som blind. Därför har Kungl. Maj:t anhållit, att han måtte få någon pension för dessa 33 år som han sysslat med lantmäteri. Lantmäteristyrelsen stöder sitt tillstyrkande på det förhållandet, att även om han enligt den gamla staten icke kommit i åtnjutande av den för dem bestämda högre pensionen 1,600 kronor, skulle han dock kunnat beräkna en pension av 900 kronor på indragningsstaten. Lantmäteristyrelsen anser, att dessa äldre pensionsbestämmelser böra få inverka i detta särskilda fall. Men vad är det då som hindrar? Jo, Huss har icke fyllt 65 år, han är endast 60 år. Det är det som gör, att han icke är berättigad till någon som helst pension.

Om riksdagen emellertid på grund av mannens sjukdom skulle vilja låta honom få någon ersättning för de 33 år han tjänstgjort inom lantmäteriet och tillämpar de rabattregler, som gälla då en person uppbär pension från olika håll, så skulle hela höjningen av den nuvarande pensionen reduceras till 540 kronor. Det är på grund av de ömmande omständigheter, som föreligga i detta fall, som Kungl. Maj:t har ansett sig böra hemställa till riksdagen, om den icke skulle vilja bevilja denna lilla förhöjning av hans pension.

Härpå anförde

Herr Kristensson: Herr talman! Jag ber få erinra kammaren om, att under de sista åren har denna kammare vid flera tillfällen avslagit enahanda framställningar från Kungl. Maj:t. Här är förhållandet det, att denne man har redan en pension på 2,720 kronor. Och denna kammare har, då beloppen varit så pass höga, ansett, att man kan livnära sig och sin familj på dem, och därför icke velat vara med om att tilldela extra pension för annan tjänst. Som framgår utav propositionen och som även synes på sid. 23 i utskottsbetänkandet, säges ju där ifrån, att den befattning såsom lantmätare, som denne man haft, varit av synnerligen ringa omfattning. Och det säges ytterligare ifrån, att på de sista åren har det varit mycket litet han egentligen sysslat med lantmäterigöromål. Ändå begär man

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 65. 3

*Ang. pension
ät kommissionlantmätaren M. W. Huss.
(Forts.)*

Ang. pension
åt kommis-
sionslantmäta-
ren M. W.

Huss.

(Forts.)

nu en pension för denna verksamhet, som varit av synnerligen ringa omfattning.

Vidare tillkommer ju, att han redan har pension, som med ungefär 1,000 kronor överstiger den pension, som Müntzing skall få och som vi nyss voterat om. Då kammaren i det fallet ej ansåg det finnas skäl att höja det belopp vederbörande enligt lag var berättigad till, kan jag ej förstå, att det kan finnas skäl att i detta fall, då denne lantmätare, kapten Huss, redan har en högre pension än den vi voterade om i förra fallet, anse, att det föreligger några ömmande omständigheter här. Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets framställning, som är i överensstämmelse med vad denna kammare upprepade gånger beslutat under de närmast föregående åren.

Herr Carlson i Herrljunga: Herr talman! Jag skall endast be att få tillkännage, att jag inom utskottet intog en avvikande mening från utskottsmajoriteten rörande denna fråga, ehuru jag ej kom att avlämna någon reservation. Jag anser nämligen, att om man skall tala om förmildrande omständigheter för beviljandet av pension, så föreligga sådana just här för denna person. Det är hans ögonsjukdom, som har varit honom till hinder under lång följd av år, det är denna sjukdom, som förhindrat honom att kunna komma fram och få någon bestämd sysselsättning eller få något inkomstbringande arbete. Då omorganisationen av lantmäteristaten genomfördes, fick han sig ej tilldelat något lantmäteridistrikt, just därför, att lantmäteristyrelsen ej kunde förorda honom till att erhålla något sådant i anledning av hans sjukdom. Han har sedan varit hänvisad till att inom Västerbottens län försöka erhålla förordnanden på lantmäteriförrättningar. Men det är alldeles klart, att vederbörande ej gärna velat ha denna person med liten synförmåga att utföra lantmäteriförrättningar, utan han har blivit satt tillbaka undan för undan.

Det är visserligen sant, att han har en pension av 2,720 kronor, som han uppbar i egenskap av f. d. kapten i armén, men, jag höll på att säga, denna sak hör ju egentligen icke hit, denna pension har han gjort sig förtjänt av på annat sätt, och den saken bör man lämna åsido, då det gäller att se denna fråga ur saklig synpunkt.

Jag kan för min del ej se saken annat än så, att det är synnerligen ömmande omständigheter, som föreligga här, och jag känner mig därför oförhindrad att yrka bifall till Kungl. Maj:ts framställning, i synnerhet då det ej skulle gälla mer än ett årligt belopp av 540 kronor.

Vidare yttrades ej. Efter av herr talmannen givna propositioner å de under överläggningen framställda yrkandena blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 11.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Anmälades och godkändes särskilda utskottets nr 1 förslag till riksdagens skrivelse till Konungen, nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglemente för arméns avlöning under krigstjänstgöringstid m. m.

§ 7.

Härefter föredrogs lagutskottets memorial, nr 23, med för-
ledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande lagutskottets ut-
låtande nr 17 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med för-
slag till lag angående förbud för vissa utlänningar att här i riket
vistas, dels ock en i anledning av propositionen väckt motion. Där-
vid yttrade

*Om lag ang.
förbud för
vissa utlännin-
gar att här i
riket vistas.
(Forts.)*

Herr Persson i Norrköping: Herr talman, mina her-
rar ! Jag har icke i lagutskottet kunnat biträda dess förslag till
sammanjämkning. Detta därför, att jag anser, att den matema-
tiska delningen av tvistepunkterna, som utskottet företagit, icke
i sak är tillfredsställande för andra kammaren i enlighet med
den ståndpunkt den vid besluten intog. Orsaken därtill är nä-
mast den, att utskottet föreslår i första punkten, att andra kam-
maren där skall biträda första kammarens beslut. Genom ett
sådant biträdande ha enligt mitt förmenande så viktiga delar
av utvisningsförfarandet blivit lämnat åt polisens okontrollerade
godtycke, att lagen därmed i väsentliga avseenden förlorar den
natur den eljest skulle haft.

Jag för mitt vidkommande, och även min medreservant, har
ansett, att utskottet i stället bort föreslå kamrarna sådan sam-
manjämkning, att första kammaren i första paragrafen bort bi-
träda andra kammarens beslut, varigenom något återstått av den
karaktär, som andra kammarens beslut hade vid föregående be-
handling av frågan.

Det tjänar ju icke något till att framställa yrkande om av-
slag på det hela, när det torde finnas majoritet för utskottets för-
slag, och då de båda andra partierna synas vara eniga. Jag
har endast velat angiva denna min avvikande ståndpunkt och därigenom
reserverat mig för framtida missförhållanden, som
helt visst icke komma att utebli på grund av denna lags inne-
håll.

Herr *Lindhagen* instämde häruti.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 8.

Lagutskottets utlåtande, nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förbud i vissa fall mot varors förseende med oriktig ursprungs-beteckning och saluhållande av oriktigt märkta varor samt lag om ändrad lydelse av 18 § i lagen den 4 juni 1913 angående förbud mot införsel till riket av varor med oriktig ursprungs-beteckning föredrogs härpå; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 9.

Ang. en växt-
förädlings-
anstalt i
Norrländ.

Vidare förekom till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 125, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upprättande av en växtförädlingsanstalt i Norrländ.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande handläggning hänvisad motion, nr 13, hade herr *Wedin* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville göra framställning om att Kungl. Maj:t måtte utreda dels nödvändigheten av en växtförädlingsanstalt i Norrländ och dels var den borde förläggas, samt till riksdagen göra de framställningar, som av utredningen visade sig vara påkallade.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar vice talmannen *D. Persson*, *Öberg* och *Kronlund*.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, yttrade

Herr *Wedin*: Herr talman, mina herrar! Trots vanan att uti utskottets betänkande möta den kategoriska hemställan, att, som det heter, »på grund av vad som anförts hemställes, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda», får jag lov att säga, att det är med viss förvåning jag ser, att jordbruksutskottet yrkat avslag på den i min motion gjorda framställningen om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning angående växtförädlingsanstalt i Norrländ. Motiveringen för avslagsyrkandet tillhör de mera konventionella utskottsmotiveringarna; den är visserligen icke en motivering av de mest vanliga slagen, såsom den, att motionen är för litet omfattande eller tvärtom för vidlyftig, men jag får här höra av utskottet, att den sak, varom jag i motionen talat, redan skulle vara nöjaktigt tillgodosedd eller åtminstone indirekt sörjd för, och, att om så erfordras, intresset nog skall bli beaktat.

I denna kammare hör man gång på gång, när tillfälle gives, hurusom ett varmt jordbruksintresse är det allt behärskande. Jag hade trott, att detta intresse skulle ha sin djupa försänkning och egentliga kärna hos ett utskott, som har till specialitet att syssla med jordbruksnäringen och därmed sammanhängande

frågor. Det är därför jag finner det besynnerligt, att jordbruksutskottet nu behandlat denna fråga såsom det gjort. Då utskottet ju anser det så uppenbart, att den fortsatta utvecklingen på växtförädlingsområdet bäst skulle främjas genom de institutioner, som nu syssla med hithörande saker och med de anstalter vi redan ha, kan jag icke finna annat, än att utskottet vill framhålla, att motionären möjligen gjort sig skyldig till något missriktat nit och därigenom sökt föregripa någon annan verksamhet. Men i det fallet vill jag säga, att så försiktig, så finkänslig, som utskottet varit, är icke Svalöv, som är den anstalt, vars verksamhet utskottets majoritet menar man skulle föregripa.

Ang. en växtförädlingsanstalt i Norrland.
(Forts.)

Av det uttalande i föreliggande fråga, som jag erhållit från föreståndaren för Svalöv, professor Nilsson, framgår tydligt, att Svalöv icke ser sina planer på något sätt äventyrade, om riksdagen skulle fatta beslut ungefär i överensstämmelse med min motion. Professor Nilsson säger, efter att förut hava talat något om verksamheten av Ultuna-filialen, vilken han just framhåller såsom mönster: »Med erfarenheterna från Ultuna-filialen för ögonen och med tanke på den långa tid, som skulle åtgå, innan en helt ny anstalt skulle få fram något av värde, vill det förefalla oss här på Svalöv ögonskenligt, att de snabbaste och säkraste resultaten till främjande av södra Norrlands växtodling skulle vinnas genom en anslutning till Svalövsarbetet genom en ny, ganska självständigt organiserad och med nödiga medel utrustad filialanstalt.»

När utskottet, efter vad framgår av betänkandet, sökt göra troligt, att det behov varom jag i motionen talat, icke skulle förefinnas, ävensom att den verksamhet, som Svalöv bedriver, redan nu skulle vara utbredd över landet, skall jag be att få hänvisa till en karta, uppgjord å Svalöv, över den lokala försöksverksamheten i landet. Kartan upptager omkring 200 försöksstationer, vilka omfatta vårsäd, höstsäd, potatis och rotfrukter samt vallväxter. Grupperingen av dessa försöksstationer visar tydligt, att såväl Svalövsverksamheten som den till filialerna i Ultuna och Luleå förlagda ha starkt begränsade områden. Om vi t. ex. se på Skåne, skola vi finna, att de flesta försöksstationerna, omkring 40 stycken, ligga i närheten av Svalövs växtförädlingsanstalt och att deras antal avtager ju längre ut från anstalten man kommer. Samma är förhållandet, när man kommer till Ultuna i Uppland; i Västmanland och Mälardalen finnas omkring 50 försöksstationer. Då däremot inom Dalarne, Hälsingland, Medelpad, Härjedalen, Jämtland och Angermanland endast ett tiotal försök finnas, vilka ligga i södra delarna av Dalarne och Hälsingland. Av denna karta framgår, huru som ett väckande intresse sprider sig men på samma gång att detta intresse har ett begränsat område, d. v. s. att det icke kan sprida sig längre utåt än som den praktiska nyttan är påtaglig.

Jag har i min motion tillåtit mig framhålla, vilken stor betydelse en växtförädlingsanstalt för Norrland skulle ha, särskilt

Ang. en växt-
förädlings-
anstalt i
Norrländ.
(Forts.)

för mellersta Norrland. Jag har framhållit, att genom den statsunderstödda växtförädlingsanstalten det sydsvenska jordbruket skänkts förmåner, som ej på långt när i samma grad kommit det i de nordligare trakterna till del. Jag hade tänkt, att genom mitt förslag detta förhållande skulle kunna utjämnas, och jag påstår, att om man kunde få en sådan verksamhet förlagd till mellersta Norrland, den skulle bli en stark hävstång, som kunde lyfta det norrländska jordbruket till en nivå, från vilken den är bättre i stånd än nu att upptaga konkurrensen med andra näringsgrenar, i vilken konkurrens det norrländska jordbruket sannerligen intager en ofördelaktig ställning. Ett nöjaktigt ordnande av södra Norrlands växtförädlingsfråga, vilken icke kan lösas annat än genom förläggning av verksamheten på platsen inom vars område en gång de förädlade sorterna skola komma till användning, skall otvivelaktigt bli en av de mest betydande faktorer, som understödja och befordra den sak varom, det är jag övertygad, alla i denna kammare så varmt önska, framgång åt det norrländska jordbruket så att de öde vidderna inom t. ex. det jämtländska silurområdet och Ådalens fruktbara marker läggas under plogen.

Jag skall även be att få framhålla en annan stor betydelse, som skulle kunna tillmätas en växtförädlingsanstalt, förlagd till mellersta Norrland. Det har i mellersta Norrland under senare tiden uppspirat en vacker trädgårdsodling, vilken tvivelsutan har stora utvecklingsmöjligheter men som i långt högre grad än odlingen i de södra trakterna av landet med det blidare klimatet behöver en stödjande hand. Norrlands korta sommar med sina svala nätter tillåter ju ej odling av en hel del värdefulla matnyttiga växter. Detta är ett förhållande, som icke är omnämnt. Men säkert är, att om man kunde få en sådan verksamhet förlagd till Norrland, man skulle kunna frambringa varieteter, som kunde fylla högre anspråk än de som nu odlas göra, varigenom skulle alstras rikare och vackrare skördar än nu. De få försök, som i detta avseende utförts av enskilda, bära tydligt vittnesbörd om att mycket står att vinna på detta område men att fullt tillfredsställande resultat icke kan uppnås förrän denna växtodling blir bragt under vetenskaplig kontroll.

I förlitande på det stora intresse för jordbruksnäringen, som finnes i denna kammare, skall jag gent emot utskottets avslagsyrkande be att få yrka bifall, icke till min i motionen gjorda hemställan, utan, med frångående av denna till följande framställning: Med åberopande av det anförda anhålles, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t vill anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda på vad sätt behovet av en växtförädlingsanstalt i mellersta Norrland kan tillgodoses samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill en sådan utredning kan giva anledning.

Herr vice talmannen, som under herr Wedins anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav härefter ordet till

Herr Öberg, som yttrade: Herr talman! Om vi norrlänningar se tillbaka en tid av tjuugu, trettio år och jämföra de förhållanden, som tidigare varit rådande i Norrland och de, som nu råda där till följd av den utveckling Norrland undergått, tack vare riksdagens många gånger lämnade medverkan till olika ändamål, ha vi all anledning att vara tacksamma för den hjälp och det myckna understöd vi från riksdagens sida sålunda gång efter annan fått komma i åtnjutande av. Jag har därför ett behov av att först giva uttryck åt den tacksamhet som vi norrlänningar känna emot riksdagen för den förståelse, som sålunda rikligen kommit oss till del. Men trots det vi sålunda varit i tillfälle att få erfara mycken förståelse och välvilja från riksdagens sida, återstår det dock ännu mycket mera att söka från riksdagen utverka, på det att vi må komma i åtnjutande av en fortsatt utveckling på jordbruksområdet. Det är med anledning därav som jag, herr talman, ej kunnat lämna min anslutning till det avstyrkande vari det föredragna betänkandet utmynnar, utan i likhet med utskottets ärade ordförande måst anmäla en reservation, som går ut på att riksdagen borde fatta ett annat beslut än det vartill riksdagen enligt utskottets förslag bör komma. Ty för mig och andra norrlänningar är det ofrånkomligt, att det på förevarande område förefinnes ett verkligt stort behov. Detta kan enligt mitt förmenande ej bestridas, ty förhållandena äro sådana där uppe, säregna till sin art och beskaffenhet, att om Norrland på detta område skall fullkomligt så att säga komma till sin rätt. behöva vi, mina herrar, eder hjälpsamma hand. De av eder, mina herrar, som bo och bygga i mellersta och södra Sverige och som sålunda rikligen varit i tillfälle att taga del av och erfara, hurusom den växtförädlingsanstalt, som är förlagd nere i södra Sverige, varit en mäktig sporre och till gagn för det södra och mellersta Sveriges jordbruk, veta väl, vilken stor och vital betydelse en sådan anstalt har för vårt svenska jordbruk. Det bör därför ej vara underligt, att vi, som däremot bygga och bo i Norrland, på detta sätt sent omsider också vilja komma till åtnjutande av en sådan förmån, och jag är viss om, att därest ni ville behjerta detta vårt krav, skulle detta vara en gärning, som väl vore värd det offer den innebure. Ty de medel, som härför komme att utgivas och som skulle innebära en kanske rätt betydande statsutgift, skulle, därpå är jag säker, falla i mycket god jord och sedermera bära riklig frukt. Jag har av denna anledning ej kunnat annat än lämna motionären mitt lilla understöd till att de åsyftade önskemålen skulle kunna realiseras, och jag tillåter mig därför, herr talman, med det sagda till att yrka bifall till det skrivelseförslag, som motionären nyss framställt.

Vidare anförde

Herr Ekerot: Herr talman! Jag har inte varit med om behandlingen av detta ärende inom jordbruksutskottet på grund av arbete inom annat utskott, men jag har för egen del varit mycket intresserad av den sak det här gäller. Jag vill därför till protokollet ha antecknat, att om jag hade varit med i ut-

*Ang. en växt-
förädlings-
anstalt i
Norrland.
(Forts.)*

Ang. en växt-
förädlings-
anstalten i
Norrland.

(Forts.)

skottet, hade jag sannolikt stått på reservanternas sida. I södra Sverige, där Svalövs växtförädlingsanstalt är förlagd, ha vi till fullo lärt oss uppskatta, vilken oerhörd betydelse denna anstalt genom sin växtförädlingsverksamhet haft för jordbruket. Om vi se på vad som blivit gjort i övriga delar av landet i detta hänseende, finna vi, att det vid Ultuna finnes en filial till Svalövsanstalten och likaledes en filial i Luleå. Emellan dessa två punkter, emellan Ultuna och Luleå, ligger emellertid Norrlands främsta jordbruksbygd, och denna jordbruksbygd har åtminstone vad angår sortförsök visat ett ganska litet intresse för den sak det här gäller. Här har uppsatts en karta, som visar, hur växtodlingsförsöken äro placerade i Sverige, och man finner där, att de äro synnerligen nära anknutna till de anstalter, jag nyss nämnde, nämligen anstalten i Svalöv och filialerna i Ultuna och Luleå. Emellan dessa två sistnämnda platser finnes inget enda försök. Min mening är sålunda, att den anstalt, varom här är fråga, icke endast skulle ha den betydelsen, att man där toge reda på det förädlingsmaterial, som finnes i bygderna, renodlade detta förädlingsmaterial och framställde för vederbörande ort och trakt de lämpligaste sorterna, utan jag menar också, att intresset för den sak det här gäller skulle genom en sådan anstalts verksamhet komma att i betydlig mån påverkas. Det skulle sålunda uppstå ett spirande intresse för att använda bättre utsädesstammar, liksom genom anläggandet av en dylik anstalt det skulle finnas möjligheter att vid det förädlingsarbete det här är fråga om taga hänsyn till bygdernas olika förhållanden.

Nu kan jag å andra sidan icke säga, att utskottet utan vidare bort bifalla motionärens framställning. Han har i sin motion velat påvisa betydelsen av att en helt *ny* anstalt upprättades. Detta anser jag ej vara av behovet påkallat, utan vad vi behöva i mellersta Norrland är en filial av Svalövsanstalten. En sådan filial skulle kunna åstadkomma det förädlingsarbete, det här är fråga om. En sådan filial skulle vidare kunna arbeta mycket lättare på grund av det system i detta arbete, som är infört vid Svalöv, och som utan några särskilda kostnader och svårigheter skulle kunna upptagas även där. Det bleve sålunda enligt mitt förmenande ej fråga om en konkurrerande anstalt utan om en kompletterande sådan för bygden i fråga.

Utskottet har nu emellertid med en välvillig motivering avstyrkt bifall till motionen. Jag anser ej, att utskottet avstyrkt bifall till själva *saken*, då ju utskottet har uttalat, att därest så erfordras, kommer väl detta behov att tillgodoses. Jag menar emellertid, att det skulle vara en styrka både för anstalten vid Svalöv och för Kungl. Maj:t, om kammaren i dag ville biträda det förslag som nu nyss blivit framfört av herr Wedin, däri uttalas den förhoppningen, att Kungl. Maj:t skall söka att efter erforderlig utredning vidtaga de åtgärder som äro behövlige för att komplettera Svalövsanstaltens verksamhet.

Jag vill tillika framhålla en annan sak. Vårt land är ett land med ytterligt växlande jordbruksförhållanden, men vårt land är också ett land med många outnyttjade möjligheter på jordbrukets område. Om vi kunna säga detta om södra Sverige, vilket vi absolut kunna, är detta förhållandet i mycket högre grad vad angår norra Sverige. Vi ha i Norrland outnyttjade möjligheter i detta hänseende. Vi kunna säga, att vi stå inför en utveckling i Norrland, som skulle kunna bliva storartad, därest alla medel, som kunna användas, verkligen bleve använda. Här är just på växtodlingens område en sak, som skulle i hög grad främja Norrlands intressen och därmed hela landet. Jag vill därför framhålla, att vi böra göra allt vad göras kan för att främja den saken, och här är fråga om en ganska ringa utgift, men i själva verket i ekonomiskt hänseende mycket stor möjlighet för Norrland.

Jag ber därför, herr talman, utan att jag vill klandra utskottet, som utgått från motionen och ansett sig icke kunna i den form, i vilken den framkommit, tillstyrka densamma, att få yrka bifall till den kläm, som nu blivit av herr Wedin uppläst och som tar sikte just på de förhållanden, som jag varit i tillfälle att med några ord beröra.

I detta yttrande, under vilket herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, instämde herrar *Molin* i Dombäcksmark, *Jonsson* i Hä, *Lindström*, *Lindmark*, vice talmannen *D. Persson*, *Söderberg* i Hobborn, *Mossberg*, *Karlsson* i Fjäl, *Olsson* i Löräng, *Svensson* i Skönsberg, *Hedlund*, *Karlsson* i Mo, *Hellberg*, *Rehn*, *Engström*, *Berg* i Staby, *Lindhagen* och *Bäckström*.

Härpå anförde

Herr *Larsson* i Dala: Herr talman! I likhet med den föregående ärade talaren anser även jag, att den föreliggande motionen har en utomordentligt viktig innebörd för det norrländska jordbrukets utveckling, och jag skall också därför be att få yttra några ord i den föreliggande frågan.

Jag börjar med en erinran, att växtodlingen är jordbrukets grundval och att därför varje utveckling av jordbruket kräver i främste rummet en utveckling av växtodlingen. Men denna växtodlingens utveckling måste väsentligen byggas på växtförädlingen. Envar, som något känner till det sydsvenska jordbrukets utveckling, vet, vilken utomordentligt stor betydelse växtförädlingen har haft och fortfarande har för detsamma. Den växtförädling som tidigare har drivits vid Svalöv, såsom växtförädlingens centrum, var emellertid begränsad till endast stråsäd och baljväxter, och den kunde självfallet icke bliva av någon så stor betydelse för Norrland eller dessa norrländska landskap, som motionären genom sin motion närmast har avsett att hjälpa. Men under de senaste åren har vid Svalöv också upptagits förädling av gräs, potatis och rotfrukter, och

Ang. en växtförädlingsanstalt i Norrland.
(Forts.)

Ang. en växt-
förädlings-
anstalt i
Norrland.
(Forts.)

denna vid Svalöv senast påbörjade förädling måste naturligtvis också för framtiden komma att bli av den allra största betydelse för det norrländska jordbrukets utveckling. Och jag tror, att vi få icke glömma det norrländska *jordbrukets* utveckling och dess krav under ett alltför ensidigt beaktande av enbart industrien och dess krav.

När vi betrakta den av motionären här i kammaren uppsatta kartan så finna vi, såsom också herr Ekerot framhöll, att inom landskapen Jämtland, Ångermanland, Medelpad och Härjedalen icke under senaste år försiggått något försök med Svalövssorter, och ändå vet en var, som något känner till dessa landskap, att särskilt t. ex. Jämtland erbjuder utomordentliga förutsättningar för ett utvecklat jordbruk, byggt naturligtvis i främsta rummet på foderväxtodlingen. Det är ju väl bekant, att Jämtland har Sveriges största silurområde, men när vi granska statistikens siffror så finna vi ändock, att exempelvis i Jämtland åkerarealen icke utgör mer än ungefär 57.000 hektar, och ändå veta vi, att där uppe finnas stora vidder med en utomordentligt mäktig och rik mylla, vilande på silurkalk, ofantliga vidder, som endast fordra dikning och plog, arbetande armar, tänkande hjärnor och varma hjärtan, för att ifrån dessa vidder skulle kunna vinnas de allra rikaste skördar. När denna inre kolonisation där uppe blir i tillbörlig grad tillgodosedd och så långt möjligt genomförd, då gäller det också att åt dessa norrländska kolonister erbjuda ett sådant utsäde, att med detsamma kunna vinnas så rika skördar, som under de givna kulturförutsättningarna äro möjliga att ernå. Den förutsättning, som det sydsvenska jordbruket har för vinnande av den rikaste skörd av jorden genom att ha tillgång till ett utomordentligt högt förädlat utsäde, den förutsättningen saknas för närvarande där uppe, och den skulle väl också, om ingenting särskilt åtgöres, för den närmaste framtiden komma att saknas vid det norrländska jordbruket. Det är den bristen motionären velat avhjälpa genom sin här föreliggande motion.

Men när vi granska denna motion så tror jag vi få vara ense därom, att i denna motien finnes så att säga ett olyckligt uttryck, i det nämligen motionären hemställt om upprättande av en *ny* växtförädlingsanstalt i Norrland. Det kan hända, att utskottet har fäst alltför stor vikt vid det enligt min åsikt mindre lämpliga formella uttrycket eller äskandet i motionen. Motionären avser nog inte, att det skulle bli en fullt självständigt växtförädlingsanstalt i Norrland, utan motionären vill, såvitt jag förstår honom rätt, att det skulle bli en filialverksamhet till Svalöv eller, för att använda ett annat uttryck, en avläggare av Svalövsverksamheten. Det är åtminstone den åsikten, som motionären har velat framföra genom sitt senaste yrkande.

I utskottets motivering står bl. a. angivet såsom skäl för utskottets avslag, att »denna institution», d. v. s. Svalöv, »numera genom ökade bidrag av statsmedel även torde vara i stånd att, om så erfordras, tillgodose det av motionären framhållna behovet». En var, som något känner till Svalövsverksamheten, vet emellertid, att med det statsanslag, som Svalöv för närvarande åtnjuter, kan dess

verksamhet icke vidgas utöver det område, som denna verksamhet för närvarande omfattar, och följaktligen kan icke under nuvarande förhållanden denna institution giva det handtag åt det norrländska jordbruket, som motionären genom sin motion avsett att vinna.

Enär jag emellertid anser, att motionens innebörd är utomordentligt betydelsefull för det norrländska jordbrukets utveckling, så skall jag också, herr talman, be att få yrka bifall till det yrkande, som motionären har framställt i sitt nyss hållna anförande.

Med herr Larsson i Dala förenade sig herrar *Olofsson* i Diger-
näs, *Ericson* i Funäsdalen och *Torgén*.

Herr Linders: Herr talman, mina herrar! Jag har endast velat säga några ord i den debatt, som förts här i denna även efter min mening synnerligen viktiga angelägenhet. Jag har visserligen icke deltagit i utskottets beslut, men då jag deltagit inom avdelningen vid den första behandlingen av ärendet, så anser jag mig ha en viss skyldighet att säga några ord till förmån för utskottet.

Nu har visserligen motiveringen, även om den i visst avseende får anses vara välvillig, dock icke blivit så välvillig som jag hade tänkt mig, då jag inom avdelningen var med om ett avstyrkande beslut. Jag hade nämligen tänkt mig, att man mera säkert och bestämt skulle understryka just det förefintliga behovet av en växtförädlingsanstalt där uppe i Jämtlands och Väster-norrlands län, och jag påvisade då de förhållanden, som åskådliggjorts med den karta, som motionären här satt upp, och vilka jag för övrigt redan förut kände till. På grund därav ansåg jag, att man hade skäl att just med påpekande härav starkt understryka behovet av en växtförädlingsanstalt i dessa bygder och därigenom giva en bestämd hänvisning till Svalövsföreningen att söka organisera sin verksamhet att även omfatta de områden, som motionären här har avsett. Emellertid ser jag av utskottets utlåtande, att motiveringen icke blivit så fyllig som jag hade tänkt mig.

Däremot tror jag, att utskottet har haft rätt att se saken på sätt som skett, enär motionären dock ursprungligen har krävt en självständig växtförädlingsanstalt där uppe. Det får man väl ändå erkänna, att utskottet har rätt i, att med den organisation och den ledning, som Svalövsföreningen för närvarande har, och med det statsekonomiska intresse, som ligger bakom denna förenings verksamhet, det icke kan vara lämpligt att upprätta en ny *självständig* anstalt. Nu är emellertid den saken ur världen, i det motionären här nyss gjort ett annat yrkande, som ju kan hänsyfta på en filial direkt av Svalöv, och för så vida motionärens yrkande verkligen inte kan tydas på något annat sätt, än att det avser en filial av Svalöv, har jag för min del icke det ringaste emot ett sådant beslut; utan jag anser det vara lämpligt, om man ännu starkare kunde understryka den

Ang. en växt-
förädlings-
anstalt i
Norrländ.
(Forts.)

Ang. en växt-
förädlings-
anstalt i
Norrländ.
(Forts.)

meningen, som också sökt och funnit ett uttryck i utskottets välvilliga motivering. Men jag vet inte med full säkerhet, om man verkligen kan få fram den bestämda meningen i ett sådant yrkande, som det motionären här har framlagt och vari flera av kammarens ledamöter instämt. Då första kammaren redan har bifallit det förslag, som utskottet framlagt, och således även bifallit den motivering utskottet lämnat, kan det också hända, att Svalöv på något sätt kan misstyda ett beslut i denna kammare, gående ut på ett avslag å utskottets hemställan och bifall till det här framlagda förslaget, så, att Svalöv icke tar något initiativ alls. Någon riksdagskrivelse kan det ju i alla händelser icke bli av.

Dock under förhoppning, att den debatt som här förts skall visa, att vad andra kammaren med ett sådant beslut avser icke är någonting annat, än att Svalövsföreningen bör utsträcka sin verksamhet till ett område, som den för närvarande icke sysselsätter sig med tillräckligt; i förhoppning, att beslutet skall tydas så, finner jag det klokt, att kammaren ännu starkare understryker vad man i själva verket vill och sålunda bifaller herr Wedins under debatten gjorda yrkande.

Herr *Thorsson* instämde häruti.

Herr *Andersson* i Grimbo: Herr talman! Det finnes säkerligen ingen i denna kammare, som har något emot jordbrukets utveckling i Norrländ, och säkerligen heller ingen, som icke inser den stora betydelsen för jordbruket däruppe av en växtförädlingsanstalt. Jag vill emellertid, då jag deltagit i utskottet vid behandlingen av denna fråga, säga några ord till försvar för utskottets ståndpunkt. Jag betonar emellertid ännu en gång, att ingen inom utskottets majoritet har varit emot själva den idé, som motionen innehåller.

Svalövsinstitutionen har ju ofta varit före i riksdagen, och förra året lämnade riksdagen ett anslag till densamma av 66,000 kronor, d. v. s. närapå dubbelt mot vad förut hade utgått till detta ändamål. Därvid tänkte man även på utvecklingen av det norrländska jordbruket och på att de norrländska intressena icke skulle få sättas tillbaka av denna institution. Detta framgår alldeles tydligt av vad riksdagen då i enlighet med jordbruksutskottets hemställan uttalade, och vilket jag nu skall få läsa upp. Det yttrades nämligen i utskottets motivering: »Utskottet vill därför förorda, att 5 av styrelsens ledamöter — däribland ordföranden — utses av Kungl. Maj:t. Därigenom skulle Kungl. Maj:t ock erhålla tillfälle att i styrelsen insätta representanter för flera olika landsdelar, vilken åtgärd i sin ordning torde vara väl ägnad att råda bot på det anmärkta missförhållandet, att anstaltens arbete hittills varit i alltför hög grad inriktat på speciellt sydsvenska förhållanden samt bidra till att föreningens verksamhet allt mer och mer komme

att bliva vad den rätteligen bör vara, nämligen en hela landet omfattande verksamhet.» Här har alltså, tycker jag, riksdagen tydligt sagt ifrån, att även Norrland skall innefattas i det arbete, som Svalöv har sig förelagt.

Motionen är ju, såsom redan erinrats, så skriven, att den innehåller en hemställan om upprättande av en fristående anstalt för Norrland. Detta har emellertid utskottet naturligtvis inte kunnat vara med om. Det är nämligen många krafter inom denna Svalövs verksamhet, som kunna tillvaratagas för hela landets räkning, och vidare är det en del dyrbara materialier med mera, som gör, att det är bättre med *en* enhetlig institution än med två konkurrerande.

När nu riksdagen förra året så tydligt sagt ifrån, vad den anser vara lämpligt i detta avseende, så kan man onekligen göra sig den frågan: vad nytt har kommit till sedan dess? Det säges, att ingenting blivit åtgjort sedan i föl. Men om norrlänningarna anse sig vara tillbakasatta, så har det synts utskottet vara en mycket genare väg, att vederbörande hushållningssällskap gå in till styrelsen och säga: de och de önskemålen ha vi. Man har emellertid inte gjort det ringaste i den vägen, utan man har nu i stället genom denna motion vänt sig till riksdagen och begärt att riksdagen skulle avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t i ämnet. Ett sådant förfarande medför enligt utskottets uppfattning en onödigt stor apparat, och utskottet har ansett, att det för närvarande icke finnes något som helst behov av att riksdagen tar befattning med saken. Det är på dessa skäl, som utskottet avstyrkt motionen och icke på grund av någon avvoghet mot själva saken, vilket jag har velat framhålla, för att man inte skall få en oriktig uppfattning om utskottets ståndpunkt.

Då jag anser utskottets skäl fullt bärkraftiga, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr Nilsson i Linnås.

Herr Torgén: Herr talman, mina herrar! Den sista ärade talaren angav ett motiv för utskottsmajoritetens uppfattning, som jag icke kan lämna obesvarat. Jag anser nämligen i motsats till honom, att det icke kan vara riktigt, att den svenska riksdagen i ett sådant fall som detta avstår sin befogenhet att pröva behovet av en anstalt i Norrland — även en sådan, som skulle vara självständig i förhållande till Svalöv — och i stället helt och hållet överlåter denna sak åt utsädesföreningen. Skulle *det* varit meningen med utskottets utlåtande, så tycker jag verkligen, att detta icke utgör något skäl för bifall till utskottets hemställan.

Jag har för min del den uppfattningen, att det icke alls skulle vara förenat med någon risk utan tvärt om innebära en stor fördel att få till stånd en med Svalöv i visst fall konkurrerande anstalt i Norrland. De skulle säkerligen icke kunna konkurrera annat än i

Ang. en väst-
förädlings-
anstalt i
Norrland.
(Forts.)

Ang. en värt-
föreläsnings-
anstalt i
Norrländ.
(Forts.)

god mening. En sådan anstalts verksamhet skulle naturligtvis icke gå ut på att ekonomiskt riva sönder Svalövsföreningen utan uteslutande utgöra en sporre för de stora jordbruksintressena i Norrland. Om utskottets hemställan bifalles, innebär detta ingen som helst *anmaning* till Svalöv från riksdagens sida att taga saken om hand utan endast en *förhoppning*, att så måtte ske. Däremot skulle det tyvärr innebära ett medgivande, att utsädesföreningen får göra, hur den vill, och således eventuellt även göra ingenting alls. Ett bifall åter till motionärens nu avgivna förslag skulle icke innebära något annat brytande mot första kammarens beslut, än att Kungl. Maj:t, såvida Svalöv för närvarande inte ville eller inte kunde tillgodose norrlandsintressena i detta avseende, skulle framlägga förslag om en filial eller en självständig anstalt för Norrland. Det är således ingen risk med att bifalla motionärens yrkande, men däremot uppenbarligen en mycket stor risk med att bifalla utskottets förslag.

Till de sydsvenskar, som här talat till förmån för Norrlands behov, skulle jag i detta sammanhang vilja uttala mitt hjärtligaste tack.

De stora mängder frö, som åtminstone Jämtland köper från Svalöv, utgöra ett bevis för behovet av en anstalt där uppe. Man må vara övertygad om, att därest vi hade tillgång till motsvarande mängder acklimatiserat, för orten lämpat frö, vilket en anstalt där uppe skulle vara i stånd att lämna, resultatet skulle bli både bättre och rikligare. Särskilt Svalövs i övrigt utmärkta havresorter äro emellertid så senvuxna, att de där uppe i huvudsak ej användas till annat än grönfoder. Vi kunna icke heller fylla vårt kornbehov från Svalöv utan måste söka göra det från sådana platser, där det finns tillgång på för vår sädesodling bättre lämpade frösorter sådana som Lofotens- och Norrbottenskorn, vilket ju bevisar, att Svalöv icke fyller sitt ändamål för Norrlands vidkommande. Vad beträffar rotfrukterna, så har resultatet av det frö, vi fått, varit rätt bra, men det är nog andra omständigheter, som därvid utgjort orsaken. Rovödingen i Norrland utgör ju ett kapitel för sig, men man kan vara säker på, att om vi hade tillgång på acklimatiserat och för orten lämpat frö, så skulle den ge ännu bättre resultat än för närvarande.

Det förefinnes enligt min mening ingen anledning att här följa utskottet, utan jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionärens förslag.

Herr vice talmannen D. Persson: Herr talman! Jag har redan instämt i herr Ekerots yttrande, och kammaren vet sålunda min uppfattning i frågan.

Jag hoppas, att kammaren inte tar alltför mycket intryck av herr Anderssons i Grimbo anförande, i vilket han yrkade bifall till utskottets hemställan. Det finnes emellertid ett uttalande i utskottets utlåtande, som icke bör få stå oemotsagt, alldenstund ett försvar för utskottets både motivering och hemställan nu har presterats. Utskottet säger nämligen på sid. 4: »Även om, med hänsyn till Norrlands stora areal, behov av en utvidgad och till det sydligare

Norrland förlagd växtförädlingsanstalt skulle föreligga — vilket motionären med styrka framhållit — anser utskottet i allt fall detta utgöra ett intresse, som det i första hand bör tillkomma utsädesföreningen att tillgodose.» Detta är på sätt och vis riktigt. Men jag tror dock icke, att det är riktigt att hänvisa mellersta Norrland till att bedja utsädesföreningen taga den saken om hand, utan jag tror, att det är rätt forum, som motionären hänvisat till, nämligen Kungl. Maj:t.

Då vi förlidet år höjde anslaget till utsädesföreningen med icke mindre än 31,000 kronor, eller från 35,000 kronor till 66,000 kronor, så gjordes vissa förbehåll, vilka nu ha lästs upp av herr Andersson i Grimbo. Utskottet erkände då och framhöll, att vissa delar av riket, särskilt de norra icke blivit tillräckligt tillgodosedda, och man trodde sig då kunna vinna målet därigenom, att Kungl. Maj:t fick tillsätta fem ledamöter i styrelsen. Nu har Kungl. Maj:t gått riksdagens önskan till mötes i det avseendet och utsett fem ledamöter. Men det befinnes vara så, att av styrelsens ledamöter tre äro från Skåne, en från Västergötland, en från Norrbotten och två från Stockholm, sålunda allenast en från någon ort norr om Stockholm. Jag skall viligt medge, att herrar Lindström och Juhlin-Dannfelt visserligen kunna sägas representera hela landet, men mellersta Norrlands speciella intressen äro dock icke representerade genom dessa styrelseledamöter. Jag vill emellertid icke klandra Kungl. Maj:t härför, ty då gick Kungl. Maj:t i alla fall riksdagen till mötes och tillsatte fem styrelseledamöter. Jag är också övertygad därom, att Kungl. Maj:t kommer att taga mycken hänsyn till det beslut, som andra kammaren i dag fattar, då Kungl. Maj:t nästa gång föreslår beviljande av medel till utsädesföreningen. Ty detta anslag utgår på extra stat. och Kungl. Maj:t kan sålunda i varje särskilt fall föreslå de villkor, som han finner nödiga och lämpliga. Och om Kungl. Maj:t det gör, och dessa bliva godkända av riksdagen, så är jag också övertygad, att Sveriges utsädesförening kommer att rätta sig därefter.

Jag tror sålunda, att vi nu äro inne på rätt väg för att vinna det mål, som det synes mig, att denna kammare är fullkomligt enig om, att man bör söka vinna, nämligen att få till stånd en växtförädlingsanstalt i mellersta Norrland. Jag tror också för min del, att det lämpligaste sättet är, att utsädesföreningen utsträcker sin verksamhet dit. Men denna fråga kunna vi med förtroende överlämna åt Kungl. Maj:t. Och den diskussion, som förts här i dag, ger också Kungl. Maj:t full ledning i detta avseende.

Jag tror alltså, att kammaren gör klokt i att bifalla det förslag som framställes av motionären, herr Wedin, och till vilket jag yrkar bifall.

Herr Bäckström: Herr talman! Jag har redan förut låtit anteckna mitt instämmande med herr Ekerot, och jag är också fullt ense med herr vice talmannen i vad han nu sagt. Ehuru jag är förvissad, att kammaren, såsom saken nu ligger, är redo att besluta i en-

*Ang. en växt
förädlings-
anstalt i
Norrland.*

(Forts.)

Ang. en växt-
förädlings-
anstalt i
Norrländ.
(Forts.)

lighet med motionärens yrkande, vill jag ändå till vad som redan sagts och med anledning av från verksamheten vid filialen i Luleå vunnen erfarenhet, vilken filial, då den ju ligger i centrum för de ofantliga vidderna däruppe, oaktat anslag även från Västerbottens län har verkat så gott som uteslutande för Norrbotten, till protokollet och för kammaren uttala önskvärdheten av att, om en filial av Svalöv anlägges i Jämtlands eller Västernorrlands län, densamma upprättas och utrustas så, att den kan betjäna icke blott det län, i vilket den blir förlagd, utan även närgränsande län, och att t. ex. Västerbottens län, som hittills haft föga eller ringa gagn av den filial, som ligger i Norrbottens län, och även andra närgränsande län måtte få del av det gagn, som en dylik anstalt skulle bli till för det län, inom vilket den förläggdes.

Herr O l o f s s o n i Digernäs: Herr talman! Jag vill bara uttala, att jag tror, att det skulle vara lämpligt, om mellersta Norrland finge en egen anstalt, ty det skulle säkert föranleda till tävlan mellan de olika anstalterna. Det är känt, att det utsäde, som skickas till Norrland från Svalöv, icke är billigt utan ganska dyrt, och när därtill kommer, att detta utsäde icke är klimatiserat för våra förhållanden, vill jag understryka vad herr Torgén sade rörande havren, men jag vill också tillägga, att detsamma gäller rörande klövern. Där ha vi ett tydligt bevis, att det fordras, att den skall vara aklimatiserad. Ty vi ha fått frön från södra Sverige, som totalt frusit bort, men de frön, som vi fått av plantor, odlade i Norrland, ha varit vana vid klimatet och stått sig bättre. Det är sålunda nödvändigt, att något åtgöres, och jag tror det vore bra, om mellersta Norrland finge en självständig anstalt. Det skulle bli en konkurrens eller en tävlan att få fram det bästa och billigaste utsädet.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till det av herr Wedin framställda yrkandet; och fattade kammaren beslut i överensstämmelse med sistnämnda proposition.

§ 10.

Föredrogs vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till utförande av hydrografisk-biologiska undersökningar i Atlantiska oceanen;

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Jursla nr 1 i Östergötlands län jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från Älvkarleby kungsgård i Uppsala län jämte en i ämnet väckt motion.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 11.

Vid nu skedd föredragning av särskilda utskottets nr 2 memorial, nr 6, med anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande särskilda utskottets nr 2 utlåtande nr 1 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av sjölagen, dels och särskilda i ämnet väckta motioner, begärdes ordet av

*Ang. lag om
ändring av
sjölagen.*

Herr S ä v s t r ö m, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Ehuru väl det gagnar föga att nu uppriva någon debatt med anledning av föreliggande förslag till sammanjämkning rörande 96 § i sjölagen, kan jag icke underlåta att säga min mening om detsamma.

De ringa förmåner, som komma sjöfolket till del genom denna revision av sjölagen, ha ytterligare beskurits genom denna paragrafs bestämmelser. Såsom herrarna torde erinra sig fattade kammarens beslut i överensstämmelse med herr Lybergs reservation, som gick ut på att sjöfolket skulle ha rätt till övertidsersättning för arbete i hamn, när tiden översteg tio timmar, och i tropikerna, när tiden översteg nio timmar. Första kammaren biföll utskottets förslag, där det hette, att ingen övertidsersättning skulle utgå för arbeten, som utfördes för fartygets säkerhet. Det är detta senare uttryck som vi för vår del ville skulle bortfalla, enär vi kunde med stor bestämdhet säga, att det i praktiken skulle leda till att ingen övertidsersättning komme att utbetalas för arbete vid stärkning av förtöjningar eller för förflyttningar efter den dagliga arbetstidens slut, därför att man skulle kunna säga, att det utfördes för fartygets säkerhet. För att vi skulle kunna nå vad vi åsyftat ha vi frångått andra kammarens beslut i fråga om beräkning av övertidsersättningens storlek och biträtt första kammarens beslut i den punkten. Likaså ha vi inom utskottet frångått en annan bestämmelse i samma paragraf, nämligen angående övertidsersättning åt däck- och maskinbefäl. Men trots allt blev beslutet ändå sådant det här föreligger.

Jag skall icke spilla många ord på paragrafens nu föreslagna lydelse; jag skall blott säga, att för mig är den oantaglig, herrarna på högernsida må beskärma sig huru mycket som helst över denna uppfattning.

Hur ligger nu detta sammanjämkningsförslag? Jo, det sammanfaller icke med andra kammarens majoritets uppfattning. Och dock skola vi böja oss fullständigt. Det har i dessa dagar talats om försoningspolitik. Det hade varit vackert, om man kunnat spåra en skymt av medgörlighet även i detta fall. Då det emellertid icke är möjligt att vinna någon rättelse, ber jag, herr talman, att få taga avstånd från detta förslag till sammanjämkning.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Härefter föredrogos vart för sig särskilda utskottets nr 2 memorial:

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 65.

Ang. lag om
ändring av
sjölagen.
(Forts.)

nr 7, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande särskilda utskottets nr 2 utlåtande nr 2 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillsyn å fartyg, dels ock särskilda i ämnet väckta motioner; och nr 9, angående avlöning åt dess tjänstemän och vaktbetjäning.

Vad utskottet i dessa memorial hemställt bifölls av kamruaren.

§ 13.

Ang. freds-
frågans lös-
ning.

Vidare förelåg till avgörande andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ett framträdande i den svenska utrikespolitiken för fredsfrågans lösning m. m.

I en inom andra kammaren avgiven och till kammarens femte tillfälliga utskott hänvisad motion nr 202 hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen, med anledning av det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till försvarsfrågans lösning, ville anhålla att Kungl. Maj:t måtte jämväl taga initiativ till ett målmedvetet framträdande uti den svenska utrikespolitiken för fredsfrågans lösning i dennas hela vidd och särskilt i syfte att undersöka möjligheten av en entent eller allians mellan de nordiska länderna för en gemensamt företagen avrustning efter det program, som i motionen huvudsakligen uppdragits, eller med andra ord för nordens neutralisering med befrielse väsentligen från rustningsbördor.

Utskottet hemställde, att herr *Lindhagens* förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Efter uppläsandet av utskottets hemställan anförde

Herr *L i n d h a g e n*: Då denna motion skulle remitteras, framställde jag ett yrkande, att den borde hänvisas till särskilda utskottet nr 1, när den enligt min uppfattning utgjorde ett tillägg till den stora försvarsfrågan. Det skedde icke, utan den kom till ett tillfälligt utskott, och nu kommer den således lösryckt ur sitt sammanhang. Jag vill emellertid säga några ord, som dock enligt min uppfattning rätteligen hört hemma i den kommande försvarsdebatten.

Huvudinnehållet i denna framställning återfinnes i motionens kläm, där det påyrkas, att Kungl. Maj:t måtte taga initiativ till ett målmedvetet framträdande uti den svenska utrikespolitiken för fredsfrågans lösning i dennas hela vidd och särskilt i syfte att undersöka möjligheten av en entent eller allians mellan de nordiska länderna för en gemensamt företagen avrustning efter visst i motiveringen angivet program eller med andra ord för nordens neutralisering med befrielse väsentligen från rustningsbördor. Detta kan ock kallas en obebäpnad nordisk neutralitet. Jag hade tänkt mig, att detta arbete skulle gå parallellt med

det, som avsåg att ordna för tillfället med försvarsfrågan, så att man på samma gång skulle arbeta för framtiden.

Nu har, sedan motionen väcktes, den s. k. världsbranden, åtminstone den europeiska, inträffat, och därmed har åtskilligt blivit förändrat i både det ena och det andra. Jag vill emellertid framhålla, att då det erinras på många håll, att motionens åskådning och förutsättningar skulle ha ådagalagts vara felaktiga, så är det ett överdrivet uttryck. I många punkter, ja i allt väsentligt står vad i motionen sagts fortfarande fast, eller åtminstone har det icke blivit ådagalagt ännu, att det icke kommer att ställa sig så som i motionen framhållits.

Till en början vill jag då säga, att i motionen icke talats om att det europeiska jämviktsläget skulle vara fullkomnat, utan framhållits, att de skandinaviska länderna avvecklat alla sina oklara förhållanden så, att man kan antaga och hoppas, — under förutsättning av en förnuftig neutralitetspolitik i överensstämmelse med den jag framhållit — att faran för oss är obetydlig. Särskilt har jag gent emot vad man ofta hört framhållas därom, att faran skulle komma från Ryssland och att Ryssland skulle spekulera på en norsk isfri hamn och samtidigt vilja taga en del av norra Sverige, — sökt utveckla, att man icke får okritiskt hängiva sig åt en sådan uppfattning eller tro, att rustningarna i Finland vore riktade mot Sverige. I det sista avseendet ha vi, som framhållit, att de finska militära anordningarna voro riktade mot Tyskland, nu i det väsentliga fått rätt, och beträffande frågan om någon fara från Rysslands sida förefinnes för oss eller om vårt läge fortfarande är så exponerat och ovisst, att vi nödvändigt skola indragas i ett världskrig, har det ännu icke besannats, att så är förhållandet. Blir det så, att i det mest kritiska världsläge vi kunna räkna med, vi icke råka att komma in i världskriget eller få vår neutralitet kränkt, bevisar det, att vårt läge och våra förbindelser numera äro för oss betryggande.

Vidare har i motionen framhållits uttryckligen, att man ännu kan vänta katastrofer och detta från det håll, där ännu jordmånen är eruptiv, som motionären kallar det, det vill säga där ännu underkuvade folk finnas, som vilja ha sin frihet, och i motionen har framhållits, att sådana katastrofer kunde väntas särskilt från sydöstra Europa och i Asien. Nu har det inträffat, att det är den serbiska nationens lydande under Österrike i Bosnien och Herzegovina, som framkallat utbrottet. Katastrofen har således kommit från sydöstra Europa. Däremot har jag icke likaväl kunnat förutse, att militarismen, tronerna och vapenallianserna skulle ha så litet förnuft, att av denna händelse, som inträffat vid Balkanstaternas gränser, alla skulle ryckas med i den brand, som nu har inträffat. Det är något, som jag icke trott, och det är på den punkten, där motionen innehåller antydningar, att man icke får tro för mycket på ett sådant krig i Europa, som motionären blivit fullständigt desavouerad.

Ang. fredsfrågans lösning.
(Forts.)

Ang. freds-
frågans lös-
ning.
(Forts.)

Nu har femte tillfälliga utskottet börjat med sitt gamla recept, om jag så får uttrycka mig, och sagt, att motionären har rätt, och att utskottet hoppas, att det går en gång på sätt han säger. Men, brukar utskottet säga, vi skola vänta, på att det skall inträffa och för resten hoppas, med full förtröstan lita på, att varje regering gör allt vad som kan och bör göras. I detta fall har utskottet börjat med sin välvilja och slutat med, att utskottet finner tidpunkten för det väckta spörsmålets dryftande med utsikt att ernå något resultat nu icke lämplig utan »torde förloppet av nu pågående världshändelser böra avvaktas», tillägger utskottet. Man borde avvakta förloppet av nu pågående världshändelser! Ja, här har utskottet verkligen kommit in på en ganska aktuell fråga, ett diskussionsämne, som räcker vida utöver denna lilla motions ram.

Jag skulle då först vilja säga, att om man skall avvakta världshändelsernas förlopp, innan man bedömer de åtgärder, som motionären föreslagit, då kommer man tydligen till det resonerandet: bör man icke avvakta världshändelsernas utgång även i den stora försvarsfrågan? Det beror likafullt på världshändelserna i vad mån det behövs ett ökat försvar. Är det då klokt att bestämma sig för en ettårig värnplikt med en hundra miljoner kronors militär budget och lägga saken i första kammarens hand, innan vi sett förloppet av världshändelserna? Ty den stora militära apparat, som högern eftersträvar och för vilken man har kapitulerat, kommer ju icke att tillämpas under världskriget. Den hinner icke bli färdig, utan det blir den först efteråt. Man skulle möjligen kunna invända, att behöver man den icke sedan, kan man avskaffa den. Men jag får säga, att då har högern fått sin hand över värnpliktslagen, den kan icke ändras utan majoritetens i första kammarens samtycke. Jag förstår mycket väl att det ligger något under utskottets yttrande, men det är i alla fall ensidigt, om man bara tillämpar det på den frågan, som motionären väckt. Man skall tillämpa det även på den föreliggande rustningsfrågan.

Det är vidare ganska intressant att i utlåtandet över nästa ärende på dagens föredragningslista utskottet, om man får taga det på orden, egentligen helt och fullt vitsordar min uppfattning, ty där stå följande märkliga ord, som jag vill slå fast: »Även om det internationella läget för närvarande synes föga ägnat till förhandlingar om fredliga spörsmål staterna emellan och orsakar, att något ej nu kan åtgöras för dessa spörsmåls lösning, måste det väl nu mer än någonsin förr framstå som ett behov att beträda andra vägar till rättens och fredens upprätthållande än de som nu slutat med världskrig.» Jag gratulerar utskottet till denna kraftiga sats. Nu vet jag icke, om den icke kanske bara är en behjärtad formulering för att få en sympatisk motivering för att avstyrka motionen. Men jag vill dock taga utskottet på orden och framhålla, att inom utskottet alla tre partiernas medlemmar äro ense om, att man just nu bör beträda andra vägar

till rättens och fredens upprätthållande än dem, som nu slutat med världskrig, vilka senare vägar, som vi veta, äro den väpnade fredens. Vi måste sålunda uppgiva dessa vägar, ty de duga platt icke — och däri har utskottet rätt — tvärt om verka de i motsatt riktning.

Ang. fredsfrågans lösning.
(Forts.)

Emellertid har utskottet i alla fall kommit till ett avstyrkande av bägge motionerna. I en tidning stod detta avstyrkande återgivet under rubriken »Krossade fredsillusioner». Av vad jag sagt anser jag det framgå, att dessa illusioner icke äro krossade. Jag vill säga, att fredsillusionerna bli aldrig krossade, därför att de äro en skapelse av nödvändigheterna och förnuftet, och nu äro de allra minst krossade, därför att de flammade upp mera än någonsin i samband med världsbranden. Varför kan jag göra detta påstående? Jo, därför att vi nu bättre förstå vad som sker: konturerna ligga så utomordentligt klara, klarare än någonsin, och då är tidpunkten inne att i tanke och handling förbereda vad som skall komma. Nu medger jag villigt, att tidpunkten härför icke är inne för dem, som likt slaktboskap i täta vagnslaster föras in till döden i militarismens stora europeiska slakthus. De kunna icke tänka på den saken. Men de nordiska folken, som ha tid till eftertanke, för dem är tiden inne att tänka på vad som bör komma och giva sitt bidrag till att tankarna må börja inriktas på detta, när den stora uppgörelsen sedan skall ske.

Vad är det vi kunna förstå av vad som inträffat? Vi förstå till en början, att vad som skett är icke något nytt ont. Det är droppen i den militaristiska giftbägaren, som kommit den att rinna över. Vi förstå, att det finnes en stor böld på den internationella samhällskroppen, och att den har spruckit, men vi förstå också, att detta ofta är det nödvändiga, naturliga förloppet för att komma till det stora tillfrisknandet. Vi förstå, att samhället är liksom belamrat med stora vindfällen, som fattat eld, och att när vi få bort all denna bråte, det kanske kan bli ett svedjeland, på vilket sedan kunna uppväxa rakstammiga träd. Med andra ord: våra förhoppningar samla sig mera än någonsin till illusionen om förnyelsen, förnyringen av mycket, som kanske icke skulle kunnat bli förnyat, förnygrat på annat sätt, såvitt man kan se. Det är icke sagt, att det kan bli så mycket på en gång, men det blir åtskilligt, och det blir mer, ju mer vi tänka på vad som bör komma.

Vad se vi vidare? Vi se mänsklighetens väg, slipprig, som den brukar vara, av blod och tårar, men vi se dock en väg och att den till slut måste bli en utväg, och vi se, att ur askan kan uppstå en ny fågel Phoenix. Det är våra förhoppningar, och därför flamma våra illusioner, våra fredsillusioner, starkare än förut. Och vad skall ligga i denna förnyelse, som vi vänta? Vi vänta först och främst den individuella friheten, den politiska, ekonomiska och andliga friheten, vi vänta människornas uppror på alla områden mot förtryck. Folket väntar vidare

Ang. fredsför-
frågans lös-
ning.
(Forts.)

på sin frigörelse. Då vill jag för min del framhålla, att man framför allt bör giva människorna luft under vingarna, så att man ger erkännande åt nationalitetens rätt och skapar ett världsspråk, som kan göra, att människorna kunna förstå och samtala med varandra. Om ur världsbrandens lidande uppstår en ytterligare befrielse för undertryckta folk och en bättre statsreglering efter nationalitetsprincipen, då har den sannerligen åtminstone ej varit förgäves.

Närmast gäller det i detta att komma rustningarna till livs och få bort all avgudadyrkan för allt, som därmed äger sammanhang, och för alla dessa institutioner, som äro rustningarnas symboler. Och vad se vi i det avseendet? Jo, vi se bland annat den väpnade freden jämte dess följe, tronerna och allianserna, vilket allt innebär en oavslutlig uppfordran att bruka vapnen och en oavslutlig frestelse att bruka vapnen, och hur allt detta skapar den hypnosen, att detta är något stort och härligt. Under tiden tänka vi icke på det fruktansvärda, som ligger däri, att hundratusentals unga, kraftiga människor ryckas bort från sina familjer och sitt arbete; det glömmar man på ett fruktansvärt sätt, ehuru det borde överskugga allt annat. Slutligen se vi, vad den väpnade neutraliteten innebär. I motionen har anmärkts, att Belgien som neutralt genomgångsland hotats mest av neutralitetsbrott; det är icke något nytt, utan det veta vi alla, och detta har också inträffat. Det spörsmålet kan nu verkligen framställas — och nu nalkas jag närmare motionens yrkande — vad har erfarenheten och förnuftet visat vara bäst, den väpnade neutraliteten eller den oöväpnade neutraliteten? Om Belgien haft oöväpnad neutralitet, ett litet land som icke längtar att lägga sig i de stora förvecklingarna, vad hade då inträffat? Jo, då hade inträffat, att tyskarna gått igenom detta land mera obehindrat men på samma gång icke blivit upptända av vrede mot det, så att, om tyskarna segra, de blivit, såsom de ock själva framhålla, mildare stämda mot detsamma än de annars skulle blivit. Slutligen och framför allt hade tusentals belgiska familjer blivit befriade från allt detta blod och alla dessa tårar, som dränkt det belgiska folket, och det är något, som vi också borde tänka på.

Om jag sålunda får sammanfatta det hela, så skulle jag vilja säga, att vi just nu kunna känna oss starka och icke krossade i våra illusioner, och vidare tycker jag, att vi böra se fjärrsynt framåt och lära oss att förstå förhållandena bättre än förut. Vi böra just nu som en vägledning för våra handlingar se hän mot det fredens världssamhälle, som dock en gång skall komma. Avrustningsfrågan blir sålunda enligt min uppfattning ännu aktuellare än någonsin, och de skandinaviska folken, som ännu icke äro indragna i världskriget och knappast bliva det, ha ännu större anledning att tänka på, om icke tiden är kommen för dem att därefter inviga denna oöväpnade neutralitet.

Med ett sådant åskådningssätt tycker jag för min del icke

det är orimligt att i synnerhet nu yrka bifall till den hemställen, som ligger i motionens kläm, och jag skulle gärna önska, att, då detta är mitt och säkerligen också några andras inlägg i försvarsdebatten, vi några stycken samlade oss om en sådan tanke i stället för att vara med om uppgivelsen för högerens militärbudget.

Jag yrkar bifall till motionens hemställen.

Ang. fredsfrågans lösning.
(Forts.)

Herr Torgén: Herr talman, mina herrar! Jag tror, att få saker finnas, om vilka man icke skulle kunna säga något gott, och detta kan också tillämpas på en del av herr Lindhagens motioner, och framför allt denna. Ofta får man av herr Lindhagen höra, att utskottet icke formellt och riktigt behandlat någon motion, som han avgivit, ibland får man till och med höra, att utskottet icke läst motionen, men kanske ännu oftare, att utskottet icke förstätt den. Om herr Lindhagens uppfattning i det sistnämnda avseendet varit riktig, månne man då icke i någon mån skulle kunna tillskriva motionären detta? Jag tycker nämligen, att hans yrkanden icke alltid äro så klara, att man kan göra något av dem. Det är möjligt, att de många gånger innehålla goda uppslag och tankar, men deras oklarhet försvårar eller omöjliggör för utskottet att göra något av dem.

Att nu femte tillfälliga utskottet i detta fall ånyo använt det formulär för avslagsyrkande, som herr Lindhagen talade om, kan jag icke förneka, men jag vädjar till motionären själv, huruvida han, om han vill vara fullt uppriktig och ärlig och *nu* skulle genomläsa sin motion, verkligen kan säga, vad som skulle kunna göras av den; jag undrar, om han icke måste erkänna, att den nuvarande världsbranden, som han själv talat om, lägger hinder i vägen för att framställa ett yrkande i överensstämmelse med hans motion.

Jag tror säkert, att motionären icke skulle behöva gå till ett annat utlåtande för att söka få reda på något berömmande för 5:te tillfälliga utskottet. För min del skulle jag nästan tro att han nu, liksom någon gång förut, skulle finna sig behöva ge utskottet sitt erkännande och till och med själv yrka bifall till dess utlåtande, vilket jag hoppas han beträffande den motion, han tog till grund för sitt erkännande, också kommer att göra.

Om vi i detta fall i likhet med motionären, vilket framgår av hans yttrande i kammaren, haft dessa stora världshändelser framför oss och därvid funnit, att vi icke kunnat göra någonting, så skall han förstå, att receptet från 5:te utskottet icke kunnat bli något annat än det blev.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställen samt vidare på avslag därå

Ang. fredsfrågans lösning.
(Forts.)

och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja godkänd. Herr Lindhagen begärde emellertid votering, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller femte tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utvisade 147 ja mot 28 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

§ 14.

Ang. svenskt initiativ till vissa internationella förhandlingar.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående svenskt initiativ till förhandlingar för avslutande av skiljedomsfördrag med andra stater m. m.

I en inom andra kammaren avgiven och till kammarens femte tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 160, och med hänvisning till en vid detta års första riksdag väckt motion, nr 240, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte såvitt på Sverige ankomme,

1) taga initiativ i möjligaste mån till förhandlingar för ingående av skiljedomsfördrag även med andra stater än dem, med vilka sådana redan blivit ingångna, ävensom mellan flera stater samfällt;

2) vid avslutandet eller förnyandet av skiljedomsfördrag med andra stater söka få dessa fördrag avfattade så, att de ingrepe i alla tvister, och detta i all synnerhet vid förnyandet av nu gällande nordiska skiljedomsfördrag;

3) vid avslutandet eller förnyandet av skiljedomsfördrag verka för en enhetlig avfattning av konventionerna och en på sakens natur grundad formulering särskilt i syfte, att den nuvarande begreppsförvirringen om att ett lands oavhängighet och integritet kunde bli föremål för tvist bortfölla och därmed även nya och ovillkorliga traktaters ingående underlättades.

Utskottet hemställde, att herr Lindhagens förevarande motion ej måtte föranleda till någon andra kammarens åtgärd.

Reservation hade dock avgivits av herr *Bengtsson* i Göteborg, som ansett, att utskottet borde ha tillstyrkt bifall till motionen.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, yttrade:

Herr Lindhagen: Den förevarande motionen avser en mindre fråga och har således under nuvarande förhållanden icke fullt den stora principiella betydelse, som den förra enligt min uppfattning har. Jag skall emellertid, på de skäl jag anfört i motionen, be att få yrka bifall till densamma, på sätt en reservant också hemställt.

Ang. svenskt initiativ till vissa internationella förhandlingar.
(Forts.)

Herr Torgén: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner på dels befall till utskottets hemställan, dels ock avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 15.

Vid föredragning härpå av konstitutionsutskottets memorial, nr 23, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut vid behandling av första och andra punkterna av utskottets hemställan i dess utlåtande nr 20 angående Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lagar om ändrad lydelse av §§ 3, 10, 57 och 58 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 och om ändrad lydelse av § 2 mom. 1, § 8 mom. 1 samt §§ 40 och 41 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 och till lag om ändrad lydelse av § 2 mom. 6, §§ 16 och 52 samt § 58 mom. 2 i förordningen om lands-ting den 21 mars 1862 ävensom införande i § 2 i sistnämnda förordning av tillagda mom. 7, 8 och 9, biföll kammaren vad utskottet däri hemställt.

§ 16.

Härefter föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 96—102 och 110 regeringsformen, § 42 mom. 2 och § 68 riksdagsordningen samt § 4 5:o tryckfrihetsförordningen, dels ock väckt motion angående sättet för utseende av justitieombudsmannen och militieombudsmannen m. m.; och yttrade därvid:

Ang. inrättande av ett militieombudsmansämbete m. m.

Herr Lindman: Herr talman! Då riksdagen nu går att besluta om inrättandet av ett militieombudsmannaämbete, så ber jag få påpeka, att det omnämnes såväl i den kungliga propositionen som i utskottets betänkande, att det är meningen att för denne militieombudsman utfärda en särskild instruktion, en instruktion, som icke nu föreligger, men vartill förslag skall föreläggas riksdagen nästkommande år. I den kungliga propositionen angivas emellertid en del riktlinjer för vad den instruktionen skall innehålla, och utskottet förklarar i sitt betänkande, att utskottet icke har något att invända mot det, som Kungl. Maj:t på det sättet angivit.

Ang. inrättande av ett militieombudsmansämbete m. m.
(Forts.)

Ibland de olika åligganden, som skulle tillkomma militieombudsmannen, ingår emellertid även att öva uppsikt över de militära författningarnas efterlevnad, och dit höra alla föreskrifter, hemliga och offentliga, rörande krigsberedskapen. Men enligt min uppfattning bör i denna instruktion ej ingå någon sådan bestämmelse om krigsberedskapen, och det av det skälet, att militieombudsmannen, som ju skall vara en juridiskt bildad man, icke äger de förutsättningar, som måste förefinnas för att kunna utöva en sådan kontroll. Det viktigaste av allt, när man skall kontrollera, torde väl bestå däruti att man har förmåga, att man har kompetens att kontrollera det föreliggande verksamhetsområdet; och det förmenar jag här icke är fallet. Om icke denna förutsättning finnes, så riskerar man naturligtvis, ej blott att denna kontroll icke blir effektiv, utan även att den kan bli skadlig; när jag säger att den kan bli skadlig, så menar jag, att den kan insöva i säkerhet, att den kan komma folk att tro, att när en person i hög ställning har till uppgift att kontrollera dessa saker, så är allt gott och väl, så är allt väl beställt, när han icke gör några anmärkningar.

Det är den ena erinringen, som jag har att göra. Den andra är den, att en dylik militieombudsman ovillkorligen, när han icke besitter de nödvändiga förutsättningarna för att utöva denna kontroll, verkar förlamande på de personer, som han skall kontrollera. I begreppet krigsberedskap ingår ju en mångfald av olika saker. Däri ingår ju icke blott anskaffandet av materiel och tillsynen över att såväl materielen som personalen användes på det rätta sättet; däri ingår t. ex. bland annat uppgörandet av mobiliseringsplaner, däri ingår uppgörandet av försvarsplaner för olika fall och på olika håll. Då jag emellertid förmenar, att en militieombudsman aldrig kan utöva någon kontroll på detta område och aldrig bör utöva någon kontroll på detta område, så har jag med detta uttalande endast velat säga ifrån, att då frågan om instruktion för militieombudsmannen nästa riksdag förekommer, man bör förbehålla sig fullkomligt fria händer beträffande denna instruktion.

Herr Edén: Herr talman! Det slut, vartill den föregående ärade talaren kom, står i något underlig proportion till de skäl, som han framhöll.

Den ärade talaren gjorde anmärkning mot att i den kungl. propositionen var omnämnt såsom blivande område för militieombudsmannens verksamhet också att i vissa avseenden taga kännedom om krigsberedskapen. Men efter denna anmärkning mot en detalj av ombudsmannens uppgift kom han till det slutet, att när instruktionen för militieombudsmannen vid nästa års riksdag förekommer, man bör förbehålla sig *fullkomligt* fria händer angående denna instruktion.

Jag skall först be att på göra en fråga, som bör vara på-

kallad av detta uttalande: Är det meningen att också *i andra punkter* än angående krigsberedskapen högerens ledare i denna kammare icke vill vara med om de grunder för militieombudsmannens ämbetsförvaltning, som angivits i Kungl. Maj:ts proposition? I så fall tror jag, att det är så gott att säga ifrån detta genast, så att kammaren får tillfälle bedöma, om det skulle vara avsikten att på en omväg genom instruktionen alldeles strypa militieombudsmannens verkliga arbetsmöjligheter.

Vad åter beträffar den detalj i Kungl. Maj:ts tänkta instruktion för militieombudsmannen, som herr Lindman berörde, kan jag icke undgå att även i den delen bli en smula överraskad över den vändning, som den ärade talaren givit åt sina anmärkningar. Han har först och främst, synes det mig, icke tillräckligt uppfattat, vad departementschefen i själva verket skrivit i propositionen. Om man slår upp på sidan 16 i propositionen, den avdelning som har något att göra med krigsberedskapen, så finnes det, att denna lyder som följer: »Till de militära författningarna höra vidare alla föreskrifter, hemliga och offentliga, rörande krigsberedskapen.» Själva utgångspunkten för denna avdelning är sålunda närmast, att man talar om sådant som faller under »de militära författningarna», och icke något annat. Sedan fortsättes: »Folkrepresentativ tillsyn däröver, att försvarsmöjligheterna stå effektivt till buds, när helst fredsbrott kan inträffa, måste anses såsom en viktig förutsättning för det allmänna förtroendet till försvarsväsendet, särskilt med hänsyn därtill att den offentliga kritiken i regel är utesluten från hithörande, av naturliga skäl hemliga förhållanden. Även denna kontrolluppgift med därtill hörande stora ansvar torde bäst kunna uppbäras av militieombudsmannen.»

Jag tror för min del icke, att man i dessa antydningar i den kungliga propositionen behöver lägga in något mera än det, att det är meningen att militieombudsmannen i sin kontrollerande verksamhet också skall vara i tillfälle att komma in på sådana förhållanden, som kunna anses falla under uttrycket »tillsyn däröver, att försvarsmöjligheterna stå effektivt till buds». Hur långt han därvid kan komma att sträcka sin granskning, det torde komma att mycket väsentligt bero på hans personliga läggning, hans personliga förmåga, hans personliga insikt. Men så mycket torde vara alldeles uppenbart, att under inga förhållanden militieombudsmannen kan önska och icke heller riksdagen eller Kungl. Maj:t förutsätta, att hans kontroll över krigsberedskapen skulle vara den för detta område avgörande, den på vilken han skulle hava att förlita sig, så att den kontrollen skulle kunna insöva i någon säkerhet i fråga om försvarsmedlens beskaffenhet. Det ligger i sakens natur, att detta fullkomligt överstiger en enda mans krafter och alldeles särskilt en civil mans krafter. Något dylikt kan aldrig vara avsett.

Lika litet behöver det befaras, såvitt jag förstår, att militieombudsmannens rätt att beröra dessa områden skulle förlama an-

Ang. inrättande av ett militieombudsmansämbete m. m.
(Forts.)

Ang. inrät-
tande av ett
militieombuds-
mansämbete
m. m.
(Forts.)

svarskänslan hos de militära myndigheterna. Jag har icke för min del funnit, att ansvarskänslan hos våra domstolar och övriga civila ämbetsmyndigheter förlamats av den kontroll, som utövas av justitieombudsmanen. Lika litet torde väl bli fallet, att de militära myndigheterna bli förlamade, om militieombudsmanen kan gripa in kontrollerande i vissa områden, som röra krigsberedskapen.

Till sist skall jag bara för en liten jämförelses skull be att få erinra om att någonting, som står rätt nära just vad Kungl. Maj:t har tänkt sig för militieombudsmanen, i själva verket också funnits förut för en annan institution och en institution, som är skapad av den dåvarande lindmanska regeringen, nämligen civilkommissionen. Om man slår upp Kungl. Maj:ts proposition sid. 7 befinnes det, att bland uppgifterna för civilkommissionen enligt referat i denna proposition också var, att den skulle tillse, huruvida erforderligt samarbete för tillgodoseende av försvarets behov vore organiserat med alla de krafter, som stode eller utan alltför stora olägenheter kunde ställas till statens förfogande, huruvida försvarsmedlen i fråga om utrustning och dylikt vore i ett sådant skick, att de vid fredsbrrott kunde fungera på ett tillfredsställande sätt, etc. Detta sistnämnda är, såvitt jag kan förstå, endast ett annat uttryck för detsamma som Kungl. Maj:ts nuvarande rådgivare framhåvt i sitt yttrande till statsrådsprotokollet, nämligen »folkrepresentativ tillsyn däröver, att försvarsmöjligheterna stå effektivt till buds». Har det varit möjligt att lägga en dylik uppgift på civilkommissionen, så bör det också vara möjligt att lägga den på militieombudsmanen.

Med vad jag nu anfört hoppas jag hava visat, att i Kungl. Maj:ts proposition icke ligger något sådant framhävande av militieombudsmannens kontroll över försvarsberedskapen, som på minsta sätt kommer att gripa de militära myndigheterna i ämbetet, eller på minsta sätt förlama deras egen ansvarskänsla eller på minsta sätt insöva folket i säkerhet. Men å andra sidan bör det vara till fördel, att man icke avstänger militieombudsmanen från möjligheten att ingripa även på de här berörda områdena, i den mån han därtill äger förutsättningar. Jag skulle på det allra starkaste beklaga, om andra kammaren på något sätt skulle nu på förhand giva sin anslutning till en sådan tankegång, som att militieombudsmanen icke skulle få röra sig på dessa områden. Men mest av allt beklagar jag ändå, om det yttrande, som herr Lindman nyss fällde, verkligen skulle behöva anses innebära, att man tänker förbehålla sig frihet att även i övriga punkter tunna ut eller försvaga uppgifterna i militieombudsmannens instruktion. Något sådant hade man dock icke väntat, då nu ämbetet ändock skall komma till stånd.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hallendorff: Herr talman, mina herrar! Det förefaller mig, beträffande de farhågor, den siste ärade talaren uttryckte, och deras verklighet eller icke, som om man i detta ögonblick icke kan säga mer, än att det härvidlag naturligtvis beror på vilken formulering den instruktion slutligen kommer att få, som vi nu endast ha ett utkast till. Med hänsyn till detta anser jag det i varje fall nödvändigt att för min del betona, att jag ej skulle vilja vara bunden vid ett definitivt bifall till militieombudsmannainstitutionen, förrän jag vet vad instruktionen slutligen kommer att innehålla.

Vad beträffar den särskilt av oss reserveranter i konstitutionsutskottet påpekade punkten om krigsberedskapen, tror jag, att den siste ärade talaren har anledning medgiva, om han noggrant läser själva formuleringen i den kungl. propositionen, att det är stort skäl till tvekan om innehållet, ty det står där: »Till de militära författningarna höra vidare *alla* föreskrifter, hemliga och offentliga, rörande krigsberedskapen.» Detta är ett så pass vidsträckt och kategoriskt yttrande, att man därvid ej har något verkligt fog för den inskränkning, som den siste ärade talaren nu har gjort. För min del är jag mycket glad, att herr Edén har som sin åskädning uttalat, att dessa inskränkningar i begreppet krigsberedskap måste göras, men jag kan icke säga, att det uttalandet är tillräckligt betryggande för framtiden ändå, även om det kommer från en så mäktig person som konstitutionsutskottets ordförande. Under sådana förhållanden anser jag det förbehåll för slutligt bifall, som har gjorts, nödvändigt.

Till detta vill jag bara lägga ännu ett par ord. Jag säger ärligt ifrån, att den institution, som det här är fråga om, aldrig har tilltalat mig, och den tilltalar mig icke så särdeles mycket nu heller. Jag vill först anmärka, att det från allmän konstitutionell synpunkt nog kan hysas en viss betänklighet emot att vid sidan av justitieombudsmannainstitutionen, som i sitt slag är enastående och ju därigenom haft ett alldeles enastående inflytande, ställa en i viss mån konkurrerande institution. Detta kan göra en betänksam ifrån början. Men dessutom har vid äldre tillfällen, då denna institution förordats, till den varit anknutna så pass vittsvävande förslag till verksamhetsordning, att man med allt fog undrat, om därav över huvud skulle kunna komma något nyttigt. Undan för undan har uppgiften klarare avgränsats, och jag erkänner, att genom den nu förslagna formen äro en del av dessa betänkligheter hävda.

Men i alla fall, innan nu kammaren går att antaga detta förslag, måste ett särskilt understrykas. Vi hålla på att åstadkomma en krigslagstiftning, vilken så vitt jag som lekman förstår, går ytterligt långt, eller i varje fall mycket långt, i den riktningen att tillvarataga de individuella intressena för dem, som stå under krigslagarna. Däremot finner jag i dessa förslag rätt mycket förbisedd eller underskattad nödvändighet att göra själva den levande organismen till ett starkt helt, som i det avgörande ögonblicket fungerar som den skall. Den synpunkten finner jag ej mycket betonad, och det är fara värt, att det därför kan bli en del rivningar i fram-

Ang. inrättande av ett militieombudsmansämbete m. m.
(Forts.)

Ang. inrättande av ett militieombudsmansämbete m. m.
(Forts.)

tiden. Jag skulle önska, att den som blir militieombudsman ville observera detta motsatsförhållande, och det skulle säkert vara utomordentligt lyckligt, om han vid utöandet av sitt ämbete ville komma ihåg, att den militära disciplinfrågan liksom varje sådan fråga har två olika sidor, varvid den allmänna, organisationens intresse, som tillika är hela försvarsväsendets, hela landets och folkets, ingalunda får förbises.

I förhoppning, att detta skall kunna i sin mån bli observerat, har jag ingenting annat att göra än rösta för det framlagda förslaget.

I detta anförande instämde herrar *Räf, Lundström* i Göteborg och *Beckman*.

Herr *Lin d h a g e n*: I förevarande ärende har jag väckt en motion, som föredragits av herr talmannen i samband med utskottets yttrande över den kungl. propositionen. I likhet med föregående talare har jag vissa betänkligheter mot militieombudsmannaämbetet, ehuru ur helt andra synpunkter. Jag tycker nämligen, att det från min uppfattning ej är så vidare tilltalande att nu med grundlagen införliva nya militära institutioner i stället för att, såsom vederbör, allt mer avskrika dessa institutioner jämväl från denna plattform. Emellertid inser jag nu, att militärväsendet, trots mina önsknings, kommer att kvarstå ofantligt länge ännu, och i all synnerhet efter den stora vänsterkapitulationen ha vi att motse en reaktion på detta område, om vilken man ej vet, huru långt fram i tiden den kan ha sin räckvidd. Under sådana förhållanden behöver man allt kontrollväsende man kan skapa, och jag har därför nu ingenting emot detta militieombudsmannaämbete, men jag skall be att få fästa uppmärksamheten på vad som också yttrats i reservationen, nämligen, att man redan nu kan förutspå, att denna institution ej kommer att motsvara alla de förväntningar, som ställts på den. Ur denna synpunkt kan jag för min del ej annat än tilltalas av vad som utav reservanterna framhållits, att det som mest bör tillses är ej det, som militieombudsmannen antagligen kommer att behärska, utan det som civilkommissionen skulle kontrollera och förmodligen också har tillsett.

Emellertid har jag nu, i sammanhang med detta ärende också väckt motion om reformering i vissa punkter av justitieombudsmannainstitutionen. Där återfinnes samma grundprinciper, som framfördes av mig och herr *Persson* i Norrköping i sammanhang med lagutskottets utlåtande rörande granskningen av justitieombudsmannens ämbetsberättelse för detta års förra riksdag. Jag tror, att dessa synpunkter ej äro föraktliga, utan att de äro ganska beaktansvärda, och jag har en bestämd känsla av att det parti eller den rörelse — jag vill hellre kalla det så — som jag anslutit mig till, har en särskild uppgift att fylla så till vida att ifall man vill skapa en verklig demokrati och

söka uppnå något av vad man drömmer om, måste från det hållet också i denna punkt, angående justitieombudsmannainstitutionen, framföras krav på reformer i den riktning nu yrkats, och det är därför motion väckts även i den delen.

Ang. inrättande av ett militieombudsmansämbete m. m.

(Forts.)

Nu har utskottet behandlat denna enligt min uppfattning mycket viktiga sak och ganska resonabelt motiverade sak endast så, att utskottet säger: »vad motionen i övrigt angår» — det är i en liten del av motionen, som jag fått ett halvt medhåll, ifråga om militieombudsmannen — »vad motionen i övrigt angår, har utskottet icke funnit skäl att med anledning av densamma föreslå riksdagen några ändringar i grundlagens hithörande bestämmelser.» Jag tror, att vilket slut utskottet än kommer till, borde utskottet ha motiverat detta utförligare. Konstitutionsutskottet är synes mig under sin nuvarande ledning alldeles för partipolitiskt ifråga om behandlingen av motioner, som komma från andra håll än ledningens. I andra utskott brukar man, även om man har en olika åsikt och därför kommer till avstyrkande, på behörigt sätt taga upp de skäl, som anföras, och bemöta dem, men konstitutionsutskottet tillåter sig allt mer och mer att bara diktatoriskt fastslå, att det ej »funnit skäl att föreslå någon ändring».

Emellertid, herr talman, i sakens nuvarande läge är det ej för mig möjligt att formulera och ännu mindre att genomdriva några yrkanden, och jag har därför ej heller något särskilt yrkande att framställa.

Herr Lindman: Herr talman! I anledning av vad konstitutionsutskottets ordförande yttrade ber jag få säga, att jag vet egentligen icke, varför man skall göra sig den frågan, huruvida meningen är att göra några svårigheter för inrättandet av detta ämbete. Det är ej min mening att göra några svårigheter för militieombudsmannaämbetet, men jag har tagit mig friheten att göra några anmärkningar beträffande en särskild punkt, som Kungl. Maj:t talat om i sin proposition och om vilken även utskottet uttalat sig, och i fråga om den punkten anser jag det viktigt, att försiktighet iakttages, när instruktionen för detta ämbete skall utfärdas, och detta av det skälet, att jag anser, att militieombudsmannen icke kan utöva denna kontroll över krigsberedskapen och särskilt icke över vissa sidor därav, i fråga om vilka jag anser det särskilt betänkligt, att han skulle utöva kontroll.

Utskottets ordförande har i sitt anförande framhållit likheten mellan instruktionen för civilkommissionen och militeombudsmannen. Instruktionen för civilkommissionen är mig naturligtvis väl bekant, och den står för övrigt anförd i propositionen, men nog torde ordföranden i konstitutionsutskottet kunna medgiva, att avfattningen är något olika i det ena och det andra fallet. I det första finnes ingenting nämnt om krigsberedskapen, vilket däremot är fallet i det senare. Och i krigsberedskapen in-

Ang. inrät-
tande av ett
militieombuds-
mansämbete
m. m.
(Forts.)

går sådana saker, som civilkommissionen varken befattar sig med eller bort befatta sig med, och som militieombudsmannen ej heller bör befatta sig med.

Nu förmenar jag, att det är av stor vikt, när en ändring inskrives i grundlagen, sålunda en sak, som blir bestående får man antaga, för långa tider framåt, att den instruktion, som utfärdas i anslutning härtill, verkligen är sådan, att den blir fullt tillfredsställande och tydlig, och det är i detta hänseende jag här velat göra en erinran.

Jag är icke säker på, hur man får tolka det yttrande herr Edén fällde. Ty det lät till en början, som om han var fullt ense med mig, att i vissa fall bör ej militieombudsmannen få ingripa. Men slutet av hans anförande gick, efter min uppfattning, ut på att militieombudsmannen skulle få ingripa, när han därtill ägde förutsättning att han skulle få röra sig på dessa områden. I alla fall föreligger full anledning för mig att ej frångå min i mitt förra anförande uttalade uppfattning, utan även efter vad utskottets ordförande anført förbehåller jag mig fria händer, i avseende å bestämmandet av vad som kommer att stå i instruktionen för militieombudsmannen.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Hasselrot: Herr talman! I anledning av vad som sagts i anslutning till herr Clasons m. fl. reservation ber jag få erinra om att i propositionen uttryckligen framhållits, att militieombudsmannen ej skulle äga ingripa i det rent fackliga. Min mening har aldrig varit, att militieombudsmannen skulle utöva kontroll över annat än vad han i sin egenskap av jurist eller vanlig förnuftig människa måste kunna förstå. Jag har ej tänkt mig, att han skulle utöva kontroll ifråga om rent militära eller tekniska eller militärtekniska förhållanden. Däremot anser jag det vara alldeles självfallet, att hans kontrollrätt och kontrollplikt måste omfatta efterlevnaden av sådana författningar och bestämmelser, enligt vilka till exempel på viss befästad ort måste finnas en viss myckenhet av uniformspersedlar, skodon och viss ammunition.

Herr Waldén: Herr talman! Beträffande den reservation, som är avgiven från högerns sidan, ber jag få instämma i de synpunkter, som utskottets ordförande framhållit och som även understrukits av herr justitieministern. Men, som herrarna torde finna, har även jag gjort ett särskilt uttalande reservationsvis, och jag ber nu att få yttra några ord i anslutning till detta.

Det förhåller sig ju så, att till militieombudsmannens uppgifter och verksamhet också skall överflyttas de uppgifter, som hittills tillkommit civilkommissionen. Vilka dessa varit angives på sidan 9 i utskottsutlåtandet: »Enligt utfärdad instruktion skulle denna äga att undersöka, huruvida upphandlings-, entreprenad-, kontroll- och besiktningsmetoderna inom försvaret vore byggda på moderna principer för affärsmässighet och i övrigt ändamålsenliga, huruvida trupperns,

särskilt de värnpliktigas, behandling och omvårdnad gäve anledning till erinringar, huruvida erforderligt samarbete för tillgodoseende av försvarets behov vore organiserat med alla de krafter, som stode eller utan alltför stora olägenheter kunde ställas till statens förfogande, huruvida försvarsmedlen i fråga om utrustning och dylikt vore i ett sådant skick, att de vid fredsbrott kunde fungera på ett tillfredsställande sätt, samt huruvida författningar och föreskrifter rörande försvaret vore genomgående led i samma system och verkade ändamålsenligt.»

Ang. inrättande av ett militieombudsmansämbete m. m.
(Forts.)

Enligt mitt förmenande torde det bli svårt, för att icke säga rent av omöjligt för en enda person — han må vara hur framstående och duglig som helst — att kunna helt övertaga alla dessa uppgifter och på ett fullt effektivt sätt utöva den kontrollverksamhet, som ligger innesluten i dessa bestämmelser. Enligt mitt förmenande hade det varit bättre, om man kunnat slå in på den vägen, som också antydningensvis nämnes i Kungl. Maj:ts proposition, att man kulle åstadkomma en institution, liknande civilkommissionen, men naturligtvis med mindre antal ledamöter.

Nu är det så, att det förnämsta kravet i fråga om kvalifikationen på den blivande militieombudsmannen blir, att han skall vara förfaren i lagkunskap och författningskunskap. Men, som jag framhållit i min reservation, kommer det väl ändock att förhålla sig så i praktiken, att hans huvuduppgift blir att övervaka den militära förvaltningsverksamheten samt truppernas behandling och omvårdnad samt föreslå de åtgärder till förbättringar härutinnan, som iakttagelser vid inspektioner eller annorledes kunna föranleda. Det ligger nämligen i sakens natur, att en så omfattande statsverksamhet, som den försvarsväsendet innebär, ej kan vara i alla detaljer reglerad genom de lagar och författningar, som äro utfärdade, utan kommer att bero i stor utsträckning på den rent personliga uppfattning av vad man anser riktigt och lämpligt. Och det kan väl ej förnekas, att den militära uppfattningen i många fall visat sig vara nog så ensidig och därför bör bli föremål för civil kritik.

Som jag redan antytt, tror jag dock icke, att denna kritik och denna kontroll kan utövas av en enda person, utan jag anser, att man borde ha slagit in på den vägen att försöka inrätta en kommission, liknande civilkommissionen, men rent folkrepresentativ, så att ledamöterna i denna kommission, militiekommission eller vad man vill kalla den för, bort väljas av riksdagen.

Nu har det ju, som jag påpekat i min reservation, visat sig omöjligt att få någon anslutning inom utskottet till dessa synpunkter. Då det naturligtvis är svårt för en enskild ledamot att utarbeta något förslag till grundlagstext i den riktningen, har jag därför icke kunnat föra fram ett dylikt förslag i min reservation.

Jag har dock velat framhålla dessa synpunkter, därför att jag tror, att det kommer att visa sig i framtiden nödvändigt att få en utvidgning av militieombudsmansinstitutionen på sådant sätt, som jag nu antytt. Men då jag å andra sidan också har insett, att inrättandet av en dylik institution dock måste bliva av stor betydelse för vårt

Ang. inrätt-
tande av ett
militieombuds-
mansämbte
m. m.
(Forts.)

land och vårt folk och även för vårt försvar. har jag icke velat mot-
sätta mig inrättandet av densamma, utan anslutit mig till utskottets
förslag och ber att få yrka bifall till detta.

Härmed var överläggningen slutad. På herr talmannens där-
om framställda proposition biföll kammaren vad utskottet i föreva-
rande utlåtande hemställt.

§ 17.

Ang. val av
folkskollärare
m. fl.

Vidare upptogs till behandling konstitutionsutskottets utlåtan-
de, nr 25, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t
angående ändrade bestämmelser rörande röstgrund å kyrkostämma
vid val till folkskollärare med flera befattningar.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 40, hade herr *An-
dersson* i *Milsmaden*, m. fl. föreslagit, att riksdagen ville i skrivelse
till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och
för riksdagen framlägga förslag till sådana ändrade bestämmelser
att vid val av folkskollärare å kyrkostämma eller, därest med folk-
skollärartjänst vore förenad klockare- eller organistsyssla eller båda
dessa sysslor, vid val till dessa befattningar skulle tillämpas enahanda
grunder för rösträtten som vid prästval.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till nå-
gon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtanDET voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *Clason*, *K. J. Ekman* och *von Mentzer* ifråga om ut-
låtanDETS motivering; samt

av herrar *Ericsson* i *Vallsta* och *Bogren*, vilka yrkat bifall till
motionen.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, lämnades på begä-
ran ordet till

Herr *Bogren*, som yttrade: Det är nu tredje gången motionä-
rerna komma fram i riksdagen med denna motion, i vilken de hem-
ställa, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att
Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för riksdagen framlägga
förslag till sådana ändrade bestämmelser att vid val av folkskol-
lärare å kyrkostämma eller, därest med folkskollärartjänst är före-
nad klockare- eller organistsyssla eller båda dessa sysslor, vid val
till dessa befattningar må tillämpas enahanda grunder för rösträtten
som vid prästval».

Som kammaren torde observera, innebär detta, att varje å kyr-
kostämma röstberättigad man vid val av folkskollärare skulle äga
en röst, samt att därjämte kvinna, vars man är å kyrkostämma röst-
berättigad, likaledes skulle ha en röst.

Det är som sagt tredje gången, detta krav framföres i riksdä-
gen. Sedan förslag härom första gången väcktes, har detta krav,

så att säga, vuxit sig fast alltmer och mer i den allmänna rättsuppfattningen ute i landet. Det kom tydligt till synes, då Sveriges allmänna folkskollärarkår år 1913 i sina föreningar landet runt inom de skilda orterna behandlade det i motionen framlagda förslaget och därvid uttalade sig i övervägande grad till förmån för detsamma, under förmenande att ett bifall till motionen skulle på ett intimare sätt sammanbinda hem och skola, skulle stärka samarbetet och föreningsbandet mellan hem och skola. Det är givetvis, som kammaren torde finna utan mitt påpekande härom, en av de viktigaste betingelserna för ett lyckligt resultat av folkundervisningen, att i första rummet föräldrarna äga det direkta inflytande på skolan, som tillkommer dem såsom föräldrar till de barn, som där skola undervisas, och att föräldrainflytandet ställes framför inflytandet från röstberättigade juridiska personer, såsom bolag o. s. v.

Denna synpunkt om vikten av ett mera rättvist tillgodoseende av föräldraintresset, än nu är fallet, har också av konstitutionutskottet erkänts, då detta utskott vid upprepade tillfällen behandlat motionen. 1912 års konstitutionsutskott yttrade bland annat: »Lika med motionärerna finner utskottet det synnerligen önskvärt, att föräldraintresset beredes tillfälle att på ett rättvisare sätt än nu sker och sålunda i närmare överensstämmelse med personlighetsprincipen göra sig gällande vid val av folkskollärare.»

Utskottet har detta oaktat nu lika litet i år som vid de två föregående tillfällena, då utskottet haft att behandla motionen, funnit sig föranlåtet att tillstyrka densamma, och detta huvudsakligen av det skäl utskottet här uppger, nämligen att motionen enligt utskottets mening är allt för begränsad, då den endast rör sig om folkskolornas ordinarie personal utan att taga hänsyn till de vikarie- och de extra ordinarie lärarna, till vilken senare grupp den stora småskollärarinnepersonalen hör och där, såsom utskottet säger, föräldraintresset om någonsin bör få göra sig gällande. Motionärerna instämna på det livligaste med utskottet i denna senare uppfattning, och vi hoppas därför, att den tid skall vara nära, då denna stora småskollärarepersonal tillförsäkras en annan rättslig ställning, än den för närvarande har, eller med andra ord, att den blir anställd som ordinarie. På samma gång den det blir, skulle den också komma under de av oss föreslagna valbestämmelserna.

Men kunna vi hittills följa utskottet, så blir detta omöjligt, då utskottet framkommer med sitt förslag, att lösa frågan om ett bättre tillgodoseende av föräldraintresset vid val av lärare vid våra folk- och småskolor. Utskottet säger nämligen: »Det kan också ifrågasättas, om icke motionärernas syfte skulle nås på ett bättre sätt genom att föräldraintresset mera tillgodosåges vid val av nämnda skolmyndigheter». d. v. s. vid val av ledamöter i skolstyrelserna, »och att det sedan åt dessa överlämnades att tillsätta skollärare.» — I den riktningen går emellertid icke utvecklingen ute i våra bygder, att folket vill till valda ombud överlåta sin valrätt. överlåta sin bestämmanderätt inom kommunen, vare sig inom den världsliga eller den kyrkliga. En var vill nog där själv säga sitt ord, en var vill nog

*Ang. val av
folkskollärare
m. fl.
(Forts.)*

Ang. val av
folkskollärare
m. fl.
(Forta.)

själv avgiva sin röst, den må vara stor eller liten. Jag finner mig därför uppmanad att på det allra allvarligaste bestrida denna utskottets uppfattning, att det skulle vara bästa sättet att tillgodose föräldraintresset att, så att säga, sätta valmanskåren i socknen under förmyndare, som skulle äga utöva sockenbornas rösträtt vid val av lärare.

Däremot gläder det mig att finna, huru utskottet i år liksom vädjar till den nu tillsatta folkskoleöverstyrelsen, att den må taga denna viktiga fråga i övervägande och »i sinom tid föreslå de åtgärder till reformerande av grunderna för folkskollärarnas tillsättning, som kunna finnas påkallade».

Utskottet erkänner således tydligt, att här bör göras något för att bättre tillgodose föräldraintresset än hittills varit fallet, men säger sig icke kunna tillstyrka motionen, emedan den är för snäv, däri genom att den utesluter stora kårer.

Vi kunna här göra in jämförelse mellan bestämmelserna i prästvals lagen av 1910 — det finnes till och med två jämförelsepunkter — och utskottets förslag, hur föräldraintresset borde lämpligen tillgodoses. Det förelåg år 1910, som herrarna veta, från visst håll ett förslag, som mycket kraftigt tillstyrkts från vissa inflytelserika medlemmar av vår kyrka, ett förslag, som gick ut på, att församlingarnas rösträtt vid prästval rent av borde berövas dem, och att man borde uppdraga åt vissa myndigheter att upprätta förslag, varefter utnämning skulle verkställas av Kungl. Maj:t. utan att församlingen härvid skulle få ha någon bestämmanderätt. Denna uppfattning kom ohjälpligt till korta i utskottets förslag 1910. och detta förslag utgör således icke något stöd för utskottets uppfattning i den nu föreliggande frågan. Men år 1910 hade det för detta ärende valda särskilda utskottet även att syssla med den stora grupp av församlingslärare, som icke är ordinarie. Vi ha nämligen en stor grupp vikarierande församlingslärare, som äro extra ordinarie inom kyrkan. Vid tillsättning av denna stora grupp av tjänstgörande präster har församlingen ingenting att säga, utan det är stiftsmyndigheterna som ha detta avgörande. På alldeles samma sätt får det alltså bli även med avseende på extralärarna vid folkskolorna. så länge de stå som vikarierande eller extralärare. Det blir skolmyndigheterna som få valrätten där om hand.

Jag kan, herr talman, icke komma ifrån att det föreliggande kravet är av synnerlig betydelse för folkskolan, och jag kan icke se något fullt bärande skäl för att avvisa detsamma. då det nu för tredje gången framföres i riksdagen. Då den allmänna opinionen understödjer detta krav. då fackmännen på skilda områden tillstyrka det, och då utskottet icke framburit något starkare skäl för sitt avslagsyrkande. vågar jag, herr talman, yrka bifall till motionen.

Härpå anförde

Herr Edén: Herr talman! Som den ärade motionären redan anmärkt, är det nu tredje gången, som motionen föreligger

inför kammaren. Den har förut två gånger blivit av konstitutionsutskottet avstyrkt och av kammaren avslagen. Utskottet har icke heller denna gång ansett sig kunna intaga någon annan ståndpunkt.

*Ang. val av
folkskollärare
m. fl.
(Forts.)*

Skälen härtill äro så pass tydligt angivna i utskottets utlåtande, att jag blott helt kort behöver redogöra för desamma. Det synes icke vara lämpligt att upptaga till alldeles särskild behandling frågan om tillsättning av folkskollärare på kyrkostämman. Om man skulle, som motionärerna yrka, vid denna tillsättning införa en särskild rösträtt, överensstämmande med den, som gäller för prästval, skulle därav följa, att i sådana församlingar, där man har en särskild folkskolestyrelse — vilket numera är fallet i många städer — folkskollärarna blevo utsedda av denna styrelse på grund av lag och folkskolestyrelserna i sin ordning utsedda efter den vanliga — 40-gradiga — röstskalan, medan däremot i andra kommuner, där dylika folkskolestyrelser icke finnas, lärarna skulle utses enligt den särskilda rösträttsordning, som motionärerna föreslagit. Det få väl ändå motionärerna medge, att något rimligt skäl att i den ena församlingen använda den ena rösträttsgrunden och i den andra församlingen den andra, låt vara indirekt vid tillsättning av sådana här tjänster, förefinnes helt enkelt icke. Det skulle bli en bristande överensstämmelse mellan ordningen för dessa tillsättningar på den ena och andra platsen, som måste vara i hög grad olämplig.

Men vidare har utskottet också påpekat, att vad motionärerna begära och kunna begära är endast att få en annan röstgrund vid tillsättningen av *ordinarie folkskollärartjänster*. Emellertid är det en hel mängd platser vid folkskolorna, i själva verket det övervägande antalet, som icke beröras av denna av motionärerna tänkta ändring. Så väl alla vikarierande och extra ordinarie lärartjänster som även framför allt alla småskollärartjänster tillsättas ju genom vederbörande skolråd. Och då skulle, om motionärens yrkande tänktes genomfört, återigen inträffa den egendomligheten, att när det gäller tillsättande av ordinarie folkskollärare, som dock äro de mera fåtaliga, då skulle man använda denna nya rösträtt, medan åter, när det gäller tillsättandet av de många andra till antalet övervägande lärartjänsterna, då skulle det hela baseras på den gamla rösträtten. Detta är efter mitt förmenande icke det lämpliga. Skall man taga upp denna sak till prövning — och det har jag för min del inte någonting emot — så bör man, tror jag, taga upp den på en gång och låta den omfatta tillsättandet av folkskolans lärartjänster i allmänhet. Jag är ingalunda utan sympatier för genomförandet av en demokratisering av de myndigheter, som tillsätta folkskollärare, småskollärare och även vikarierande lärartjänster, liksom jag för övrigt har sympatier för en demokratisering av den kommunala rösträtten. Men jag kan för min personliga del icke vara med om att tillstyrka, att

Ang. val av
folkskollärare
m. fl.
(Forts.)

man griper in på endast *en* del av detta stora område, att man tager undan folkskolläraryrplatser på landsbygden och i de städer, som icke ha folkskolestyrelse, och bestämmer en alldeles speciell röstgrund för dem. Det stämmer alldeles för litet med den ordning och det sammanhang, som dock bör råda inom en så stor organisation, som folkskolans lärarkår.

Den ärade motionären har själv påpekat, att utskottet ingalunda ställt sig ovilligt mot själva tanken i hans motion. Men de skäl, som utskottet anfört, synas mig vara tillräckliga för att visa, att motionen i den form, den hittills fått, icke kan vara lämplig och icke kan vara praktisk. Om också andra kammaren mot förmodan skulle bifalla den i form av en skrivelse, så torde kammaren kunna vara viss om att den aldrig kan leda till någon praktisk åtgärd.

Till sist bara en liten anmärkning med anledning därav, att herr Bogren vände sig alldeles speciellt mot ett yttrande, som förekommer i utskottets utredning på sidan 2 och som lyder på följande sätt: »Det kan också ifrågasättas, om icke motionärernas syfte skulle nås på ett bättre sätt genom att föräldraintresset mera tillgodosåges vid val av nämnda skolmyndigheter, och att det sedan åt dessa överlämnades att tillsätta skollärare.» Det bör först och främst uppmärksammas, att detta är ett citat från 1912 års konstitutionsutskott och icke ett uttalande av utskottet i år, och vidare, att nämnda uttalande, som gjordes 1912, är ytterst försiktigt avfattat — det heter nämligen endast, att »det kan ifrågasättas», om ej föräldraintresset borde tillgodoses på en annan, antydd väg. Slutligen bör observeras, att man icke alls har på något sätt, som herr Bogren antydde, med detta velat yrka på att rätten att välja folkskollärare skulle tagas ifrån den myndighet, som nu har den, nämligen kyrkostämman, i den mån kyrkostämman själv sköter sina skolor. Den möjlighet, som framkastades 1912, innebär endast *en* utväg bland dem, som kunna finnas, att enhetligt ordna folkskoleväsendet. Det är på detta sista, det enhetliga ordnandet, som huvudvikten ligger. Och jag kan ur den synpunkten icke underlåta att alltjämt, som jag förut gjort, ställa mig emot motionen och således yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson i Milsmaden: Herr talman! Den föregående ärade talaren framhöll, att utskottet stöder sig på konstitutionsutskottets uttalande 1912, men i detta påpekade utskottet särskilt folkskoleundervisningskommitténs arbete och förklarade att det icke ville förrycka detta arbete och motiverade också sitt avslagsyrkande därmed. Nu i år synes huvudsaken vara, att man skall vänta, tills man får se, vad folkskoleöverstyrelsen skall göra i saken. Detta är emellertid detsamma som att gå tillbaka till forna tiders elektorval vid val av folkskolestyrelse. Denna folkskolestyrelse skulle nämligen i sin ordning föreslå de lärare, som kunde komma ifråga, och sedan skulle över-

styrelsen utnämna dem. Detta innebär ett sorts förmyndarskap, som vi nu för tiden växt ifrån, och därför anser jag, att man icke kan på det sätt, som utskottets ärade ordförande sade, få önskemålen i vår motion bättre tillgodosedda. Det vore, som sagt, rent bakvänt, ty det skulle vara desamma som ätt ha ombud på långt avstånd att samarbeta med.

Med anledning av vad vi i motionen anfört och med hänvisning till dess motivering och till de svårigheter, som nu förekomma, ber jag att få yrka bifall till motionen.

Herr Helger: Herr talman! Utskottets ärade ordförande har som skäl mot motionen anfört, att det vore olämpligt att använda en särskild röstgrund vid val av ordinarie folkskollärare och att tillämpa andra bestämmelser beträffande val av sådana lärare, som utses av folkskolestyrelse i vissa städer och även beträffande utseendet av lärare i småskolor. Säsom skäl till att vi icke medtagit dessa lärare, ber jag att få nämna, att de lärare, som utses av skolstyrelse i städer, som ha särskild folkskolestyrelse, kunna icke av rent praktiska skäl väljas på samma sätt som lärare på landsbygden och i mindre städer. Ett exempel kan lätt tydliggöra detta. Om det gäller att välja lärare i Stockholm, så vore det naturligtvis synnerligen olämpligt att sammankalla hela stadens röstägande befolkning till detta val. På landsbygden och i de mindre städerna kan detta emellertid lätt gå för sig. Därför kunna icke lämpligen samma bestämmelser tillämpas i detta avseende i skilda trakter.

Beträffande småskollärarpersonalen synes en missuppfattning göra sig gällande, då utskottets ärade ordförande yttrar, att enligt motionärerna skulle den gamla röstgrunden gälla vid val av sådana lärare. Dessa lärare väljas emellertid icke av kyrkostämman, utan de väljas av skolrådet, och det har hittills också varit av praktiska skäl, nämligen på grund av den starka om sättning, som råder inom småskollärarkåren. Dessa intaga en särställning, de tillsättas nämligen antingen på viss tid eller tillsvidare med uppsägningstid. Sålänge detta förhållande fortfar, är det icke lämpligt, att deras val förrättas på kyrkostämman, vilket skulle föranleda synnerligen stort besvär. Men är det meningen — och därom har också framställning blivit gjord, — att småskollärarpersonalen skall göras till ordinarie, då komma, ifall de nu föreslagna bestämmelserna om val av folkskollärare å kyrkostämman bli genomförda, samma bestämmelser att tillämpas på dessa lärare, så snart de också bli ordinarie. Detta är skälet till, att motionärerna icke tagit med dessa lärare i sin framställning.

Orsaken till att motionärerna icke kunna dela den åsikten, att folkskollärare i allmänhet bör väljas av skolråd resp. folkskolestyrelse, är den, att en sådan ordning skulle fullständigt strida mot den allmänna uppfattningen på landsbygden. Jag tror,

*Ang. val av
folkskollärare
m. fl.
(Forts.)*

Ang. val av
folkskollärare
m. fl.
(Forts.)

att man överallt på landsbygden anser, att den rätt, som landsbygden i detta avseende sedan gammalt ägt, bör bibehållas, så att man har rätt att välja sina lärare lika väl som man har rätt att välja sina präster. Jag tror, att man i allmänhet är mån om att behålla den rätten, och jag ber därför att få instämma i det yrkande, som framställts i motionen.

Herr vice talmannen D. Persson: Jag måste verkligen säga, att det fordras en person med herr Edéns dialektiska förmåga för att försvara ett utskottsutlåtande som det föreliggande. Nu ha av föregående talare, som stå på samma sida som jag, de huvudsakliga skälen blivit anförda, som tala till förmån för motionen, och särskilt har herr Helger i sitt anförande i huvudsak anført, vad jag tänkt säga i detta avseende. Jag skulle emellertid vilja tillägga, att hela detta utlåtande går i en så ohyggligt reaktionär och konservativ riktning, att det verkligen skulle förvåna mig, om kammaren ville följa utskottet i detta fall.

Nu förhåller det sig visserligen så, som herr Edén säger, att man åberopat ett föregående utskotts yttrande. Ja, men jag tycker, att utskottets ärade ordförande ställde sig fullkomligt solidarisk med vad detta föregående utskott sagt i detta avseende, och att han således anslöt sig till dess reaktionära meningar. Är det möjligt, att vi skola gå med på en utveckling därhän, att vi få elektorssystemet infört även på landsbygden? Det är ju en helt annan sak i de stora städerna, där folkskollärarevalen av praktiska skäl icke kunna ske direkt.

Nu framhöll herr Edén som ett viktigt skäl, varför han icke nu ville bifalla motionen, att det skulle bli olika röstgrund härvidlag i olika fall, och detta skulle icke vara lämpligt. Ja, men denna olikhet förefinnes ju redan förut, och någon jämförelse mellan dessa olika fall kan icke göras. I ena fallet är det kyrkostämman direkt, som väljer, och i det andra är det folkskolestyrelsen. Således ha dessa saker intet att göra med varandra. En reform i den riktning motionärerna ha föreslagit bör fördenskull icke omintetgöras av sådan anledning, då det ju icke kan anföras såsom skäl mot motionen, att det blir olika röstgrund. Det är olika principer, olika grundsatser helt och hållet, som tillämpas i ena och andra avseendet.

Ja, nu säger utskottet också mycket riktigt beträffande småskollärarpersonalen, att denna väljas icke av församlingen, utan av skolrådet, och det är icke utan, att man kan läsa i detta utlåtande — jag vill icke bestämt påstå, att det står direkt uttryckt — men det synes förefalla, som om utskottet skulle anse, att det vore kanske det riktigaste att skolrådet också finge utse ordinarie folkskollärare. Ja, det kan vara likgiltigt för mig, om det är en skolstyrelse, som utser skollärare på landsbygden, eller om detta bestyr är överlämnat till skolrådet. Resultatet blir i bägge fallen detsamma, att vi stanna under förmyndare, och jag tycker, att om vi skola gå så långt som att låta skolrådet

förrätta dessa val, så är det bäst att taga steget fullt ut och låta församlingens kyrkoherde tillsätta skollärare på landet.

Nu säger utskottet i slutet av sitt utlåtande följande: »Av nu anförda skäl anser sig utskottet icke kunna förorda motionärernas förslag. Det är emellertid utskottets förhoppning, att, sedan folkskolan numera i vårt land erhållit en egen överstyrelse, denna skall hava sin uppmärksamhet riktad på ifrågavarande spörsmål ävensom i sinom tid föreslå de åtgärder till reformerande av grunderna för folkskollärarnas tillsättning, som kunna finnas påkallade.» Ja, just därför är det verkligen ofantligt viktigt, att denna kammare i dag gör ett uttalande, som går i annan riktning än som det synes mig, att konstitutionsutskottet vill gå. Det är av särskild vikt om folkskoleöverstyrelsen skall få någon ledning för det förslag, som styrelsen eventuellt kommer att framställa, att kammaren gör ett uttalande, så att det blir klart för styrelsen, att åtminstone vi på landsbygden icke vilja bliva satta under förmyndare, utan att man där får rösta direkt på den man vill ha till folkskollärare.

Jag kan icke finna annat, än att goda skäl tala för bifall till motionärernas framställning. Den omständigheten, att de icke tagit upp småskollärarne, kan ju icke utgöra hinder för att låta rättvisa vederfaras åtminstone landsbygden, då det gäller att välja folkskollärare. Det är bra underligt, om man skall ha ett annat sätt att välja dessa, ett mera, om jag så får säga, konservativt sätt än det sätt, på vilket man väljer präster. Så långt torde man väl kunna gå, att man har samma röstgrund. Det vore logiskt och riktigt, tycker jag.

Jag kan sålunda icke, herr talman, finna annat än att motionärerna ha goda skäl för sitt förslag, även om det icke är så uttömmande som önskligt varit.

Häruti instämde herrar *Carlsson* i Herrljunga, *Sjöberg*, *Johansson* i Gäre, *Mossberg*, *Osberg* och *Igel*.

Herr *Leander*: Herr talman! Säsom framgår av anteckningen över närvarande ledamöter i utskottet har jag icke deltagit i behandlingen av detta ärende, enär det ansågs lämpligt, att låta en av motionärerna deltaga i denna behandling. Om jag varit närvarande, hade jag icke kunnat ansluta mig helt till utskottets motivering, även om jag icke kan anse denna motivering vara reaktionär, såsom herr vice talmannen ville göra gällande. Den kan förtjäna erinras om, att personer, som vilja gälla såsom mycket radikala, önska lägga tillsättningsfrågan fullkomligt i folkskoleöverstyrelsens hand, och det anser jag vara ännu mera reaktionärt än att valet skall ske hos skolrådet och folkskolestyrelserna.

Jag hade emellertid icke heller kunnat biträda motionärernas yrkanden just av det skäl, som utskottet anför, och som även här anförts av utskottets ärade ordförande, nämligen att motionen är för snäv och begränsad. Vad extra ordinarie och vikarierande lärare

Ang. val av
folkskollärare
m. fl.
(Forts.)

Ang. val av
olfskollärare
m. fl.
(Forts.)

beträffar, skulle det väl icke vara behöfligt att ha nya grunder för deras tillsättande eller förordnande, då det avser endast en kortare tid. Men man måste fästa avseende vid att hela den stora småskollärarekåren icke skulle komma in under denna reform, om den bleve genomförd. Det är därför kanske mera viktigt för närvarande, att man inriktar sina bemedanden att få denna kår försatt i fastare och tryggare ställning än den, som den för närvarande intar. Det hade kanske varit klokast av motionärerna, om de kommit med ett yrkande, att småskollärarekåren skulle bli ordinarie eller komma i jämbredd med folkskollärarekåren. Sedan kunde man komma med yrkande — och tvivelsutan har ett dylikt yrkande fog för sig — om ändrade grunder för lärarkårens tillsättande i allmänhet. Nu menar jag, att utskottet gärna hade kunnat beröra denna sak i någon mån i sin motivering.

Beträffande den princip, motionärerna vilja ha genomförd, anser jag den vara fullkomligt riktig, och jag tror, att den kommer att segra inom en icke alltför avlägsen framtid. Det är uppenbart, att de många föräldrar, vilkas barn besöka folkskolan, vilja ha större inflytande på valet av lärare, än vad för närvarande är fallet. Det är gott och väl att säga, att man må se till att vid val av skolmyndigheter, d. v. s. skolråd och folkskolestyrelser, föräldraintresset blir mera tillgodosett än för närvarande. Detta är lättare sagt än gjort. Man får tänka på att vid dessa val tillämpas den 40-gradiga skalan, och de föräldrar, vilkas barn besöka folkskolan, tillhöra i allmänhet de mindre bemedlade och komma icke så långt vid dessa val. Undersöker man sammansättningen av skolmyndigheterna i synnerhet i städerna, skall man finna, att de bestå i de flesta fall av personer, som icke bruka ha sina barn i folkskolan och på grund därav icke äga den intima kännedom om folkskolan, som skulle vara önskligt beträffande sådana, som utöva denna viktiga funktion att sitta i folkskolestyrelserna.

Därför tror jag, att man icke bör längre plädera för att skolstyrelserna bära utse lärare. Det är riktigt, att folket självt får göra det. Men jag delar utskottets mening fullständigt, att allmän-giltiga och enhetliga bestämmelser bära genomföras för folkskollärarepersonalens tillsättande över huvud och icke blott beträffande dem, som utses av kyrkostämman.

På grund särskilt härav har jag icke kunnat, såsom jag nämnt, biträda motionen, men jag anser icke heller, att jag precis kan yrka avslag på den, och därför har jag, herr talman, intet yrkande att göra.

Herr Bogren: Herr talman! Utskottets ärade ordförande framlade ett till synes tungt vägande skäl för utskottets avslagsyrkande, nämligen då han sade, att vi ha med vår motion velat bryta en viss enhetlighet i avseende å dessa val. Vi skulle vilja framkalla ett olika tillvägagångssätt vid val inom stad och inom landskommun, sade han. Nej, herr ordförande, med förlov, vi vilja icke framkalla något olika tillvägagångssätt, ty det finnes redan mellan landskom-

muner och småstäder å ena sidan samt större städer å den andra sidan.

Ang. val av
folkskollärare
m. fl.
(Forts.)

Vidare sade han, att vi vilja ha ett valsätt för val av ordinarie folkskollärare och ett annat vid val av småskollärare. Detta är ju ett nu existerande sakförhållande.

Nej, vi vilja visst icke framkalla någon sådan olikhet. Vi vilja icke på ett enda område bryta den befintliga kontinuiteten, utan där skillnad redan förefinnes, där finnes den också i vår motion. Men beträffande det fall, då folkskollärare tillsätts av kyrkostämman, föreslå vi, att riksdagen ville besluta för sin del, att detta tillsättande bör ske genom allmän och lika rösträtt för en och var, som å kyrkostämman är röstberättigad. Vi vilja således icke alls bryta någon befintlig enhetlighet. Vi röra den icke. Det är sålunda icke något tungt vägande skäl detta, som herr ordföranden har anfört mot motionen. Det är icke alls något skäl.

Vad den siste ärade talaren beträffar, förundrade mig ett par av hans yttranden mycket, då han för övrigt var vänligt stämd mot motionen. Han sade, och det ha vi nog hört upprepas inom utskottet, att motionen är för snäv. Men tror den ärade talaren på Karlskronabänken, att utskottet för sin del skulle ha varit benäget att taga det steget att tillstyrka riksdagen att göra hela småskollärarekåren i ett slag till ordinarie? Att det måste finnas en del vikarier och extra ordinarie i kåren, torde vara odisputabelt. Hade motionärerna vågat sträcka sina pretentioner så långt som att föreslå, att hela småskollärarekåren skulle i ett slag bli ordinarie, så skulle de gärna gjort det, men det ha de icke vågat göra och våga det icke heller nu. Då skulle man med allt skäl kunnat säga, att motionen varit för vidsträckt och att den därför icke borde bifallas. Nu säger man, att den är för snäv. Detta förefaller mig något besynnerligt.

Herr talman! Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Edén: Herr talman! Det har av herr Bogren framställts den anmärkningen mot mig, att jag skulle sagt, att motionärerna velat framkalla en olikhet vid val av ordinarie och extra ordinarie lärare. Denna anmärkning måste bero på ett hörfel eller en missuppfattning av vad jag verkligen sagt. Jag vidhåller, att om motionärernas förslag går igenom, får man olikhet i röstgrund. Men det är en annan sak. Man får en röstgrund för val av ordinarie lärare och en röstgrund för val av de myndigheter, som tillsätta extra ordinarie lärare och småskollärare.

Herr vice talmannen nämnde något om vad han behagade kalla min dialektiska förmåga. Det må jag säga, att vad i den vägen utvecklats från andra håll i den nu föreliggande frågan och särskilt vad herr vice talmannen själv nyss presterat överträffar i hög grad vad jag kan åstadkomma — vilket ju emellertid inte bör bereda kammarerna, som så väl känner herr vice talmannens fyndighet, någon överraskning. Herr vice talmannen har ju lyckats komma så långt, att han med detta ganska oskyldiga utskottsbetänkande försöker visa, att utskottet har umgåtts med den rysansvärda planen att lägga valet

Ang. val av
folkskollärare
m. fl.
(Forts.)

av folkskollärare i kyrkoherdens hand. Jag gratulerar herr vice talmannen till denna utmärkta förmåga att draga utskottets motivering ut i det orimliga.

Här är dock icke fråga om att vara reaktionär eller konservativ, såvitt jag förstår. Det är bara fråga, om det kan vara lämpligt och leda till någon effekt, om denna kammare uttalar sig för en alldeles speciell röstgrund vid val av ordinarie lärare och lämnar åsido hela det stora område av folkskoleväsendet, som icke beröres av motionen. Eller, för att variera på uttrycket — kan man, såsom det sagts förut, finna något skäl för att det skall vara större föräldraintresse, större demokratiskt intresse vid tillsättandet av ordinarie folkskollärare-tjänster än vid tillsättandet av småskollärare-tjänster? Det är ju dock småskollärarna, som ha de små barnen om hand och som sålunda framför allt borde stå föräldraintresset synnerligen nära.

Det är bara detta utskottet tillåter sig framhålla. Det går icke att skilja sakerna åt. Därför har utskottet nödgats ställa sig avvisande mot motionen. Jag tror, att var och en, som tänker efter, skall lätt förstå, hur det skulle taga sig ut, om man skulle sätta in i kommunallagarna en bestämmelse, att vid val av ordinarie folkskollärare eller lärarinna tillämpas en röstgrund men vid val av alla skolstyrelser och alla skolråd tillämpas den vanliga röstgrunden. Det bleve ett sätt att ordna folkskolornas styrelser, som skulle bryta sönder kyrkostämmoförordningen och som icke alls hänger ihop.

Nu skall herr vice talmannen icke, när han antecknar mitt yttrande till den förkrossande vederläggning, som naturligtvis kommer, försöka invända det, att man dock följer den av honom önskade regeln vid prästval. Det är en annan sak, ty dessa val äro reglerade genom en *särskild lag* och det är en hel särskild kår, det här gäller. Här åter skulle man sätta in en undantagsbestämmelse i kyrkostämmoförordningen och skulle låta den gälla bara en del av en enda stor sammanhörande kår.

Jag skall icke längre taga kammarens tid i anspråk och lovar på förhand att icke på nytt replikera herr vice talmannen.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr vice talmannen, D. Persson: Jag har blivit något missuppfattad av konstitutionsutskottets ärade ordförande. Jag har ingalunda sagt, att konstitutionsutskottet förordat, att kyrkoherde skulle tillsätta lärareplatserna, men jag drog den slutsatsen och sade, att när man vill, att skolmyndigheterna skola tillsätta lärarne, så är det så gott, att man tar steget fullt ut och förordar, att kyrkoherden i församlingen skall tillsätta lärarne. Jag skall bara upplysa varifrån jag fått den uppfattningen, att konstitutionsutskottet verkligen vill komma därhän, att det skall bliva skolstyrelsen och icke församlingsborna direkt, som skola tillsätta lärarne. Det står på sid. 2 i detta utlåtande citerat ett yttrande av 1912 års konstitutionsutskott, som detta utskott gjort till sitt och som lyder så: »Det kan också ifrågasättas, om icke motionärernas syfte skulle nås på ett bättre sätt

genom att föräldraintresset mera tillgodosåges vid val av nämnda skolmyndigheter och att det sedan åt dessa överlämnades att till- *Ang. val av folkskollärare m. fl.*
sätta skollärare.» *(Forts.)*

Kan någon här finna annat än att utskottet verkligen förordar att skolmyndigheterna skola tillsätta skollärarne? Det var detta jag ansåg mig böra reagera emot, och det var därför jag drog den slutsatsen, icke att utskottet önskade det, men jag tyckte själv, att om församlingen skall berövas denna rätt, så kunde det vara likgiltigt, om man toge steget fullt ut och läte kyrkoherden tillsätta skollärarne.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. I enlighet med de därunder förekomna yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren med avslag å konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 25, bifaller den i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 82 ja, men 94 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 18.

Konstitutionsutskottets nu föredragna utlåtande, nr 26, i anledning av väckt motion om ändring av § 56 regeringsformen, blev av kammaren godkänt.

§ 19.

Härefter förelåg till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av överskott i Djurgårdskassan till vissa byggnads- och reparationsarbeten vid Ulriksdals, Haga och Drottningholms slott. *Ang. användande av överskott i Djurgårdskassan.*

Efter föredragning av utskottets hemställan i *mom. a)* begärdes ordet av

Herr Tengdahl, som yttrade: Herr talman! Då vi nu gå att ytterligare besluta om medel till underhåll av de Kungl. lustslotten — underhållsarbeten, som säkerligen äro mycket behöfliga, det vill jag visst tro — så skall jag be att få påpeka

Ang. använ-
dande av över-
skott i Djur-
gårdskassan.

(Forts.)

vikten av, att vid dessa arbeten en effektiv kontroll anordnas, ty annars kunna penningarna anses som skäligen bortkastade. Jag besökte nyligen Drottningholms slott och fann då, att de för endast några få år sedan gjorda arbetena å den stora terrassbyggnaden utåt parken delvis redan voro förvittrade. Allting tydde på, att arbetet i och för sig från arbetarnes sida varit väl gjort, men att materialet måtte ha varit dåligt, antingen så, att gammal s. k. rutten sten använts ånyo, eller också att det nya materialet varit för sprött. Man kan t. ex. finna, att den svaga refflingen på de släta ytorna till stor del fallit bort eller är på väg att falla bort, d. v. s. sitter så lös, att den kan avlägsnas med blotta fingrarna. På en hel del ställen kan konstateras, att hörn, som skulle vara skarpa, i stället äro runda som ostar. Detta kan icke bero på dåligt arbete från arbetarnes sida utan därpå, att leverantörerna lämnat dåligt material. På en del håll kan man konstatera lerslag eller i allt fall **lerklumpar** i sandstenen. Överhuvud gör en del av det nya ett mera oskarpt intryck än det gamla som tillåtits vara kvar. Det är ju ganska betänkligt, om man kan konstatera, att det nya arbetet gör ett mera förfallet intryck än det, som är över 100 år gammalt.

Vidare är att märka, att reparationen av den stora fontänen, vilken ju är ett mycket vackert konstverk, är skandalöst illa gjord. Carraramarmorn är — jag förmodar utan tillstånd — kompletterad med svensk s. k. Ekebergsmarmor, vilken ju icke alls har samma yta och icke heller samma utseende. På en del ställen är föreningen mellan nytt och gammalt så illa gjord, att det verkar källbacke på långt håll. Så kallade förkroppningar av lister äro på sina ställen så ofackmässigt gjorda, att i ett hörn eller en vinkel det ena språnget är mindre än det andra, eller att det finns ett språng på den ena leden men icke på den andra. Allt detta är ju rent fackliga saker, men jag tänker, att de icke äro svårare att förstå än att kammarens ledamöter kunna sätta sig in däri.

Den bristande kontrollen kan naturligtvis icke bero på annat än att överintendentsämbetet icke brytt sig om eller icke förmått skaffa de bästa möjliga kontrollanter. Detta åter kan bero därpå, att överintendentsämbetet lever i den vanföreställningen, att varje person som knagglat sig igenom Tekniska Högskolan och akademien duger till att icke blott rita utan även kontrollera all slags arkitektur mellan himmel och jord.

Jag har endast velat konstatera det som jag sett med mina egna ögon, nämligen hur skandalöst en del av statens pengar använts, särskilt vid Drottningholm.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställen bifölls.

Mom b).

Kammaren biföll jämväl vad utskottet i detta moment hemställt.

§ 20.

Föredrogs vart efter annat:

statsutskottets utlåtande, nr 93, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående anordnande av allmänna arbeten för minskande eller förekommande av genom nu inträdda utrikespolitiska förhållanden uppkommande arbetslöshet;

bankoutskottets memorial, nr 19, angående användande av riksbankens vinst för år 1913; och

lagutskottets utlåtande, nr 26, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om upphävande av befintliga familjefideikommissstiftelser m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 21.

Till avgörande förelåg nu lagutskottets utlåtande, nr 27, i anledning av väckt motion med förslag till provisorisk lag om expropriation av jord för vissa sociala ändamål m. m.

Ang. provisorisk lag om expropriation av jord för vissa sociala ändamål m. m.

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 133, hade herr *Lindhagen m. fl.* hemställt,

1:o) att riksdagen måtte för sin del antaga ett i motionen intaget förslag till provisorisk lag om expropriation av jord för vissa sociala ändamål; och

2:o) att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte snarast möjligt för riksdagen framlägga dels ånyo ett förslag till allmän expropriationslag och dels förslag till en definitiv lag om social expropriation i erforderliga fall av jord från fastigheter av de slag och för de ändamål, som i § 1 av det under punkt 1:o) framförda lagförslaget angåves.

Utskottet hemställde,

a) att den i förevarande motion under 1:o) gjorda hemställan icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

b) att icke heller det under 2:o) i samma motion framställda yrkande måtte av riksdagen bifallas.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Lindhagen* och *Persson* i Norrköping föreslagit,

1:o) att den i motionen under 1:o) gjorda hemställan måtte av riksdagen bifallas; och

2:o) att det under 2:o) i motionen gjorda yrkande jämväl måtte av riksdagen bifallas.

Mom. a) föredrogs, varefter

Herr *Persson* i Norrköping, yttrade: Herr talman, mina herrar! Förevarande motion är väckt av den socialdemokratiska

Ang. provisorisk lag om expropriation av jord för vissa sociala ändamål m. m.

(Forts.)

gruppens förtroenderåd och behandlar den fattiga, beroende jordbrukarbefolkningens viktigaste frågor i hela deras vidd. Gruppen har därvid föreslagit, att riksdagen måtte besluta att antaga en provisorisk lag om viss expropriation av jord 1) för att bereda torpare, bolagsarrendatorer och andra på liknande sätt beroende jordbrukare tryggad förfoganderätt över den jord de bruka; 2) för att bereda den jordlösa obemedlade befolkningen jord med nödigt tillbehör till nya jordbruk; 3) för att bereda innehavare av egna hus på ofri grund tryggad besittningsrätt till marken — för att sålunda trygga dessa hundratusentals lägenhetsinnehavare, som finnas i riket; 4) för att bereda synnerligast den mindre bemedlade befolkningen erforderlig tillgång på tomtmark för bostadsändamål; och 5) för att bereda en väsentlig del av befolkningen å en ort, där sådant erfordras plats för överläggningar i allmänna frågor, upplysande föredrag o. s. v. utom denna provisoriska lag ha vi föreslagit en skrivelse till Kungl. Maj:t, vari riksdagen skulle begära utredning och förslag till definitiv lagstiftning på det område, för vilket vi på grund av det nuvarande nödläget vilja ha endast en provisorisk lagstiftning nu för tillfället.

Frågorna äro ingalunda nya utan ha varit föremål för riksdagens behandling vid upprepade tillfällen. I det förslag till expropriationslag, som förra året förelåg till behandling, och som så när blivit antaget, förekom även frågan om expropriation dels av jord för bostadsändamål i tätare bebyggda samhällen, under det att man i det förslaget uteslutit expropriation av jord för bostadsändamål i mindre tät bebyggda samhällen, och dels för beredande av platser åt befolkningen för överläggningar i allmänna frågor och upplysande föredrag m. m. Som bekant, föll hela detta stora expropriationslagförslag, beroende därpå, att första kammarens majoritet icke ville vara med om expropriation för samlingshus på landsbygden, där sådant var av behovet påkallat. Man ansåg, att detta skulle medföra för stort intrång i den privata äganderätten, som det hette, under det att, vad som låg under, av oss åtminstone, tolkades så, att man icke ville lämna möjlighet för befolkningen å bolagsdomäner att utan ägarens medgivande sammanträda för behandling av egna och allmänna angelägenheter.

I förslaget förekom däremot icke en så viktig fråga som om expropriation för att upprätthålla redan befintliga jordbruk, som nu innehas av torpare, bolagsarrendatorer och andra liknande. Ej heller förekom expropriation av mark för beredande av nya jordbruk, och icke heller var den minsta hänsyn tagen till, att vid expropriations förekomst man skulle hindra, att jordägaren finge oskäligt mycket betalt för sin jord. Icke heller förekom i detta förslag expropriation av de jordbitar, på vilka lägenhetsinnehavare ha byggt sina hus och för vilka kontrakt årligen utgå till större eller mindre antal med resultat, att dessa lägenhetsinnehavare drivas bort från de små träd-

gårdstäppor, de odlat, och måste flytta bort sina hus, vid äventyr att de eljest tillfalla jordägaren.

Det har vid många tillfällen framhållits även inom högerpartiet, huru ytterst behjärtansvärt det verkligen är, att en liten lägenhetsinnehavare, som sitter på sin lilla jordbit och där byggt sin stuga, under åren odlat och lagt denna jordbit under kultur, där uppfött och fostrat sina barn till goda fosterländska medborgare, att han skulle ha någon bättre trygghet än att på gamla dagar, när kontraktet utlöper, föreläggas av jordägaren att ettdera betala den nya, ofta för höga jordavgift, som ägaren fordrar, eller också flytta från platsen utan vidare. Det har dels i tidningspressen och dels här i riksdagen vid upprepade tillfällen framhållits, huru upprörande fall av hänsynslöshet i detta avseende från jordägarens sida förekommit, utan att riksdagen hitintills velat behjärta dessa spörsmål. Trots detta förklarar man, att man vill Sverige åt svenskarna, att man vill bevara den jordbrukande befolkningen för att därigenom öka och stärka landet och folket. De ideliga avslagen på alla dessa spörsmål ha sannerligen vittnat om helt andra uppfattningar och andra åskådningar hos dem, som haft majoriteten inom riksdagen hitintills.

Jag skall vid detta tillfälle, i synnerhet som spörsmålen icke alls äro nya, utan ganska väl kända för de flesta av riksdagens ledamöter, icke längre upptaga denna kammares tid. Jag skall blott tillåta mig att yrka bifall till det förslag, som här reservationsvis är framställt. Och trots att vi ha lagutskottets majoritet emot oss, såväl högermännen som även de liberala ledamöterna, så komma vi i alla fall att undersöka, hur många vänner det finnes till dessa små jordbrukare och lägenhetsinnehavare i denna kammare, och därför komma vi att begära votering, icke under punkt a) men under punkt b). Vi kunna väl knappast begära, att riksdagens ledamöter skola utan vidare gå med på det formulerade lagförslaget, som vi tillåtit oss framställa, trots dess provisoriska karaktär, men däremot har man rätt att begära, att alla, som vilja skydd åt den otrygga jordbrukande befolkningen, skola rösta för bifall till det förslag, som är framställt under punkt b), nämligen förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t.

Jag yrkar bifall till motionen.

Häruti instämde herrar *Berg* i Munkfors, *Molin* i Södertälje och *Sterne*.

Sedan jämväl *mom. b)* nu föredragits, anförde

Herr *Petersson* i Lidingö villastad: Herr talman! Herr *Persson* i Norrköping har i sitt anförande velat på ett alldeles speciellt sätt göra sig till tolk och målsman för den fattiga jordbrukande befolkningen. Han talade så mycket och så vac-

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 65. 6

Ang. provisorisk lag om expropriation av jord för vissa sociala ändamål m. m.
(Forts.)

Ang. provisorisk lag om expropriation av jord för vissa sociala ändamål m. m.

(Forts.)

kert om, hurusom han vill skaffa dessa torpare och lägenhetsinnehavare, som ha otrygg besittning till sin jordbit, en bättre rätt därtill och han ville bereda varjehanda annat gott åt andra medlemmar av denna jordbrukande arbetarbefolkning. Och det skall nu ske genom den provisoriska expropriationslag, som motionsvis föreslagits, och som han förordar, fastän han kanske icke direkt vill hålla på den på fullt allvar.

Nu vill jag säga det, att herr Persson icke har rätt att framställa vare sig sig själv såsom den, som uteslutande har syn för småfolkets behov eller oss, som motsatt oss den föreliggande motionen, såsom ointresserade och oförstående för det önskvärda i åtskilliga av de mål, han framställt. Jag gör, med lika stor rätt som han anspråk på att vara intresserad för och ömma för dessa personers bästa, vars talan han här velat föra.

Men en annan fråga är: går det att hjälpa dem på det sätt, som nu är föreslaget, finns det någon möjlighet att se dem till godo, så som han nu velat? Därom föreligger icke någon utredning, och därom är det just som striden oss emellan står. Åtskilliga av de ändamål, som han talar om, äro tvivelsutan goda, och dem vilja vi litet var se tillgodo, men att göra det genom den sociala expropriationslag, som här föreslagits, är fullständigt omöjligt. Förslaget, sådant det föreligger, skulle icke kunna tillämpas, och om man försökte sig på en tillämpning, så skulle det skära ihop sig på alla kanter. I fjol, när detta lagförslag var före, tillät jag mig att ägna det en litet mer ingående kritik och uppvisade ohållbarheten och de orimliga konsekvenserna av åtskilliga av dess särskilda bestämmelser. Häremot spordes ingen gensaga, tvärtom uttalades att det nog vore möjligt, att förslaget kanske icke vore så fullt tillfredsställande. Ja, förslaget är verkligen ur lagteknisk synpunkt oantagligt. Även om riksdagen skulle för sin del besluta det, skulle det helt säkert falla på grund av lagrådets anmärkningar, och regeringen skulle icke våga föra ut i tillämpningen en sådan lag. Det har ju också herr Sven Persson på sätt och vis erkänt, då han säger sig icke våga hålla på yrkandet om bifall till lagförslaget, utan inskränker sig till yrkandet i andra punkten, nämligen skrivelseförslaget.

Som herr Sven Persson själv meddelat, och det herrarna för övrigt väl känna till, föll i fjol det stora expropriationslagförslaget på den punkt som gällde expropriationsrätt till tomtmark för folkets hus. Där ville han och hans meningsfränder införa en rätt till expropriation, som förut ej funnits i svensk lag, och hellre än att giva efter på den punkten lätto de förslaget falla. Det förslaget innehöll åtskilligt som tillgodosåg en del av de syftemål, som herr Sven Persson nu vill realisera genom sin sociala expropriationslagstiftning. Det innehöll skulle jag nästan vilja påstå det väsentliga av vad som över huvud taget är möjligt och rimligt att genomföra genom så beskaffad lagstiftning, som det här gäller. Det upptog exempelvis förslag

om expropriationsrätt till förmån för innevånare i tätt bebyggda samhällen, såsom järnvägsstationer och andra dylika platser, där personer ha hus på ofri grund. Där fanns även andra förslag av väsentligen social beskaffenhet. Men allt detta läto herr Persson och hans meningsfränder falla, därför att de icke fingo vad de ville på den punkt jag förut talat om.

Ang. provisorisk lag om expropriation av jord för vissa sociala ändamål m. m.
(Forts.)

Nu har, såsom utskottet också upplyst, genom en särskild riksdagsskrivelse till Kungl. Maj:ts prövning hänskjutits att övertväga, om och på vad sätt kan åt ägare av byggnader på ofri grund beredas en mera tryggad ställning. Detta syftar direkt på denna klass av torpare och lägenhetsägare, som herr Sven Persson talade så vackert om, och som vi alla äro beredda att tillgodose på det sätt som över huvud taget kan vara möjligt.

Nu synes det mig alldeles uppenbart och det är också utskottets resonemang, att först när man fått en allmän expropriationslagstiftning genomförd och de grunder fastställda, efter vilka expropriation i allmänhet kan medgivas och anordnas, och man därvid jämväl tillgodosett de delar av den sociala expropriationen som höra samman med en sådan allmän lag, först då, kan det vara möjligt och rimligt att taga upp frågan huruvida och i vad mån man skall kunna genom speciallagstiftning ytterligare tillgodose de ändamål, som herr Sven Persson talat om.

Under sådana förhållanden läser det väl vara självfallet att nu något annat icke är att göra för dem, som vilja vinna något reellt, än att avvakta den allmänna expropriationslagstiftningens genomförande, och att arbeta för att få den så fort som möjligt igenom, med avseende å den saken veta vi mycket väl, att Kungl. Maj:t icke skall dröja längre, än som är nödvändigt med att ånyo lägga fram förslaget på riksdagens bord. Det var ju så — och det står också omtalat i utskottets betänkande — att i trontalet till detta årets första riksdag bebådade Kungl. Maj:t framläggandet av ett sådant förslag. Orsaken till, att det icke kommit fram står för var och en av eder lika klar som för mig. Den första riksdagen blev avbruten, och till innevarande riksdag har sannerligen tillräckligt material i andra ämnen inkommit från Kungl. Maj:t. En var måste förstå att det varit omöjligt, att nu komma fram med något förslag även på detta område. Det är således icke något skäl att ytterligare i en skrivelse begära en allmän expropriationslagstiftning, och jag tror icke heller, att herrar reservanter ansett sådant nödigt, utan vad de åsyftat är en skrivelse om den s. k. sociala expropriationen, något som i närvarande stund icke kan vara motiverat.

Med anledning av detta och med hänsyn för övrigt till utskottets utlåtande, där herrarna som jag hoppas, finna, skälen klart och tydligt framlagda, tillåter jag mig yrka avslag på motionärernas hemställan och bifall till utskottets hemställan såväl i punkt a) som i punkt b).

Herr Lindhagen: Såsom den föregående talaren anförde

Ang. provisorisk lag om expropriation av jord för vissa sociala ändamål m. m.

förebådade Kungl. Maj:t ett nytt förslag till expropriationslag till första riksdagen år 1914 i trontalet. I andra trontalet förekom icke något sådant bebådande. Med andra ord, denna viktiga och angelägna fråga ansågs icke tillräckligt angelägen för att komma fram andra riksdagen 1914.

(Forts.)

Den sista talaren talade om, att han hade lika stort intresse som herr Sven Persson och förmodligen då även som jag att föra fram denna fråga. Detta intresse har lyst med sin frånvaro. Han har åtminstone icke motionerat om den saken, och han är tydligen icke lika starkt intresserad, och hans uppfattning om brådskan med ärendet är ej lika med vår, då vi ju anse, att det är ofantligt brått. Det finns i alla fall således en viss gradation.

Den sista talaren har förklarat det, att det var alldeles klart, att den nya regeringen icke kunde komma fram med ifrågasvarande förslag, ty den hade så många saker ändå på bordet. Då vill jag säga, att om något är viktigt vid sidan av försvarsfrågan, är det den sociala frågan, och särskilt jordfrågan. Nu har emellertid Kungl. Maj:t kommit fram med ett stort antal propositioner, varav de flesta sannerligen icke äro viktigare än detta förslag, utan detta tvärtom viktigare än de flesta av de kungl. propositionerna. Det förhåller sig förresten icke på det sättet, att det var den stora brådskan hos Kungl. Maj:t, som föranledde att denna fråga icke kommit fram. I en intervju — jag tror till och med, att det var med statsministern — hade ju från regeringens sida förklarats, att den endast skulle ägna sig åt försvarsfrågan, och man hade också på alla håll och kanter — utom hos det socialdemokratiska partiet — den uppfattningen, att man skulle inskränka sig till detta. — Ja, jag kanske talar alldeles för mycket å det liberala partiets vägnar, då kanhända detta hade den uppfattningen, att det icke skulle inskränka sig här till. Högerpartiet hade i alla fall den uppfattningen, att man enbart skulle behandla försvarsfrågan och utesluta alla »stridiga saker». Med andra ord, i denna punkt ansågs en »stridig» fråga föreligga. Här ha intressena drabbat ihop, och visst är, att på många punkter, och i synnerhet inom den sociala jordlagstiftningen, finnes icke denna enstämmighet, som den sista ärade talaren talade om, utan förefunnos tvärtom mycket stridiga uppfattningar.

Nu ha sakerna emellertid utvecklats på det sättet, att i den stora och stridiga militärfrågan blivit stor enighet, åtminstone jämförelsevis och till synes. Men denna fråga, som ju är en stridsfråga, och som också kunde ha fått kommit fram, så att man kunde fått strid om densamma, den har icke förelagts riksdagen av Kungl. Maj:t.

Men det är angeläget, att något sker. Det ha vi reserverat betonat, och särskilt framhållit, att exempelvis för lägenhetsinnehavare på ofri grund, av vilka det finnes en massa i landet och av vilka det för varje år är många, som stupa på frånvaron av denna lag, för dem är det ytterst angeläget och brådskande att få en provisorisk lag genast, som räddar dem från ett omänskligt öde, ett öde, som statsmakterna icke ha rättighet att låta övergå dem, på samma gång som de anse sig ha rättighet att

låta dem drabbas av nya militärbördor. Därför ha vi framkommit med ett förslag till en provisorisk lag, som icke alls är så ofantligt omöjlig att tillämpa, som herr Petersson i Lidingö villastad dekretar. Den kan mycket väl tillämpas för detta ändamål, ty Kungl. Maj:t skall ha rätt att i varje fall bestämma, då expropriation skall äga rum. I förslaget finnes ock en paragraf, enligt vilken Kungl. Maj:t äger meddela erforderliga föreskrifter för det närmare utförandet av denna samma lag. Man skall icke låta skrämman sig av lagrådet som ett bålverk mot de mänskliga behovens framträdande på rätt tid, på rätt plats och för rätt ändamål. Det går bra om man vill. Felet är, att den ena vill men icke den andra. Det är däri det ligger. Och så finns det en del neutrala, mer eller mindre ointresserade, och på det sättet stupar denna viktiga angelägenhet.

Ang. provisorisk lag om expropriation av jord för vissa sociala ändamål m. m.

(Forts.)

Jag skall be att i likhet med herr Persson i Norrköping få yrka bifall till bägge punkterna i det förevarande förslaget. Och då det nu är framställt av honom, att det vore lämpligast att votera under punkt b), om skrivelseförslaget, och han väl kommer att fullfölja sin uttalade avsikt, skall jag be, herr talman, att propositionen framställas på momenten var för sig.

Herr Schotte: Herr talman, mina herrar! Jag skall gärna instämma med herr Lindhagen i, att det hade varit synnerligen önskvärt, om ifrågavarande vid fjolårets riksdag avvisade expropriationslagstiftning hade kunnat framläggas vid denna riksdag, och att man väl kan säga, att det finnes andra frågor, som här förelagts riksdagen, som varit av mindre betydelse än denna fråga. Men det är knappast därom frågan rör sig. Det är ett faktum, att expropriationslagstiftningen och åtskilliga därmed sammanhängande ärenden, som beröras i motionen, icke kommit fram till detta års riksdag.

Punkten a) har utskottet icke kunnat förorda, då utskottet icke kunnat ägna förslaget en tillräckligt ingående behandling.

Med avseende på punkten b) har det varit fråga, huruvida man kan anse, att man skulle ha främjat expropriationslagstiftningens skyndsamma framläggande genom att nu i en skrivelse påkalla Kungl. Maj:ts uppmärksamhet för denna fråga. Man kan tvista om detta. Men jag har kommit till den uppfattningen, att en skrivelse icke skulle kunna inverka på ärendets snara avgörande. Fullgiltiga skäl ha förelegat för utskottet att icke gå med på det här ifrågasatta skrivelseförslaget. Det är viktiga frågor, vid sidan av den rena expropriationslagstiftningen, som här äro väckta, men ett par av dem torde, såsom påpekas i utskottets utlåtande, redan vara genom skrivelseförslag eller annorledes under Kungl. Maj:ts uppmärksamhet. Vid sådant förhållande förenar jag mig med dem, som anse, att denna synnerligen viktiga och betydelsefulla frågas snara avgörande icke främjas genom ett skrivelseförslag. Å andra sidan ansluter jag mig till dem, som här framhållit, att detta är en angelägen fråga, och att den bör komma till ett snart avgörande. Men det måste dock medgivas, att man kan hysa olika åsikter om nyttan av ett skrivelseför-

Ang. proviso-
risk lag om
expropriation
av jord för
vissa sociala
ändamål m. m.

(Forts.)

slag i denna fråga just nu, och därför kan jag icke annat än yrka bifall till utskottets förslag i detta senare moment.

Herr Eurén: Jag skulle vilja säga det, att jag tror det icke är så viktigt för oss, att nu få expropriera jordbruk åt personer, som det är att få expropriera personer åt jordbruket, och jag skulle verkligen önska, om vi kunde få en expropriationslag, som gjorde det möjligt att expropriera personer till jordbruket, och synnerligast skulle jag önska, att motionärerna skulle kunna exproprieras dit, för att få lära sig ganska mycket, som de nu kanske icke veta.

Herr Källman: Herr talman! Blott ett par ord. Det må nu vara med herr Euréns uppfattning huru det kan. I vissa fall kan den nog vara riktig, fast då ligger den frågan på ett annat område. Men jag begärde ordet för att få frambära ett nödrop från personer, som inneha jord med besittningsrätt, utan att denna besittningsrätt på något sätt är tryggad. Jag var nyligen ute i en socken i Färentuna härad, i den valkrets jag representerar. Då kom en herre fram och presenterade sig såsom ledamot av kommunalnämnden. Han tillhörde icke det parti jag tillhör. Han frågade mig huruvida vi här i riksdagen icke ville vidtaga någon åtgärd för att skydda ett *fyrtiotal av hans sockenbor*, som inneha jord på sådana villkor varom här är fråga. De ha arrenderat jorden på 49 år, men när denna tid har gått, har man vräkt undan jordinnehavarna, bort från denna jord, på vilken de nedlagt både arbete och kostnader, och vilken de under brukningstiden ökat i värde och fått i gott skick. Deras slutliga hemvist har enligt min sagesmans uppgift, undan för undan blivit fattigvården. I den socknen kände man det mycket hårt, att dessa lantmän skulle av jordens ägare behandlas på detta sätt, därför att de icke hade äganderätt till jorden. De stodo där nu med sina för dem nästan värdelösa hus på ofri grund och ansågos vara i en mycket olycklig belägenhet. Jag tror, att det är viktigt, att man vidtager åtgärder, så att dessa personer få någon lön för den möda de nedlagt vid uppodlandet av större eller mindre områden av svensk jord. Jag yrkar bifall till motionerna.

Herr Lindhagen: En föregående talare förordade och föreslog en lagstiftning för att man skulle kunna expropriera personer till jordbruket i stället för jord åt personer. Jag uppfattar honom så, som om jordbruket vore i stort behov av arbetskraft, och man därför borde tvångsvis utlämna en stor del medborgare mot en viss minimi- eller maximilön att arbeta åt jordbrukarna. Eller kanske, menade han, såsom det viskats till mig, att han ville expropriera mig, så att jag skulle få lära mig jordbruk. Om nu endast kunnighet i jordbruk skulle medföra kunskap i den sociala jordfrågan, så kan jag omtala, att jag under hela min uppväxttid varit i jordbruket. Från 4 till 18 års

ålder levde jag mitt ibland och deltog i jordbruksgöromål varje sommar, så jag har ganska mycket hum om det också. Men det är icke fråga om den saken nu.

Ang provisorisk lag om expropriation av jord för vissa sociala ändamål m. m.

(Forts.)

Vad jag insåg, sedan jag upphört att vara jordbrukare i utövningen, det är, att de, som skola bruka jorden, behöva åtnjuta frukterna av sitt arbete. Det finnes exempelvis en massa torpare och bolagsarrendatorer och vederlikar, som icke få detta. Men det är viktigt för att dessa skola kunna bruka jorden med glädje och sitta trygga i eget fädernesland, att de få en varaktig besittningsrätt till jorden.

För övrigt kan man verkligen säga, att det behöves ideellt sett exproprieras en massa människor till jorden, d. v. s. till egna jordbruk. Men detta ändamål vinner man bäst genom att skaffa människor, som sakna jord, sådan jämte andra tillhörande resurser. Det finnes en myckenhet domäner, som kunna styckas, både statsdomäner, även bolagsdomäner och andra stora enskilda gods. Exproprierar man jord från dessa för nya jordbrukare då kan sägas, ideellt sett, att det är också en del armar exproprierade åt jorden.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen beträffande *mom. a)* propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till motionärernas framställning i motsvarande del; och blev utskottets hemställan därvid av kammaren bifallen.

Vidare framställde herr talmannen beträffande *mom. b)* propositioner å dels bifall till utskottets hemställan, dels ock avslag därå och bifall i stället till motionärernas framställning i motsvarande del; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Persson i Norrköping, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i mom. b) av utskottets förevarande utlåtande nr 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit motionärernas framställning i motsvarande del.

Voteringen utvisade 87 ja mot 61 nej; och hade kammaren således bifallit utskottets hemställan.

§ 22.

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående

Ang. vissa ordinarie lärares rätt att giva enskild undervisning.

Ang. vissa
ordinarie lära-
res rätt att
giva enskild
undervisning.

reglering i visst avseende av den ordinarie lärare vid universitet och högskolor tillkommande rätt att mot betalning giva enskild undervisning, föredrogs härpå; och yttrade därvid:

(Forts.)

Herr S ä f s t r a n d: Herr talman! Jag skall ej spilla många ord på min motion, då utskottet enhälligt har yrkat avslag, men jag kan ej underlåta att något litet granska motiveringen för detta avslagsyrkande.

Utskottet stöder detta yrkande därpå att de bestämmelser, som jag önskar få införda, redan skulle förefinnas. Utskottet säger nämligen beträffande regleringen av professors rätt att meddela undervisning mot kontant betalning, att i universitetsstatuternas § 104 skulle finnas en sådan reglering och citerar ur denna § följande: »Professor vare ock pliktig att, på förslag av vederbörande fakultet och enligt kanslerns bestämmande, mot särskild ersättning meddela undervisning i sitt läroämne utöver vad ovan blivit bestämt, då sådant för ett ändamålsenligt anordnande av den akademiska undervisningen finnes erforderligt.»

Detta anser utskottet betyda, att professors rättighet att meddela undervisning mot kontant ersättning skulle vara reglerad, och säger i sitt utlåtande, att en garanti mot missbruk synes utskottet ligga i bestämmelsen att undervisning *endast* får meddelas »på förslag av vederbörande fakultet och enligt kanslerns bestämmande».

Nu skulle jag vilja fråga: Var står detta? Jag kan åtminstone ej, och jag tror inte någon annan heller kan det, ur den citerade delen av paragrafen utleta något dylikt *endast*. Enligt min uppfattning stadgar denna del av paragrafen endast skyldighet för professor att meddela undervisning, sedan fakultet och kansler ha bestämt, att en sådan undervisning skall äga rum, men den talar inte alls ett ord om professors rättighet att meddela undervisning eller om reglering av sådan rättighet.

Jag kan sålunda ej finna, att utskottet har kunnat påvisa några bestämmelser, som reglera professors rättighet att meddela undervisning mot kontant betalning.

Jag gör emellertid ej något yrkande. Vi ha hunnit så långt fram på dagen, att det ej kan förefinnas något intresse för denna fråga hos kammaren, men jag kan ej underlåta att framhålla, att utskottet åtminstone ej har kommit med någon bevisföring, som kunnat övertyga mig.

Herr H e l g e r: Herr talman! Jag kan naturligtvis i denna sena timme icke ge mig in på några funderingar, huruvida den citerade paragrafen medger rätt för professor att meddela extra undervisning. Faktum är emellertid, att det har, enligt de handlingar som kommit till utskottet från universiteten, visats att denna paragraf uppfattats såsom reglerande professors extra undervisning. I alla händelser har motionären icke påstått än mindre uppvisat, att sådan extra undervisning av professor meddelats, utan att kanslern fått göra

sin mening gällande. Då så är förhållandet, torde vad motionären anfört ej inverka på det resultat, vartill utskottet kommit.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

*Ang. vissa
ordinarie lära-
res rätt att
giva enskild
undervisning.*

(Forts.)

§ 23.

Föredrogs ett från första kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 358, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om viss ändring i förordningen angående befäl å svenska handelsfartyg m. m. den 29 mars 1912; och beslöt kammaren hänvisa detta ärende till sitt tredje tillfälliga utskott.

§ 24.

Vidare anmäldes första kammarens protokollsutdrag, nr 359, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande i anledning av andra kammarens beslut angående herr Palmstiernas motion, nr 69, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående semester åt arbetare och med dem likställda personer med stadigvarande sysselsättning vid statsförvaltningen.

Detta ärende blev på begäran bordlagt.

§ 25.

Herr talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet tillkännagivit, att han vid kammarens sammanträde den 21 i denna månad ämnade besvara herr Widlunds till honom framställda spörsmål angående upplåtande av vissa av allmänna medel uppförda lokaler åt talare tillhörande det socialdemokratiska partiet.

§ 26.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Södertälje samskolas utbildning till realskola för gossar; och

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens övertagande i vissa fall av ansvar för krigsrisk för fartyg och last.

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 65. 7

§ 27.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av §§ 9, 16 och 19 riksdagsordningen; och

nr 28, i anledning av dels väckta motioner om politisk valrätt och valbarhet för kvinnor dels ock väckt motion om ändrad lydelse av §§ 9, 16 och 19 riksdagsordningen;

statsutskottets utlåtanden:

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till nytt avlöningsreglemente för tjänstemän vid postsparbanken m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

bevillningsutskottets memorial, nr 27, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande, nr 24, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1, 3, 5, 6, 15 och 40 §§ i förordningen angående försäljning av brännvin den 9 juni 1905 dels ock i ämnet väckta motioner;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 131, i anledning av väckt motion om utgivande av en förteckning över statslån och statsanslag för jordbrukets främjande m. m.;

nr 132, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om främjande av betesvallars anläggning och betesmarkers förbättring;

nr 133, i anledning av väckt motion om ändring i bestämmelserna angående villkoren för lån från norrländska nyodlingslånefonden m. m.; och

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade villkor för lån från odlingslånefonden.

§ 28.

Justerades protokollsutdrag.

§ 29

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Persson* i Stallerhult under 2 dagar fr. o. m. den 20 aug.,

» *Wijk* » den 20 aug.,

» *Hamrin* » 2 dagar fr. o. m. den 21 aug.,

» *Bengtsson* i Kullen » 2 » » » 21 »

herr <i>Sommelius</i>		under 3 dagar fr. o. m. den 24 aug.,			
, <i>Magnusson</i> i Kalmar	>	5	>	>	20 >
> <i>Helger</i>	>	6	>	>	20 >
> <i>Odqvist</i>	>	3	>	>	20 > och
> <i>Pålsson</i>	>	4	>	>	19 >

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5,42 e. m.

In fidem
Per Cronvall.
